

**YLIKUNNALLINEN YHTEISTYÖ LIIKUNNAN OLOSUHDETYÖSSÄ-
TAPAUSTUTKIMUS KEINUKALLION MONITOIMIHALLISTA**

Ilari Leskelä

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

TIIVISTELMÄ

Leskelä, Ilari. 2022. Ylikunnallinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden luomisessa – Tapaustutkimus Keinukallion monitoimihallista. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 104 s. 3 liitettä

Kuntien rooli kansalaisten liikkumisen edistäjänä on merkittävä. Liikuntalaki määrittää niiden tehtäväksi liikuntapalveluiden järjestämisen, kansalaistoiminnan tukemisen sekä liikuntapaikkarakentamisen. Tehtävien toteuttamisen tulee tapahtua eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Liikuntaa ja urheilua edistävissä hankkeissa esiintyy yhä enemmän sektorien välistä yhteistyötä sekä hybridihankkeita. Kuntien välinen ylikunnallinen yhteistyö on kuitenkin harvinaista liikunnan olosuhdetyössä, eikä yhteishankkeista ole Suomessa juuri esimerkkejä. Tutkielman teoriaosuudessa syvennyttään kuntien liikuntahallinnon muutokseen ja sen vaikutuksiin liikunnan olosuhdetyössä.

Tässä liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan tapaustutkimuksena Keravan ja Sipoon ainutlaatuista yhteishanketta, Keinukallion jalkapallo-monitoimihallia. Tavoitteena oli selvittää ylikunnallisen hankkeen tausta, yhteistyöhön johtaneet askeleet sekä hankkeen etenemisvaiheet. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tiedonkeruussa hyödynnettiin aineistotriangulaatiota. Tiedonkeruussa pääaineistona oli kahdeksan teemahaastattelua, jotka litteroitiin ja analysoitiin laadullista sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen. Tietoa kerättiin myös hankkeesta kertovista dokumenteista, kuntien päätöksenteon asiakirjoista sekä lehtiartikkeleista.

Hallihankkeen taustalla on jalkapallo-olosuhteiden tarve Keravalla sekä yleisurheilun talviharjoittelumahdollisuuksien puute Sipoossa. Jalkapallo-olosuhteiden lisäämisestä on tehty Keravalla valtuustoaloite jo keväällä 2017, mikä valtuutti viranhaltijat selvittämään niiden mahdollisuutta. Ylikunnallinen yhteistyö on käynnistynyt Keravan kaupunginjohtajan sekä Sipoon kunnanjohtajan keskusteluista, joista asia eteni kuntien väliseen yhteistyöryhmään. Kuntien viranhaltijat sekä johtavat luottamushenkilöt kokoavassa yhteistyöryhmässä hankkeen asioita on valmisteltu ja siirretty samanaikaisesti kummankin kunnan päätöksentekoaikoihin. Taloudellisen riskin pienentyminen kahden kunnan jakaessa kustannuksia on mahdollistanut kuntien omien liikuntapaikkojen rakentamisen sijaan alueellisesti merkittävän olosuhdehankkeen suunnittelun.

Samanaikainen valmistelu, luottamus sekä kattava hankkeesta tiedottaminen kummankin kunnan toimijoille, liikuntaseuroille ja luottamushenkilöille ovat avainasemassa yhteistyön onnistumisen kannalta. Ylikunnallinen yhteistyö näyttäytyy tutkielman valossa vaihtoehdolta, joka tulisi ottaa aina huomioon kuntien pohtiessa uusia olosuhdehankkeita.

Asiasanat: Ylikunnallinen yhteistyö, kuntien liikuntapalvelut, liikuntaolosuhde, muutos

ABSTRACT

Leskelä, Ilari. 2022. Municipal co-operation in creating facilities for sport - Case Keinukallio sport venue. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 104 pp., 3 appendices.

Finnish municipalities have a significant role in promoting citizens' physical activity. The Finnish Sports Act determines their tasks as organizing sports services, supporting civic activities, and building sports facilities. The implementation of these tasks must be conducted through collaboration between different sectors and by developing local, municipal, and regional level co-operation. Projects that promote sport and physical activity increasingly involve intersectoral co-operation and hybrid projects. However, collaboration between municipalities is rare in the field of physical activity and there are only a few examples of these projects in Finland. In theoretical part of the study the change in municipal sports administration and its effects on development of physical activity environments are discussed.

In this research the unique co-operation project between Kerava and Sipoo municipalities was examined as a case study. The aim was to examine the background, steps that led to the collaboration and progress of the Keinukallio sport facility project. The research was conducted as a qualitative study and data was collected using data triangulation. The main data was collected with eight thematic interviews, which were analyzed using a content analysis method. Information was also collected from project documents, municipal decision-making documents, and press articles.

The project was based on the need for football facilities in Kerava and on the lack of winter training facilities for track and field in Sipoo. An initiative to increase football facilities in Kerava was done already in spring 2017, mandating the officials to investigate the possibility of the sport facility. Municipal co-operation started in discussions between the mayor of Kerava and the mayor of Sipoo, from which the case was forwarded to an existing co-operation group formed by the two municipalities. The group allowed officials and representatives of both municipalities to discuss and prepare issues simultaneously to the councils. The reduction of financial risk by sharing the costs between the two municipalities has made it possible to plan a regionally significant project instead of building traditional sports facilities.

Simultaneous preparation of issues, trust, and comprehensive communication to the stakeholders of both municipalities are the keys to success in municipal co-operation. As a result of this study, municipal co-operation appears as an option that should always be considered when municipalities are planning new sports facility projects.

Key words: Municipal co-operation, public sector, sports facility, change

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
1.1 Keskeiset käsitteet	3
2 KUNNALLISEN LIIKUNTAHALLINNON MUUTOS	5
2.1 Kunnallisen liikuntahallinnon muodostuminen	5
2.2 Kunnat suurimmaksi liikuttajaksi.....	6
2.3 Liikuntalaki selkeytti liikuntakulttuurin työnjaon.....	8
2.4 Valtio tukee kuntien liikuntatoimintaa	11
2.5 Liikuntahallinnon muutos.....	14
2.5.1 Yhteiskunnallisen muutoksen vaikutus liikuntahallintoon	14
2.5.2 1990-luvun lama	18
2.5.3 Liikuntakulttuurin eriytyminen	20
2.6 Kuntien liikuntahallinnon nykytila ja tulevaisuus.....	21
3 LIIKUNNAN OLOSUHDETYÖ 2020-LUVULLA	25
3.1 Kunnat olosuhdetyön toteuttajina.....	26
3.2 Liikuntapaikkarakentaminen.....	29
3.3 Olosuhdetyö muuttuvassa toimintaympäristössä	33
3.4 Liikuntapaikkarakentamisesta liikkumisympäristöjen kehittämiseen.....	35
3.5 Valtion ja kuntien yhteistyö olosuhdetyössä	39
4 YLIKUNNALLINEN YHTEISTYÖ LIIKUNTAOLOSUHTEIDEN LUOMISESSA	40
4.1 Ylikunnallisia liikuntahankkeita	41
4.2 Kuntayhteistyö tulevaisuudessa	45

5 TUTKIMUSMENETELMÄT	51
5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat.....	51
5.2 Tutkimusmenetelmät	52
5.3 Aineistonkeruumenetelmät ja tutkimusjoukon valinta.....	54
5.4 Aineiston analyysi	57
5.5 Tutkimusetiikka ja yksityisyyden suoja tutkimustyössä	59
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	62
6.1 Keinukallion monitoimihallihankkeen tausta ja tarve.....	62
6.2 Ylikunnallisen yhteistyön käynnistyminen ja liikkeellepanevat voimat	69
6.3 Hankkeen eteneminen	74
6.3.1 Hankkeen selvitykset ja suunnitelmat.....	75
6.3.2 Päätöksenteko.....	80
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	86
LÄHTEET	92
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee ylikunnallista yhteistyötä liikuntaolosuhteiden luomisessa. Teoriaosuudessa tarkastellaan kunnallisen liikuntahallinnon ja -olosuhdetyön muutosta sekä tarkastellaan kuntien liikuntapalveluiden tulevaisuutta. Kirjallisuusosuuden keskeisenä tavoitteena on lisäksi tutustua liikuntahankkeissa ilmenevään kuntarajat ylittävään yhteistyöhön. Tutkimusosuus pureutuu tapaustutkimuksen keinoin Keravan ja Sipoon yhteistyöhön Keinukallion monitoimihallihankkeessa. Tutkielmassa kuvataan ylikunnallisen yhteistyön lähtökohtia ja etenemistä sekä dokumentoidaan hankkeen päätöksentekoprosessia. Kuntien välinen yhteistyö on harvinaista liikunnan olosuhdetyössä, vaikka kuntia on kannustettu siihen valtionhallinnon toimesta jo vuosia (kts. Valtion liikuntaneuvosto 2014, 67). Vaikka ylikunnallisesta yhteistyöstä ole juurikaan esimerkkihankkeita, kuntien välinen dialogi kuitenkin lisääntyy vuosi vuodelta ja liikuntaan liittyvien hankkeiden käynnistymiselle on tällä hetkellä otollinen maaperä. Keinukallion monitoimihallihanke on ainutlaatuinen kuntarajat ylittävä hanke, jonka dokumentointi on tärkeää olosuhdetyölle. Julkisella sektorilla on haasteita ylläpitää kattavaa liikuntapaikkaverkostoaan nykyisin keinoin ja ylikunnallinen yhteistyö on tulevaisuudessa vaihtoehto korvaamaan kuntien omia olosuhdehankkeita.

Valtioneuvoston ensimmäinen liikuntapoliittinen selonteko valmistui vuoden 2018 lopulla linjaamaan liikuntapolitiikan linjoja seuraavalle vuosikymmenelle. Selonteon mukaan vastuu liikuntapaikkarakentamisesta on edelleen kunnilla, joskin valtion roolia sen tukemisessa ehdotetaan lisättäväksi. (Valtioneuvosto 2018, 29–30.) Uusimmassa liikuntalaissa kuntien vastuulle on määritetty liikuntapaikkarakentaminen sekä ylläpito ja liikuntapalvelujen järjestäminen eri kohderyhmät huomioon ottaen. Laissa korostetaan edellä mainittujen tehtävien toteuttamiseksi paitsi yhteistyötä eri toimialojen välillä, myös paikallisen, kuntien välisen ja alueellisen yhteistyön kehittämistä. (Liikuntalaki 390/2015, 5 §.) Sektorien välinen yhteistyö liikuntahankkeissa onkin lisääntynyt merkittävästi 2000-luvulla. Kunnat ostavat palveluita yksityisiltä yrityksiltä ja erilaisia kunnan liikuntatoimintoja tehdään ostosopimuksin. Liikuntaolosuhteisiin liittyvässä yhteistyössä sektorien väliset hankkeet (ns. hybridihankkeet) ovat lisääntyneet 2010-luvulla Suomessa ja kunnat ovat yhä enemmän

mukana myös omistusosuuksin erilaisissa liikuntapaikkapalveluita tuottavissa osakeyhtiöissä. (Huhtanen 2021, 8.)

On tärkeää huomata myös liikuntakulttuurin ilmiöiden vaikutus olosuhdetyöhön ja kuntien liikuntapalveluihin. Liikuntakulttuurin eriytyminen oli keskeinen havainto liikunnan ja urheilun tutkimuskentällä jo 1990-luvulla. Eriytymistä on tapahtunut sekä ihmisten harrastuksissa että organisaatioiden toiminnassa (Itkonen 2019, 3). Muutosta liikuntakenttään tuo myös väestön ikääntyminen, joka vaikuttaa kuntien liikuntapalveluiden kysyntään merkittävästi tulevana vuosikymmeninä. Yli 65-vuotiaiden määrän arvioidaan Suomessa nousevan vuoteen 2040 mennessä yli neljännekseen väestöstä (Pyykkönen & Rikala 2018, 20). Ilmiö lisää liikuntapaikkojen, kuten uimahallien ja kuntosalien käyttäjämääriä. Kuntien tulee varmistaa monipuolisen tarjonnan riittävyys, sillä ikääntyneiden määrän lisäksi erityisesti lasten ja nuorten harrastamien lajien tarpeet ovat kasvussa. Yhtälöön tuo haasteita myös kuntien taloustilanne, joka tuo paineita supistaa palveluita ja niiden ylläpitoa sekä nostaa käyttäjiltä kerättäviä maksuja. Yhteistyön merkitys hallinnonalojen, järjestöjen ja yritysten välillä tulee kasvamaan laadukkaiden liikuntapalvelujen säilyttämiseksi kaikille ikä- ja väestöryhmille. (Valtiovarainministeriö 2020a, 60–61.)

Erilaisten yhteistyömuotojen tärkeyttä korostetaan liikuntakenttää ohjaavissa asiakirjoissa laaja-alaisesti, mutta julkisen sektorin toteuttama kuntarajat ylittävä yhteistyö on varsinkin olosuhdetyössä jäänyt taka-alalle. Lajikirjon kasvaessa ja liikuntapalveluiden käyttäjäkunnan laatuvaatimusten kasvaessa kunnat ovat haastavassa tilanteessa yrittäessään pysyä mukana liikuntakulttuurin muutoksessa nykyisin käytössä olevin työkaluin ja toimintamallein. Liikunta-asioiden päätöksenteko sulautuu samaan aikaan yhä laajempiin hallinnollisiin kokonaisuuksiin ja alueellisesti tarkasteltavat liikkumisympäristöt ovat korvaamassa liikuntapaikkakohtaisen tarkastelun. Tutkielmassa syvennyttään liikuntaolosuhteiden nykytilaan kuntien näkökulmasta ja pohditaan ylikunnallisen yhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia.

1.1 Keskeiset käsitteet

Liikunnan ja urheilun kentillä käytettävä käsitteistö on kirjavaa ja jatkuvassa muutoksessa. Käsitteillä ja niiden ymmärtämisellä on tärkeä merkitys sekä liikuntakulttuurille että -politiikalle. Liikuntakulttuuri laajentuu jatkuvasti, minkä vuoksi erilaisille käsitteille on tarvetta. Liikunnan ja urheilun toimijat käyttävät ja painottavat eri käsitteitä yleisönsä mukaisesti. Kunnat painottavat terveyttä ja hyvinvointia, kun taas huippu-urheilun käsitteellistämässä on tärkeää urheilijan polun, kasvuprosessin eri vaiheiden sekä toimintojen ja resurssien kuvaaminen. Sekä liikuntakulttuuri että laajemmin yhteiskunta on muutoksessa ja käsityksemme maailmasta tarkentuu uusien, tarkempien ja ajanmukaisempien käsitteiden kautta. (Tiihonen 2014, 15–19.) Tässä luvussa käsitellään tutkielman kannalta oleellisia käsitteitä.

Liikkuminen-käsitteen käyttäminen *liikunta*-termin rinnalla on perusteltua, sillä *liikkuminen* pitää sisällään kaiken fyysisen aktiivisuuden. Käsite on liikuntakentällä suhteellisen uusi, paitsi tutkimuksen – myös hallinnon käsitteenä. Se kuitenkin haastaa nykypäivänä perinteisemmät liikunnan ja urheilun käsitteet, sillä ihmisten fyysinen aktiivisuus ei rajoitu vain liikunnaksi ja urheiluksi määriteltyihin aktiviteetteihin. Käsitteen käyttäminen liikuntahallinnossa ja tutkimuksessa on hyvä esimerkki siitä, miten tulkinta fyysisestä aktiivisuudesta laajenee. (Itkonen 2021a, 38–45.)

Liikuntaolosuhde-käsite on hyvin lähellä tunnetumpaa, *liikuntapaikka*-termiä. Samaan aihepiiriin liittyvät käsitteet tarkoittavat kutakuinkin samaa. Jälkimmäinen on silti suurelle yleisölle usein tutumpi, kun taas liikuntaolosuhteisiin liittyy myös saavutettavuus sekä käytettävyys. *Liikuntaolosuhde* on käsitteenä laajempi ja monipuolisempi ja siihen voidaan yhdistää asioita, jotka tekevät liikunnasta houkuttelevan, alueellisesti toimivan kokonaisuuden. (Tiihonen 2014. 96, 102.)

Liikkumisympäristö – käsite on yleistynyt viime vuosikymmenen aikana. Entistä useammin urheilu- ja liikuntapaikkojen sijaan käytetään liikkumisympäristö-termiä, joka kuvaa monipuolisesti erilaisia liikunnan harrastamisen paikkoja, kuten kevyen liikenteen väyliä.

(Borodulin, Paronen & Männistö 2011, 61.) Salmikankaan (2015, 101) mukaan liikkumisympäristöt tarjoavat tiloja ja mahdollisuuksia liikunnan ja urheilun eriytyneille muodoille arkiliikunnasta huippu-urheiluun. Niitä voidaan tarkastella kolmenlaisina tiloina. Rakennetut liikkumisympäristöt voivat olla vaikkapa liikuntahalleja tai jäähalleja. Muokatuilla liikkumisympäristöillä tarkoitetaan esimerkiksi luonnonjälle aurattuja luisteluratoja. Luontoympäristö taas tarkoittaa esimerkiksi hiihtoon tai vaeltamiseen soveltuvaa aluetta, jossa ihmisen kädenjälki ei juurikaan näy.

Suomalainen liikunta ja urheilu monimuotoistui ja sen luonne jakaantui kahteen eri suuntaan 1980-luvulle siirryttäessä. *Liikuntakulttuurin eriytyminen* muutti suomalaisia liikunta- ja urheiluorganisaatioita merkittävästi. Eriytyminen jakoi kilpaurheilun sekä muun liikunnan korostaen niiden tavoitteiden erilaisuutta. Suoritus- ja menestysperustainen kilpa- ja huippu-urheilu kulki eri polkua kuin liikunnan muut muodot, joissa korostuivat kunto, terveys, elämykset sekä yhteisöllisyys. *Liikuntakulttuurin eriytyminen* erotti myös ammattimaisesti toteutetun huippu-urheilun sekä kansalaistoimintoihin perustuvan kilpaurheilun toisistaan. Kehityksen seurauksena myös julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin roolit ovat muuttuneet. Julkistalouden uudistukset ovat vaikuttaneet kansalaistoiminnan sekä julkishallinnon suhteisiin. Yksityinen sektori jatkaa kasvuaan urheilun ja liikunnan tuotteistamiskehityksen jatkuessa. (Itkonen, Lehtonen & Aarresola 2018, 86, 90.)

Liikuntakulttuurin eriytyessä myös alueet eriytyvät ja liikuntapalvelujen tarjonta vaihtelee kunnittain. Eriytymiskehityksen myötä myös liikuntapalveluita tulisi kyetä tarkastelemaan kuntarajat ylittäen. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 60.) *Ylikunnallinen yhteistyö* on liikunta-alalla vielä melko harvinainen käsite. Puroilan ja Sarvelan (2005, 62) määritelmän mukaan sitä voidaan käyttää yleisterminä kuntien väliselle yhteistyölle. Valtion liikuntapaikkarakentamista ohjaavissa asiakirjoissa tutumpi termi on *kuntarajat ylittävä yhteistyö* sekä osittain samaa tarkoittava *alueellinen yhteistyö*. Käsitteellä tarkoitetaan kuntarajat ylittävää yhteistyötä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 15,67.)

2 KUNNALLISEN LIIKUNTAHALLINNON MUUTOS

Kunnat ovat merkittäviä liikuntapalveluiden tuottajia sekä toimintaedellytysten luojia. Ne ylläpitävät liikuntapalveluja vuosittain yli 700 miljoonalla eurolla. Suomessa oli vuonna 2021 yli 40 000 liikuntapaikkaa. Niistä noin 70 prosenttia on kuntien omistuksessa. Liikuntaa voidaan sanoa kunnan peruspalveluksi sen ollessa merkittävä osa kuntalaisten hyvinvointia. (Ala-Vähälä, Jämsä, Mäkinen & Pusa 2018, 14–15; LIPAS 2021.) Liikuntalain (390/2015) mukaan kunnan tehtävänä on edistää laaja-alaisesti asukkaidensa liikkumista ja hyvinvointia. Laki ohjaa kuntia luomaan edellytyksiä asukkaiden liikkumiselle järjestämällä liikuntapalveluita sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa.

Tässä luvussa käydään läpi kunnallisen liikuntahallinnon muutosta. Tarkastelussa ovat liikuntahallinnon kehittyminen sekä ensimmäisen liikuntalain jälkeinen aika, jolloin kuntien tehtävät olivat lainsäädännön myötä tarkemmin määriteltyjä liikunnan ja urheilun osa-alueella. On myös oleellista ymmärtää muutokseen vaikuttaneita tekijöitä. Nämä muutosvoimat ovat osaltaan sekä rajoittaneet että mahdollistaneet kuntien osallistumista liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin edistämiseen.

2.1 Kunnallisen liikuntahallinnon muodostuminen

Kuntien tehtävä historiallisesti on ollut yhteisön toiminnalle välttämättömien hallinnon ja palveluiden järjestäminen, johon myös kunnallinen liikuntahallinto kuuluu. Se koostuu kuntien liikunta- ja urheilupalveluiden toiminnasta, joiden järjestämiseksi asetettiin ensimmäinen itsenäinen kunnallinen hallintoelin Helsinkiin vuonna 1919. Se nimitettiin urheilulautakunnaksi, joka pysyi vakiintuneena nimityksenä 1970-luvulle asti. Muut kaupungit seurasivat perässä ja vuoteen 1930 mennessä urheilulautakunta oli perustettu suurimpaan osaan Suomen kaupungeista. Myöhemmin *liikuntalautakunta* yleistyi nimityksenä kuntien liikunta-asioista huolehtivasta elimestä, vaikkakaan se ei ole ollut ainoa nimi kuntien yhdistäessä vuosien varrella liikunta ja urheiluasioiden päätökset vapaa-aikalautakuntiin ja muihin vastaaviin laajempiin hallintokokonaisuuksiin. (Ilmanen 1996, 23.)

Myös aluehallinnon kehitys on vaikuttanut julkisen liikuntahallinnon muodostumiseen. Lääneihin perustettiin 1950-luvulla urheilulautakunnat, joiden vastualueet olivat aikanaan varsin suuret. Niiden tehtävä oli toimia valtion ja kuntien välissä tarkoituksenaan varsinkin kuntien liikuntamahdollisuuksien edistäminen. Lääninlautakuntien tuli panostaa urheilupaikkojen rakentamiseen tukemalla työn käytännön toteuttajaa, kuntatasoa. Kuvaavaa on, että myös valtion urheilulautakunta (myöhemmin valtion urheiluneuvosto) otti päätöksenteossa huomioon läänitason ehdotukset. Läänien urheilulautakunnat tarkastivat kuntien valtiolle lähettämät avustushakemukset ja ehdottivat valtion urheilulautakunnalle, kuinka aluettaan koskevat liikuntaan ja urheiluun liittyvät rakennusavustukset tulisi myöntää. (Vasara 2004, 166–168.)

Kunnallisiin liikuntapalveluihin ovat vaikuttaneet merkittävästi eri aikakausien yhteiskunnalliset muutokset. 1960-luvulla kunnallinen liikuntahallinto sai hoitaakseen liikunnan ja urheilun järjestämisen tasapuolisesti eri väestöryhmille. Varsinkin kuntourheilu koettiin merkitykselliseksi ja kuntia ohjeistettiin tukemaan sitä aiempaa tehostetummin. Teknisen kehityksen seurauksena luonnollinen liikunta väheni kansan keskuudessa ja liikunnan harrastaminen siirtyi sitä varten tarkoitetuille liikuntapaikoilla. Kunnat oivalsivat ihmisten haluavan liikkua urheiluseurojen lisäksi omatoimisesti, eikä tähän tarkoitukseen kunnilla ollut tarjota erityisemmin olosuhteita. Ulkoilureittejä sekä kuntoratoja alettiinkin rakentaa suurella vauhdilla. Niiden koettiin olevan laajoja joukkoja liikuttavia edullisia perusliikuntapaikkoja. (Ilmanen 1996, 155.)

2.2 Kunnat suurimmaksi liikuttajaksi

Kunnat vastasivat jo 1970-luvulla suurimmasta osasta liikuntaa ja urheilua koskevasta päätöksenteosta ja rahoituksesta. Ne rahoittivat liikuntarakentamista sekä liikuntapaikkojen ylläpitoa, vaikka valtionhallinto ja poliitikot tekivätkin päätökset liikuntakuntapolitiikan isosta linjasta. Jo tällöin vallitsi poliittinen yhteisymmärrys siitä, että liikuntaedellytysten järjestämisessä päävastuu kuuluu kunnille, ohjaus ja rahoitus valtiolle. Urheiluseurat sekä -järjestöt vastasivat käytännön työstä. (Kokkonen 2013, 69.) Kuntien osuus liikunnan julkisen sektorin rahoittajana kasvoi merkittävästi vuosikymmenen aikana. Kunnat ohjasivat rahaa

liikuntaan moninkertaisen määrän opetusministeriön jakamaan valtiontukeen verrattuna. Kuntien merkitys oli nähtävissä myös siinä, että vuonna 1980 niiden omistuksessa oli 95 prosenttia Suomen liikuntapaikoista. (Ilmanen 1996, 192–193.)

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina alkaneella maaseudun tyhjentymisellä oli merkittäviä vaikutuksia suomalaisten elämään. Ihmisten liikkumista ohjasi teollistuminen ja kaupungistuminen, entistä useammat lähtivät opiskelemaan pääkaupunkiseudulle sekä muihin isompiin kaupunkeihin. Suomi keskiluokkaistui ja palkkatyöläisten osuus väestöstä kasvoi, mikä nosti myös elintasoja. (Haapala 2018, 49, 178.) Suomen yhteiskuntarakenteen tiivistyi ihmisten virratessa kaupunkeihin, ja kuntien oli helpompi tarjota palveluita tiiviimmin asuvalle väestölle. Kuntien oli nyt helpompaa vastata liikuntapalveluiden lisääntyneeseen kysyntään. (Kokkonen 2015, 187.)

Valtio ja kunnat panostivatkin kaupungistuvan Suomen palveluihin, ja kaupunkeihin syntyi koulutus-, terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluverkosto. Suomalaista hyvinvointivaltiota ei kuitenkaan lähdetty rakentamaan täysin kaupunkilaisten ehdoin, vaan maalaisliitto/keskustapuolue ja kansandemokraatteihin kuuluneet poliitikot pitivät huolen myös maaseudun palvelutasosta. Näillä investoinneilla pyrittiin ehkäisemään nopean rakennemuutoksen aiheuttamia ongelmia ja lisäämään yhteiskunnallista tasa-arvoa. Liikuntakulttuurissakin kaupunkeihin keskittyminen tapahtui kaupungistumisen nopeus huomioiden melko myöhään, pitkään maaseudullekin rakennettiin liikuntatiloiksi soveltuvia rakennuksia. (Kokkonen 2010, 72; Hannikainen & Eloranta 2019, 30.)

Suomalaisen liikuntakulttuurin työnjako vakiintui 1970-luvulla, ja liikuntapolitiikan päätavoitteeksi asetettiin mahdollisimman monen suomalaisen liikuttaminen. Liikuntamahdollisuuksien määrä kasvoi varsinkin kaupungeissa sekä suurimmissa maakuntakeskuksissa. Liikuntamuotoja oli melko vähän, ja liikuntaharrastaminen keskittyi aikuisväestön osalta hiihtoon, juoksuun, pyöräilyyn, uintiin sekä naisvoimisteluun. Liikuntakulttuurin painopiste siirtyi järjestäytyneestä liikunnasta omatoimiseen harrastamiseen. Yksityisen sekä kolmannen sektorin organisaatioilla oli vain harvoin edellytyksiä toteuttaa liikuntamuotojen vaatimia hankkeita, ja kuntien asema

liikuntapaikkojen rakennuttajina vahvistui. Myös kuntatason päättäjät kokivat velvollisuudekseen edistää liikuntamahdollisuuksia, mikä isossa kuvassa kasvatti kuntien vastuualuetta ja tehtäviä sekä johti hyvinvointivaltioajattelun laajentumiseen koko Suomessa. (Kokkonen 2013, 53,69.)

2.3 Liikuntalaki selkeytti liikuntakulttuurin työnjaon

Kunnallisen liikuntahallinnon ja suomalaisen liikuntakulttuurin kehityksen kannalta liikuntalailla on ollut suuri merkitys. Liikuntalain suunnittelu alkoi 1970-luvulla ja sen valmistelu kesti lähes kymmenen vuotta. Valmistelua teki liikuntalakikomitea, jonka päälinja jo lakiesityksen varhaisessa vaiheessa oli, että kuntien ja valtion tehtävänä on yleisten edellytysten luominen liikuntatoiminnalle. Liikuntatoiminnan järjestäminen kuului pääasiassa liikuntajärjestöille. Valtiolta kunnat saivat huomattavasti laajemmat tukitoimet kuin aiemmin. Liikuntalaki hyväksyttiin 1979 ja astui voimaan 1980. Tästä eteenpäin kunnissa tuli olla liikuntalautakunta, joka toimisi kunnan liikunta-asioista sekä liikunnan tukitoimista päättävänä elimenä. Kunnat perustivat liikuntalautakuntia runsaasti, vaikkakin lakiin kirjattiin varsinkin pienempiä kuntia koskeva mahdollisuus sisällyttää liikuntaan ja urheiluun liittyvä päätöksenteko jonkin muun hallintoelimen sisälle. Urheilulautakunnat jäivät näin historiaan ja kunnallisen liikuntahallinnon asema ja arvostus lisääntyi merkittävästi liikuntalain vaikutuksesta. Aikaisemmin liikuntatoimi oli ainut hallinnonala, joka ei kuulunut yhteiskunnallisen lainsäädännön alaisuuteen. (Ilmanen 1996, 159–162; Liikuntalaki 1979 §5.)

Suomen liikuntapaikkaverkosto laajeni voimaan astuneen liikuntalain myötä. Varsinkin maaseutukunnat hyötyivät lakiin kirjatusta liikunta-avustuskäytänteistä ja ryhtyivät innokkaasti rakentamaan liikuntapaikkoja. Valtiontuen saanti helpottui huomattavasti ja kuntiin luotiin ahkerasti uusia liikuntapaikkoja. Liikuntalain voidaankin sanoa vaikuttaneen kaikkein myönteisimmin pieniin ja keskisuuriin kuntiin, suurimmissa asutuskeskitymissä lain vaikutukset jäivät usein marginaalisiksi. (Kokkonen 2015, 246–247; Ilmanen 1996, 189.) Kunnallisen liikuntahallinnon asema kohentui sekä yhtenäistyi selvästi 1980-luvulla. Uuden liikuntalain myötä kuntien liikuntahallinnossa työskentelevien henkilöiden määrä

kolminkertaistui, osittain koska palkkamenoihin oli saatavissa valtionosuutta. (Ilmanen 1996, 184–189.)

Kuntien liikuntapäätöksenteko ei silti muuttunut mutkattomaksi liikuntalain myötä. Ongelmia aiheuttivat keskustelua herättäneet yhteiskunnalliset ongelmat - eriarvoisuus sekä liikuntapaikkojen saavutettavuus. Reijo Vartian johtamat liikuntapaikkatoimikunnat valjastettiin suunnittelutyöhön, joiden pohdinnoissa nousi esiin tarve mahdollisimman monen ihmisryhmän liikuttamiseen. Suunnittelulle oli suuri tarve, sillä esimerkiksi Pohjois- ja Itä-Suomen liikuntapaikkaverkosto oli haasteellinen. Uimahalliverkosto oli harva, mikä tuotti hankaluuksia niiden saavutettavuudelle. Aikaisempina vuosikymmeninä uimahalleja oli rakennettu innokkaasti kuntiin, jopa pienen lähikuntien välisen kilpailun kirittämänä. Kaikki maakunnat kattavaa uimahalliverkkoa voidaankin pitää yhtenä valtion liikuntapolitiikan suurimmista saavutuksista. Aivan kaikilla kunnilla rakennusmahdollisuutta ei kuitenkaan ollut, pohjoisimmassa Suomessa matka lähimpään uimahalliin saattoi olla yli 100 kilometriä. (Vasara 2004, 293–295; Kokkonen 2013, 35.)

Ilmasen (1996, 193) mukaan liikuntarakentamisen tuki painottui kuitenkin aluepoliittisesti juuri Pohjois- ja Itä-Suomeen, joten kuntien mahdollisuudet rakentaa asianmukaisia liikuntatiloja parani ajan myötä. Etelän väestökeskittymissä oli usein myös omasta takaa resursseja liikuntaolosuhteiden luomiseen, kun taas monella muulla alueella valtion tuki oli varsin merkityksellinen. Kaupunkien ja maalaiskuntien ero oli huomattava, valtion tuki oli isossa osassa harvemmin asuttujen alueiden liikuntahankkeissa, kun taas kaupungit eivät olleet riippuvaisia valtion tuesta. Valtionapua oli saatavissa myös kuntien liikuntatoimen kehittämiseen sekä kuntalaisten kuljettamiseen liikuntapaikoille, mikä oli suuri etu pienille kunnille, jotka saivat aiemmin tukea vain liikuntapaikkarakentamiseen (Vasara 2004, 283).

Liikuntalakia uudistettiin vuonna 1998, jolloin luotiin liikunnan valtionavustusjärjestelmä sekä valtion asiantuntijaelimet. Vasaran (2004, 361–362) mukaan liikunta oli tullut tärkeämmäksi osaksi yhteiskuntaa 1990-luvulla ja vuoden 1980 liikuntalakiin kaivattiin uudistuksia. Uuden lain tarkoituksena olikin paitsi edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, myös edesauttaa ”väestön hyvinvointia ja terveyttä

sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla”. On myös tärkeää huomata lain sementtoineen liikunnan arvopohjan, jonka perusteella oli toimittu jo vuosia. Uudistuksen voidaan nähdä toimineen hyvin, eikä lakiin tehty olennaisia muutoksia sen voimassaoloaikana. Suomi ym. (2012, 21–22) korostavat liikuntalain olevan kuitenkin puitelaki, johon voidaan tehdä muutoksia tarpeen mukaan suhteellisen usein. Tällaiset lait eroavat selvästi esimerkiksi rikoslaista tai vaalilaista, joiden voidaan katsoa olevan melko muuttumattomia.

Kuntien tehtävät lisääntyivät huomattavasti 1990-luvulta alkaen. Niiden lakisääteisten tehtävien määrä kasvoi ja kasvu jatkui edelleen 2000-luvulla. Vanhojen tehtävien karsiminen osoittautui hankalaksi, eikä ministeriöstä löytynyt valmiuksia niiden tekemiseen. Oli selvää, että aiempaa vahvemmalle poliittiselle ohjaukselle oli tarvetta. Uusi kuntalaki tulikin voimaan 2015 ohjaten kuntia tarkastelemaan toimintaansa kokonaisuutena riippumatta siitä, onko toteuttaja kunnan oma organisaatio tai ostopalvelu. Liikunnan kannalta uusi kuntalaki toikin mahdollisuuksia. Kunnan tulee sen pohjalta huomioida asukkaidensa hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen sekä kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. (Valtion liikuntaneuvosto 2015, 44–45.)

2010-luvulla liikunnan merkitys korostui entisestään kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä. Samaan aikaan suomalaisten liikunta-aktiivisuudessa tapahtui muutoksia. Esimerkiksi istumisen määrän kasvu sekä liikunta-aktiivisuuden ja toimintakyvyn laskeminen kansan keskuudessa aiheutti huolta, joka oli huomioitava myös lainsäädännössä. Uusimmassa liikuntalaissa linjattiinkin useita kuntien rooliin ja tehtäviin liittyviä uudistuksia. Liikunnan peruspalveluluonnetta kunnissa haluttiin vahvistaa luomalla siihen edellytyksiä paikallistasolla. Kuntien asukkaiden liikuntaa pyritäänkin tukemaan järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Myös kansalais- ja seuratoiminnan tukeminen, liikuntapaikkojen rakentaminen ja ylläpitäminen sekä kuntien välisen alueellisen yhteistyön kehittäminen ovat kuntien tehtäviä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 8, 30.)

Kuntien tehtävänä on toimia yhä enemmän tasa-arvon edistäjänä. Liikuntalaissa (390/2015, 5 §) on määritelty, ettei kunta ei toimi tehtäviä hoitaessaan kilpailutilanteessa markkinoilla, ellei niitä toteuteta liiketoiminnallisina tavoitteina sekä perusteina. Tasa-arvo ja sen edistäminen oli tärkeässä osassa jo vuoden 1998 liikuntalaissa, jossa haluttiin tuoda lain arvoperusta selkeämmin esiin. Liikunnan avulla tuli edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävästä kehityksestä. Vuoden 2015 liikuntalaissa samat tavoitteet korostuvat entisestään ollen toimintaa ohjaavia lähtökohtia. (Pyykkönen 2016, 14–15.)

Liikuntapoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2018, 17) korostetaan myös liikuntapalveluiden- ja edellytysten toteuttamista yhteiskunnassa niin, että ne edistävät osallisuutta, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. Selonteossa korostetaan julkishallinnon roolia yhdenvertaisuustyössä. Liikuntakulttuurissa on tarve toimintamalleille, jotka turvaavat harrastusmahdollisuudet toimintakyvystä, sosiaalisesta taustasta tai varallisuudesta riippumatta. Tavoitteiden toteutumiseksi on ehdotettu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämismittareiden ottamista huomioon läpileikkaavasti kaikessa liikuntatoiminnassa sekä julkishallinnon avustuspolitiikassa.

2.4 Valtio tukee kuntien liikuntatoimintaa

Valtio on ohjannut liikuntaan ja urheiluun liittyvää päätöksentekoa lähes koko Suomen itsenäisyyden ajan. Valtion urheilulautakunta sai alkunsa vuonna 1920 tehtävänä aluksi vain urheilujärjestöille jaettavista avustuksista päättäminen. (Valtioneuvosto 2018, 2). Jupin (1995, 95–98) mukaan valtion toimintastrategia oli aluksi epäselvä ja hajanainen. Tukea saaneiden tahojen määrä kasvoi kuitenkin tasaisesti vuosikymmenten aikana. Ensiksi tukea ohjattiin keskusjärjestöille, sitten urheiluopistoille ja lopulta liikuntarakentamiseen.

Liikunnan ja urheilun rahoittamiseksi urheiluedonlyönti vaikutti jo 1920 – luvulla houkuttelevalla vaihtoehdolla. Esimerkkiä otettiin Ruotsista, mutta vedonlyöntitoiminnan organisoinnattomuus aiheutti alkuvaiheessa ongelmia. Veikkaustoiminta hyväksyttiin vuonna 1940 valtion toimesta, tarve urheilun määrärahojen turvaamiseksi sai valtion suhtautumaan

toimintaan myönteisesti. Rauhan aikaan sijoittuikin merkittävä päätös perustaa liikuntaelämän rahoittamiseksi koko maan kattava organisoitu veikkaustoiminta ja näin Oy Tippaustoimisto Ab aloitti toimintansa. (Juppi 1995, 161–162.) Veikkausvoittovarot kasvoivat voimakkaasti 1940-luvulla ja liikuntaan oli käytettävissä aiempaa enemmän resursseja. Valtion urheilulautakunta linjasi tukipolitiikan päälinjat kuten järjestöavustusten ja liikuntarakentamisen tuen määrän. Liikunta ja urheilu menetti kuitenkin 1950-luvulla yksinoikeutensa rahapelituottoihin, kun tie, taide ja nuoristyö pääsivät tuen piiriin. Vuonna 1956 enää 60 prosenttia rahapelituotoista ohjattiin liikuntaan ja urheiluun. (Kokkonen 2015, 120–122.) Valtio jakoi veikkausvoittovaroja ahkerasti 1960-luvulla, vaikkakin alueellinen eriarvoisuus oli jakosuhteissa nähtävissä kuntien ja läänien välillä. Ilmasen (1996, 142–143) mukaan valtion jakamat veikkausvoittovarot kattoivat kuntien liikuntarakentamisesta noin 10 prosenttia.

Liikuntakulttuuri laajentui 1960-luvulla ripeää vauhtia, mikä asetti paineita myös liikunnan julkishallinnolle. Uudistukset lähtivät opetusministeriöstä, joka organisoitiin uudelleen vuonna 1966. Ministeriöön perustettiin tuolloin erillinen nuoriso- ja urheilutoimisto (myöh. urheilu- ja nuoriso-osasto). Sen vastuulle asetettiin monia liikunnan päätöksentekoon liittyviä alueita, kuten liikuntakulttuurin yleiset kehittämis- ja suunnittelutoimenpiteet, valtionavustuksiin ja liikuntarakentamiseen liittyvä toiminta sekä kunnallinen urheilu- ja liikuntatoiminta. Myös asiantuntijaelimenä toiminut valtion urheilulautakunta VUL uudistettiin. Sen tilalle asetettiin valtion urheiluneuvosto VUN, jonka tehtäviin kuului myös liikuntapoliittisten aloitteiden tekeminen ja lausuntojen antaminen liikuntakulttuurin eri osa-alueista. (Vasara 1992, 369–370.) Ilmasen (1996, 159) mukaan neuvostoon kuului suurimmaksi osaksi eri urheilujärjestöjen edustajia, jotka pohtivat usein päätösten vaikutusta urheilun keskusjärjestöjen asemaan. Asetelma aiheutti ristiriitoja päätöksenteossa, sillä jonkin tahon esittäessä lisätukea esimerkiksi kuntien liikuntapaikkarakentamiselle, aiheutti se huolta keskusjärjestöjen aseman säilyttämisestä jäsenten keskuudessa. Liikuntahallintoa uudistettiin tästä huolimatta vauhdilla vuosina 1966–1973, ja liikunnan yhteiskunnallinen asema vahvistui ajanjakson aikana huomattavasti. (Vasara 2004, 220).

Liikuntalakikomitean perustaminen 1974 valmistelemaan uutta liikuntalakia oli merkittävä askel kohti liikuntapolitiikan uudistamista. Poliittiset tahot siirtyivät lopulta komitean

perustamisen taakse, samoin muun muassa Liikuntatieteellinen seura ja valtion urheiluneuvosto. Poliittisessa keskustelussa ilmeni Ilmasen (1996, 159) mukaan vastakkainasettelua, kun valtion tuesta suuri osa ohjattiin kilpaurheiluun vähävaraisten kuntien sijaan. Sen vuoksi kaikki kunnat eivät kyenneet kehittämään alueensa liikuntamahdollisuuksia. Vasaran (2004, 266) mukaan liikunnan ja urheilun rahoituksen väheneminen veikkausvoittovaroista oli osasy siihen, että myös urheilujärjestöt alkoivat vähitellen kannattamaan lain uudistamista. Ajatuksena oli jo tuolloin liikuntatoiminnan turvaaminen lakisääteisellä budjettirahoituksella.

Liikuntalaki astui voimaan vuoden 1980 alussa vahvistaen 1970-luvulla kiteytyneen työnjaon liikuntakulttuurissa. Se myös vahvisti liikunnan asemaa yhteiskunnassa. Liikuntapolitiikan yleistavoitteet, liikuntahallinnon pääpiirteet sekä rahoitus kuuluivat lain mukaisesti julkiselle sektorille, kun taas toiminnan varsinainen sisältö oli liikuntajärjestöjen päätettävissä. Kunnille siirrettiin enemmän vastuita lain myötä, mutta ne saivat aiempaa laajemmat mahdollisuudet niiden toteuttamiseen avustusten ja valtionosuuksien myötä. Kuntien tuli tästä lähtien perustaa liikuntalautakunta hoitamaan alueen liikunta-asioita. Lain myötä turvatus aseman saavuttanut liikunta ja urheilu vahvisti asemaansa selvästi 1980-luvulla. Laki oli tärkeä myös seuroille ja liikuntajärjestöille, joiden saattaminen valtionavustusten piiriin oli eräs lain keskeisimmistä tavoitteista. (Vasara 2004, 282–284.) Liikuntalaissa kiteytyi yhteiskuntapolitiikassa aikaisempina vuosikymmeninä vallinnut valtion roolin korostaminen, suunnitteluideologia sekä ajatus tasa-arvoisesta hyvinvointivaltiosta. Lain myötä valtio puuttui nyt vapaan kansalaistoiminnan sääntelyyn, mitä voidaan pitää yhtenä lain erityispiirteistä. Kansainvälisestäkin vertaillen melko harvinaista liikuntalakia pidetään yhtenä julkisen liikuntapolitiikan merkittävimmistä saavutuksista. (Juppi 1995, 235.)

Liikuntalain (984/1979, 2§) mukainen valtion, kuntien ja liikuntajärjestöjen kolmikantamalli toimi hyvin veikkausvoittovarojen ansiosta. Niiden kasvaminen takasi myös liikuntakulttuurin laajentumisen, vaikkakin jakosuhte muuttui liikunnan kannalta epäedullisemmaksi 1980-luvulla. Tuottojen kasvun ansiosta liikunnan ja urheilun saama tuki nousi silti vuosi vuodelta. (Kokkonen 2013, 114.) Valtion myöntämät avustukset kohdistettiin 1980-luvulla suurilta osin liikuntarakentamisen tukemiseen, mutta myös liikuntajärjestöille kohdistettu tuki nousi huomattavasti vuosikymmenen aikana. (Juppi 1995, 292).

2.5 Liikuntahallinnon muutos

Kuntien liikuntahallinto on muuttunut huomattavasti 1980-luvun jälkeisinä vuosikymmeninä. Muutoksen syitä ovat olleet 1990-luvun lama, liikuntakulttuurin eriytyminen sekä yhteiskunnalliset muutokset. Kuntien liikuntatoimen tehtäväkenttä on laajentunut urheilun ja kuntoliikunnan lisäksi liikkumiseen, fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen sekä harrasteliikuntaan. (Pyykkönen 2019, 9). Luvussa käsitellään liikuntahallinnon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä sekä sen nykytilaa ja tulevaisuutta.

2.5.1 Yhteiskunnallisen muutoksen vaikutus liikuntahallintoon

Suomalainen yhteiskuntarakente muuttui 1960-luvulta alkaneen kaupungistumisen myötä. Se tapahtui muuta Eurooppaa jäljessä, sillä 1950-luvun lopussa 65 prosenttia suomalaisista eli maaseudulla. Kaupungistuminen oli kuitenkin ripeää, vuonna 1980 vastaava luku oli enää 20 prosenttia. Varsinkin Itä-, ja Pohjois- Suomen maaseutualueilta siirtyi suuri määrä ihmisiä Etelä-Suomen kaupunkeihin ja maaseutukeskuksiin. Työn ja korkeamman elintason vuoksi Ruotsiin muutti noin 300 000 suomalaista. (Kokkonen 2015, 176.) Muuttoliike kohdistui Suomessa myös kantakaupungeista lähiöihin. Muuttoliike vaikutti liikuntakulttuuriin sekä väestön kannalta hiljentyvillä alueilla että muuttovoittoja kokeneissa kaupungeissa ja esikaupunkialueilla. Erityisesti lähiöasuminen kiinnosti työläiskaupunginosien asukkaita sekä maaseudulta muuttaneita ihmisiä, niihin kehittynyt liikuntakulttuuri sai vaikutteita kummankin väestöryhmän perinteistä ja tottumuksista. Yhdistävänä tekijänä oli kuitenkin esimerkiksi talkootyö ja vapaaehtoisuus. (Kokkonen 2013, 70.)

Julkisten palveluiden kannalta muuttoliikkeellä oli moninaisia vaikutuksia. Maaseudulta kaupunkeihin ja kasvaviin teollisuustaaajamiin muutti pääosin nuoria, parhaassa työiässä olevaa väestöä. Poismuutto vähensi verotuloja ja hankaloitti palveluiden ylläpitoa aiheuttaen alueiden elinvoimaa syöneen kierteen. Väestön liikkumisella oli myös positiivisia vaikutuksia, se vastasi kasvavien alojen työvoimatarpeeseen sekä auttoi elinkeinorakenteen muutoksesta johtuvan työttömyyden torjumista. (Hannikainen & Eloranta 2019, 22.)

Liikuntapalvelukentän kannalta kaupungistuminen vaikuttaa oleellisesti tarjontaan. Eniten tarjontaa on luonnollisesti väestökeskittymissä, kaupungeissa ja suurissa asutuskeskuksissa. Liikuntapalveluiden kannalta suurimpia häviäjiä ovat harvaan asutut seudut ja kunnat, jotka vääjäämättä kokevat palveluiden vähentymistä. Kaupungeissa ohjattu liikunta ja urbaaniin kaupunkiympäristöön soveltuvat liikuntamuodot sekä niiden kysyntä kasvaa nyt ja tulevaisuudessa. Sen sijaan hyötyliikunnan voidaan olettaa vähentyvän kaupungistumisen seurauksena. (Nikander, Haapamäki & Tuominen-Thuesen 2020, 19.) Liikuntapoliittisessa selonteossa mainitaan kaupungistumisen haasteet liikuntakulttuurille varsinkin alueellisen eriytymisen kannalta, mutta kaupunkimainen yhdyskuntarakenne myös tukee ihmisten liikuntaharrastamista. Kaupungistuminen ei ole pelkästään suomalainen ilmiö, vaan kansainvälinen megatrendi, joka etenee lähes kaikkialla maailmassa. (Valtioneuvosto 2018, 4.)

Suomalaiset ovat Euroopan nopeimmin vanheneva kansa väestön kasvaessa eniten vanhimmissa ikäluokissa. Luonnolliseen ikääntymiseen kuuluu fyysisen toimintakyvyn heikentyminen, mihin vaikuttavat sairaudet ja niiden hoito sekä moni muu elämäntilanteen muutos. Toimintakyky sekä liikkuminen vanhemmilla ikäryhmillä vaihtelee yksilöllisesti huomattavasti enemmän kuin nuoremmilla ikäluokilla, eikä liikuntasuosituksen mukainen liikkuminen toteudu ikäihmisillä. (Husu, Sievänen, Tokola, Suni, Vähä-Ypyä, Mänttari & Vasankari 2018, 40.) Bennien ym. (2017, 1845) mukaan vain 11,5 prosenttia yli 75-vuotiaista toteuttaa kestävyysliikuntasuositukset, kun lihasvoiman ja tasapainoharjoittelun osalta vastaava luku on vain 2,5 prosenttia.

Väestön ikääntymisen myötä liikkujien keski-ikä nousee jatkuvasti. 2020-luvun loppupuolella yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on jo 25 prosenttia. Hyväkuntoisten ja hyvinvoivien ikääntyneiden määrä nousee jatkuvasti, mutta käänköpuolena on myös pitkäaikaissairaiden ja vammaisten kansalaisten määrän kasvu. (Valtioneuvosto 2018, 6.) Vasankari ja Kolu (2018, 57) arvioivat raportissaan pelkästään ikääntyvän väestön koti- ja laitoshoidon kustannusten olevan vuosittain 150 miljoonaa euroa. Ikärakenteen merkittävä muutos aiheuttaa suuria haasteita tulevaisuudessa, mutta siitä huolimatta ikääntyminen on vaikuttanut vain vähäisesti liikuntapoliittisiin ratkaisuihin. Liikkumista sekä liikuntaa tukevien palveluiden ulkopuolelle jäävät tällä hetkellä todennäköisesti ne, jotka hyötyisivät liikunnasta eniten. Silti kuntien

soveltavan liikunnan palveluiden kehitys vaikuttaa liikuntapoliittisen selonteon mukaan jopa pysähtyneen. Itsenäisinä toimijoina kunnat ovat soveltavan liikunnan keskeisiä toteuttajia ja saavat valtionosuuksia edistämään suoraan ja välillisesti liikkumisen mahdollisuuksia. Valtio kykenee ohjaamaan näitä varoja vain kohdistamalla resursseja esimerkiksi hankkeisiin. (Valtioneuvosto 2018, 6.) Väestön ikärakenteen muutos on kuntien kannalta kriittinen tekijä, joka aiheuttaa haasteita tulevaisuudessa kuntakoosta riippumatta. (Ahonen-Walker 2021; Norra, Karimäki & Pekkala 2020, 5–7.)

Väestön ikääntymisen lisäksi liikkumattomuus ja yleinen fyysisen aktiivisuuden lasku aiheuttaa yhteiskunnallisia kustannuksia Suomessa. Ne tuovat lisäkuluja terveydenhuollon kustannuksiin, ikääntyneiden hoivakuluihin sekä sosiaalietuuksiin. Myös työn tuottavuus kärsii Suomessa menetettyjen työpanosten myötä. (Vasankari & Kolu 2018, 57.) Juutinen Finnin ja Pesolan (2017, 36) mukaan eniten liikunnasta hyötyisivät paljon istuvat henkilöt, joiden määrä lisääntyy jatkuvasti nykypäivän työelämän takia. Väestön terveyteen on mahdollista vaikuttaa istumisen vähentämisellä sekä pienelläkin liikunnan lisäämisellä. Fyysisen aktiivisuuden laskeminen ja passiivinen elämäntapa ovat nousemassa globaaliksi kansanterveydelliseksi ongelmaksi, ja WHO on linjannut liikkumattomuuden neljänneksi merkittävimmäksi riskitekijäksi elintapasairauksien aiheuttamissa kuolemantapauksissa. Liikkumattomuus käsitteenä on Itkosen (2021, 43) mukaan kuitenkin ongelmallinen. Se on arkipuheessa noussut tarkoittamaan tilannetta, jossa ihminen ei harrasta lainkaan liikuntaa. Terveydenhuollossa, mediassa ja politiikassa liikkumattomuustermiä käytetään yhä useammin. Sosiologisesti tarkasteltuna elävä ihminen on harvoin täysin liikkumaton, vaikka liikkumattomuudesta onkin tullut keskustelussa yleinen vihollinen, jota vastaan on yhdistettävä voimansa.

Liikuntapoliittinen selonteko määrittää liikunnan lisäämisen kaikissa ikäryhmissä tärkeäksi tavoitteeksi. Sen saavuttamiseksi tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä. Selonteko määrittää vähäisen fyysisen aktiivisuuden vakavaksi kansanterveydelliseksi haasteeksi. Siksi liikunnan edistäminen tulisikin selonteon mukaan saada osaksi terveyden ja hyvinvoinnin, koulutuksen, nuorisotyön ja olosuhdetyön suurempaa kokonaisuutta. Tämä vaatii varsinkin aluksi yhteiskunnalta investointeja aktiivisuuden lisäämiseksi, mikä toki maksaa itsensä takaisin kansanterveyshyötyinä. Keskeisenä toimenpiteenä mainitaankin ihmisten päivittäisten

toimintaympäristöjen kehittäminen fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa tukeviksi kokonaisuuksiksi. (Valtioneuvosto 2018, 15–16.)

Nykyistä elämänrytmiä voisi kuvata monipuoliseksi ja moninaiseksi kokonaisuudeksi. Nykypäivänä ihmisillä on enemmän vapaa-aikaa kuin koskaan aiemmin, toisaalta työ ja vapaa-aika kietoutuvat yhteen yhä tiiviimmin. Työpäivät ovat muuttuneet huomattavasti vuosisadan aikana, 1900-luvun alussa 12-tunnin työpäivät olivat normaaleja. Vuosityöaika onkin lyhentynyt 3000 tunnista 1900 tuntiin viisipäiväisen työviikon sekä työpäivien lyhentämisen ansiosta. Työajan vähentyessä kansalaisten vapaa-ajan määrä on kasvanut. (Melin, Blom & Kiljunen 2007, 10.)

Itkosen (2021, 98–99) mukaan myös aikuisväestön liikkumisen lisääntyminen on seuraus yhteiskunnan ja työelämän muutoksista. Siirtyminen maatalousyhteiskunnasta teollistumisen kautta palveluyhteiskunnaksi tapahtui Suomessa myöhään verrattuna eurooppalaisiin verrokkeihin. 1900-luvun alussa alkutuotanto työllisti noin 70 prosenttia suomalaisista, kun 2000-luvun vaihteessa vastaava luku oli enää viisi prosenttia. Palvelusektorilla työskentelevien suomalaisten määrä sen sijaan on kasvanut 2000-luvulle siirryttäessä jo 70 prosenttiin. 1960-luvulla fyysisen aktiivisuuden vähentyminen työelämässä noteerattiin, ja se herätti keskustelua kuntoilun tarpeellisuudesta kansan keskuudessa.

Melin ym. (2007, 10, 32) toivat esiin koulutuksen sekä tulotason vaikutuksen työn ruumiillisuuteen. Vähemmän koulutetut ja alhaisemman tulotason omaavat henkilöt tekevät todennäköisemmin raskasta ruumiillista työtä. Raskaat ja yksipuoliset työtehtävät ovat vähentyneet ajan myötä huomattavasti. Suomalaiset vähentäisivät ansiotyöhön käyttämäänsä aikaa ja lisääisivät vapaa-ajan harrastuksiinsa käyttämäänsä aikaa saadessaan mahdollisuuden muuttaa vapaasti omaa ajankäyttöään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti liikuntaharrastusten ja fyysisen aktiivisuuden lisäämistä.

Arki- ja työliikunnan vähenemistä tulevaisuudessa osattiin odottaa jo 1970-luvulla. Vajeen odotettiin kuitenkin täyttyvän vapaa-ajan liikunnalla. Näin ei kuitenkaan käynyt, arkiliikunta vähentyi varsinkin vähemmän koulutettujen kansalaisten keskuudessa. 2000-luvulla monet

erilaiset ajanviettotavat kilpailevat ihmisten vapaa-ajasta. Väestötasolla kansalaisten liikuttaminen onkin osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi, sillä liikuntakulttuurin pirstoutuminen on vähentänyt valtion mahdollisuuksia ohjata kansalaisia. (Kokkonen 2013, 188, 238.)

2.5.2 1990-luvun lama

Suomi ajautui 1990-luvulle siirryttäessä lamaan. Muutamassa vuodessa maan bruttokansantuote laski 12 prosenttia kotimarkkinoiden taantuessa merkittävästi. Kunnat olivat suurten taloudellisten haasteiden edessä ja joutuivat karsimaan sekä palveluitaan että menojaan. Kuntatalous joutui 1980-luvun myötätuulen jälkeen uuteen tilanteeseen, kun Suomen talouden alamäki syveni muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna. Valtio joutui ottamaan vastuun paitsi taloudellisen pohjan menettäneistä yrityksistä, pankeista ja yhdistyksistä – myös työttömyydestä ja alueellisesta eriarvoistumisesta. 1990-luvun alun lama pakotti valtion ottamaan kestäättömän määrän velkaa. Velkakierteen katkaisemiseksi sekä valtiontalouden vararikon estämiseksi päätettiin strategiaksi valita velanoton sijaan julkisen talouden menojen leikkaaminen. (Ilmanen 1996, 201–204.)

Kunnat alkoivat leikata liikuntamenojaan 1990-luvun alkuvuosina. Merkittävä seikka kuntien liikuntamenojen kannalta oli tilastoinnista luopuminen vuonna 1992 tehdyn lakiuudistuksen myötä, minkä seurauksena valtionosuudet siirtyivät kuntiin kokonaisuudessaan. Kunnat eivät olleet näin ollen velvollisia käyttämään valtiolta saamiaan summia määrättyyn tarkoitukseen, vaan päättivät itse käyttökohteen. Opetusministeriö joutui luopumaan tiukasta ohjauksestaan rahoituslain muuttuessa. Uusi käytäntö kavensi myös liikuntalain merkitystä ja hankaloitti lama-ajan liikuntamenojen jäljittämistä. Kuntien liikuntamenot vähenivät 1990-luvun alussa huomattavasti. Vuonna 1990 kunnat käyttivät liikuntaan keskimäärin 492 markkaa asukasta kohti, vuonna 1992 summa oli pudonnut 393 markkaan. Menot vähenivät erityisesti maaseutukunnissa, kaupungit eivät sen sijaan karsineet liikuntamenoja muiden kuntien tahtiin. Säästöt kuntien liikuntatoimessa suoritettiin muun muassa henkilöstökuluja ja yhdistyksille jaettavia avustuksia leikkaamalla sekä rakennus-käyttökuluja vähentämällä. (Ilmanen 1996, 207–209; Kokkonen 2013, 177.)

Tuolloin oikeaksi nähtyjen säästökohteiden toimivuus ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys, sillä kunnille annettu mahdollisuus järjestää liikuntahallintonsa haluamallaan tavalla johti käytännössä liikuntalautakuntien häviämiseen. Kunnat siirsivät tai sulauttivat liikuntahallintonsa muihin lautakuntiin, kuten kulttuuri- ja vapaa-aikalautakuntaan tai sivistyslautakuntaan. Tämä ei kuitenkaan johtanut yksiselitteisesti hallinnon tehokkuuden lisääntymiseen ja säästöjen saavuttamiseen. Kunnallisten liikuntalautakuntien aikakausi päättyikin hiljalleen päätösten myötä. Valtion liikuntahallinto joutui tekemään liikuntaa koskevat päätöksensä ohuemman tietopohjan varassa, sillä liikuntalautakuntien lakkauttaminen heikensi yhteyttä kuntatasoon. Laman aiheuttama huono taloustilanne johti myös siihen, että valtion liikuntahallinto joutui hankalaan asemaan laman kurittamanvaltionalouden sekä liikuntaväen välissä. Liikuntakentän saamat avustukset asetettiin suurennuslasin alle ja niille vaadittiin aiempaa selkeämpiä perusteita. Tuen saajilla oli varsin suuri työ perustella avustusten oikeutusta. (Vasara 2004, 328, 340–341.)

Lama pysäytti 1980-luvulla vallinneen kasvutrendin valtion liikuntamäärärahoissa. Vuodesta 1993 valtion tuki liikuntaan alkoi vähentyä. Liikuntarakentaminen oli ollut suurin avustusten kohde. Se sai 1980-luvun alussa määrärahoista 41 prosenttia, kun taas liikunnan järjestökenttä vastaanotti tuen kokonaismäärästä 28 prosenttia. Laman säästötoimet kohtelivat määrärahojen kohteita eri tavoin rakentamisen tuen vähentyessä vain 15 prosenttiin. Liikuntarakentamisen avustukset koettiin Opetusministeriössä helpommiksi leikkauskohteiksi kuin järjestöavustukset, jonka valtioneudesta leikattiin vain yksi prosentti. Liikuntajärjestöjen tuen vähentämisen arveltiin johtavan työttömyyteen sekä muihin välittömiin seurauksiin. Valinta tehtiinkin osittain välillisten ja välittömien seurausten välillä, sillä rakentamisen tuen huomattava vähentäminen siirsi ongelmia eteenpäin. (Juppi 1995, 292–293.)

1990-luvun pitkä ja syvä lamakausi synnytti ennennäkemättömiä ongelmia työttömyyden, pankkikriisin sekä julkisen talouden ongelmien muodossa. Laman jälkeenkin työttömyysaste pysyi aikaisempaa korkeampana, ja Suomessa pitkäaikaistyöttömyydestä tuli merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Globalisaatio sekä varsinkin elektroniikkateollisuuden nousu nostivat Suomen kuitenkin nopean kasvun tielle 1990-luvun puolivälin jälkeen jatkuen vuosien 2008–2009 globaaliin finanssikriisiin, informaatioteknologian murrokseen ja Nokian romahdukseen. (Hannikainen & Eloranta 2019, 24.)

2.5.3 Liikuntakulttuurin eriytyminen

Liikuntakulttuurin eriytymisen voidaan sanoa alkaneen 1980-luvulla muuttaen suomalaista liikuntaa ja urheilua merkittävästi. Itkosen ym. (2018, 86) mukaan eriytyminen siirsi kilpaurheilun sekä muun liikunnan kauemmas toisistaan. Myös niiden tavoitteet erosivat toisistaan huomattavasti. Kilpaurheilu perustui suorituskeskeisyyteen ja menestyksen tavoitteluun, kun taas muun liikunnan osalta keskeistä olivat kunto, terveys ja elämykset. Myös kansalaistoimintaan perustuvan kilpaurheilun sekä ammattimaisesti toteutetun huippu-urheilun välille muodostui selkeä jakolinja. Varsinkin lasten ja nuorten kilpaurheilu on ollut vapaaehtoisvoimin järjestettyä toimintaa. Lasten ja nuorten urheilun sekä huippu-urheilun välillä oli tunnistettavissa selkeä moraaliperusteinen ero.

Liikuntakulttuurin rakenteellista muutosta ilmentää sen kasvu, eriytyminen sekä ammattimaistuminen. Erilaisten toimijoiden määrä liikuntakulttuurissa on kasvanut 1980-luvulta. Samaan aikaan niiden tavoitteet ja toiminta ovat eriytyneet toisistaan. Erityisryhmien liikuttamisella, lasten ja nuorten liikunnalla sekä kilpa- tai ammattilaisurheilulla on hyvin erilaiset tavoitteet. Eriytyminen on havaittavissa liikuntajärjestöissä ja seuroissa, joissa palkattujen henkilöiden määrä jatkaa kasvuaan toimintakulttuurin ottaessa vaikutteita myös yksityisen sektorin toimintaperiaatteista. (Heikkala 2000, 124–127.)

Kulttuurisina ilmiöinä liikunta ja urheilu ovat eriytyneet sekä monimuotoistuneet vuosien varrella. Liikunta on käsitteenä ja toimintana muuttanut merkitystään siitä, mitä se oli aiempina vuosikymmeninä. Uusia liikunnan muotoja syntyy jatkuvasti ja niitä kehitetään aktiivisesti. Lajikirjon kasvu monimuotoistaa liikuntakulttuuria ja moni uusi laji on organisoitunut nopeasti. Ilmiöön liittyy vahvasti eri lajien vaatimat tila-, olosuhde- ja varustevaatimukset, jotka ovat lisänneet seuratoiminnan kustannuksia. (Koski & Mäenpää 2018, 23, 44.) Lasten ja nuorten liikkumisen ominaispiirre on jo vuosikymmeniä ollut liikunnan määrän ja erityisesti ohjatun liikunnan väheneminen iän myötä. Omaehtoisesta liikkumisesta tulee hallitseva liikunnan muoto viimeistään 15 ikävuoden kohdalla. Laajennettua todellisuutta hyödyntävät pelit ja esimerkiksi suuri kirjo erilaisia tanssimuotoja kertovat omaehtoisen liikunnan kehittymisestä. Tutkimukseen vastanneiden lasten ja nuorten

mainitsevien liikkumismuotojen määrä oli kasvanut noin 50:tä lajista vuonna 2015 lähes 80:een lajiin vuonna 2018. (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 15.)

Liikuntakulttuurin eriytyminen on tuottanut monenlaisia haasteita liikunnan julkishallinnolle. Se, mikä toiselle tarkoittaa liikuntaa, ei välttämättä sitä toiselle ole. Juuri tulkinnalliset erot aiheuttivat ongelmia myös liikuntakäyttäjymisen tutkimukselle. (Opetusministeriö 2007, 16.) Itkosen (2021, 54) mukaan eriytyminen jatkuu edelleen 2020-luvulla asettaen liikuntapäätäjät yhä haastavampaan asemaan. Liikuntapolitiikan linjaukset on kirjattu liikuntalakiin, jonka viimeisin uudistus on tavoitteiltaan laaja-alainen. Haasteena on tavoitteiden toteutuminen päätöksenteossa, linjaukset eivät automaattisesti kohtaa liikunnan päätöksentekijöitä tai saa kansalaisia liikkumaan. Myös Kokkonen (2015, 365) toteaa liikuntapolitiikalla olevan rajalliset mahdollisuudet ohjata muuttuvaa liikuntakulttuuria eikä liikuntahallinnon ohjaavan vaikutuksen voida olettaa laajentuvan tulevaisuudessa. Valtio on pyrkinyt valjastamaan järjestäytyntä liikuntaa liikuntapolitiikan tavoitteiden toteuttajaksi, mutta järjestöpuolta sekä seuroja on haastavaa ohjata esimerkiksi terveysliikunnan ohjastajiksi. Liikuntakulttuurin eriytyminen on tuonut haasteita liikuntapäätäjille myös muissa pohjoismaissa. Tasapainon löytäminen kilpailullisen urheilun tukemisen sekä terveyttä edistävän, kaikille sopivan liikunnan tukemisen välillä on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi myös Ruotsissa, Norjassa sekä Tanskassa. (Skille 2011.)

2.6 Kuntien liikuntahallinnon nykytila ja tulevaisuus

Itkosen (2021, 160) mukaan suomalainen liikuntakulttuuri on nojannut ja nojaa edelleen monimuotoiseen kansalaistoimintaan sekä vahvaan julkiseen liikuntahallintoon. Asetelma on pysynyt samana siitä huolimatta, että yksityinen sektori on kasvanut ja kansalaistoiminnot ammattimaistuneet vuosi vuodelta. Liikuntakulttuurin eriytymiskehitys tulee jatkumaan tulevaisuudessa. Uusien lajien ja liikkumismuotojen ilmaantuminen vaatii uudenlaista otetta paitsi julkishallinnolta myös muiden sektorien toimijoilta. Liikuntakulttuurin toimijat ovat valintojen edessä ottaessaan tai jättäessään pois erilaisia uusia liikuntailmiöitä. Sekä kansainvälisen että paikallisen tason hahmottaminen onkin huomioitava monen uuden lajin rantautuessa Suomeen, sillä kansainvälisesti suosittujen lajien sovittaminen tietylle alueelle

vaatii paikallisen väestön tarpeiden ymmärtämistä. Uusi toimintaympäristö vaatii kansalaistoimijoilta, julkishallinnolta sekä yrityksiltä uudenlaista reflektiivisyyttä.

Liikuntapolitiikka on 2020-luvulla nivoutunut yhä enemmän kansalaisten hyvinvoinnin, terveyden, tasa-arvon ja esimerkiksi kasvatuksellisten tavoitteiden ympärille. Eri väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja pyritään kaventamaan poikkihallinnollisen yhteistyön avulla. Liikuntahallinnon kannalta se voi tarkoittaa yhteistyötä kaavoituksen, sivistyspalveluiden sekä terveydenhuollon välillä. Kuntien liikuntatoimen tehtävänä on varmistaa yhteistyön toteutuminen alueellaan. Tavoitteiden toteutumiseksi myös sektorien välinen yhteistyö on avainasemassa. Julkinen sektori ei kykene yksin huolehtimaan terveyden ja hyvinvoinnin laajasta vastuualueesta, nykypäivän vaatimuksiin vastaaminen vaatii toimivaa yhteistyötä kansalaisjärjestöjen sekä yritysten kanssa. (Valtioneuvosto 2018, 17.)

Vaikka liikuntakulttuurin toimijakenttä on jatkuvassa muutoksessa, on kuntien vastuu tulevaisuuden liikuntapolitiikassa erityisen suuri. Varsinkin rooli kansalaisten liikunnan mahdollistajina on keskeinen. Valtio on toteuttanut liikuntapolitiikkaansa muun muassa lainsäädäntöä uudistamalla, mutta tavoitteeltaan laaja-alaisen lakipykälien ja valtakunnallisten linjausten toteutuminen paikallisella tasolla liikuntapäätäjien toimesta ei ole itsestäänselvyys. On perusteltua esittää kysymys siitä, sitoutuuko paikallishallinto näihin toimiin ja toteutuvatko tavoitteet käytännössä kansalaisten liikuttajina. (Itkonen 2021b, 54.)

Myös Kokkonen (2015, 365, 369) on pohtinut julkisen sektorin merkitystä liikuntakulttuurissa. Hän arvioi hyvinvointivaltiomallin tulevan päätökseensä, sillä vaikka palvelut ovat perusteltuja, ei suomalaisen hyvinvointivaltiomallin kaikkiin tehtäviin ole voimavaroja. Myös kuntien liikuntapalvelut ovat kriittisen tarkastelun alla siitä huolimatta, että niihin on oltu jo pitkään tyytyväisiä. Valmiudet laadukkaiden liikuntapalveluiden ylläpitämiseen eivät ole itsestäänselvyys. On osittain päätäjien asenteesta kiinni, minkälainen asema liikunnalla on kunnissa. On kuitenkin huomattava, että osa liikuntapalveluista on muuttanut hyvinvointipalveluiksi, joita tarjoavat julkisen sektorin lisäksi yritykset, osuuskunnat ja järjestösektori. Yrityssektori on laajentamassa osuuttaan liikuntapalveluista. Toisin kuin Itkonen (2021, 54.), Kokkonen arveli julkisen sektorin merkityksen kaventuvan

tulevaisuudessa, mutta säilyttävän asemansa varsinkin paikallistasolla. Kummatkin arvelevat sektorien välisen yhteistyön lisääntyvän liikuntakulttuurissa tulevaisuudessa.

Kuntia ja julkista hallintoa haastavat tulevaisuudessa erilaiset luonnonvaroihin ja ilmastomuutokseen liittyvät kriisit, teknologinen ja elämäntapoihin liittyvä muutos sekä demokratian murros. Hallinnon ja palveluiden uudistukset vaikuttavat kuntien toimintaan, tehtäviin sekä rahoitukseen. Muutoksen myötä kuntien rooli on uudistumassa ja niiden elinvoima-, sivistys- ja hyvinvointirooli tulee tulevaisuudessa korostumaan. Samalla niiden elinympäristö-, kehittäjä- ja kumppanuusrooli vahvistuu kuntien ollessa keskeisessä asemassa kehittämistoiminnassa sekä hankeyhteistyössä. (Valtiovarainministeriö 2017, 3–4.)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) mukaan tulevaisuudessa hyvinvointialueita tulisi olemaan 22. Tulevaisuuden kunnan tärkeänä perustehtävänä säilyy hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, jonka toteuttaminen edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Elinympäristö on oleellisesti yhteydessä hyvinvointiin ja terveyteen, minkä vuoksi myös kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä harrastusmahdollisuuksiin liittyvät toimet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Tulevaisuuden kuntajohtamisessa korostuvat myös kumppanuuksien ja sopimuksellisuuden ulottuvuudet sekä verkosto- ja konsernijohtaminen. Yhteisöllisyys ja vuorovaikutus nousevat kuntien osalta näkyvämmäksi osaksi toimintaa, ja keskiöön nousevat yhdessä tekeminen sekä vuorovaikutus järjestöjen, elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan sekä kuntalaisten kanssa. (Valtiovarainministeriö 2017, 4–6.)

Kuntien uudistumiskyky on tulevaisuudessa mahdollinen vedenjakaja, joka määrittää kuntien menestystä. Valtiovarainministeriö (2017, 10–11) arvioi tulevaisuudessa menestyvän kunnan omaavan suuren uudistumiskyvyn. Isotkin ympäristössä tapahtuvat muutokset näyttäytyvät mahdollisuutena uudistaa erilaisia tehtäviä ja toimintamalleja. Uudistuminen vaatii tahtotilaa, jossa kunta toimii verkostoimaisesti ja ottaa ympäristönsä toimijat mukaan sekä kunnan sisältä että sen ulkopuolelta. Uudistumiskyvyltään heikko kunta taas kehittää vain omia palveluitaan osallistamatta kehitykseen alueensa muita toimijoita. Myös verkostoituminen kunnan ulkopuolella on vajavaista. Erilaisiin tulevaisuuden muutoksiin, kuten esimerkiksi huoltosuhteen muuttumiseen, talouskehityksen muutoksiin sekä erilaisiin globaaleihin

ongelmiin reagoiminen määrittää tulevaisuuden kuntien elinvoimaisuutta. Menestyviksi kunniksi arvioidaan rohkeisiin päätöksiin kykeneviä, yhteistyöhaluisia kuntia, jotka pystyvät hyödyntämään kunnan laajaa toimialaa.

3 LIIKUNNAN OLOSUHDETYÖ 2020-LUVULLA

Liikunnan olosuhdetyö on laaja-alainen käsite, jolla on erilainen merkitys eri liikuntakulttuurin toimijoille. Olympiakomitean (2019, 2) määritelmän mukaan liikunnan ja urheilun olosuhteilla tarkoitetaan fyysistä ympäristöä, jossa liikuntaa ja urheilua toteutetaan. Liikuntaympäristöt sekä -paikat ovat keskeinen edellytys kaikenlaiselle liikkumiselle. Laadukkaat olosuhteet kannustavat liikkumaan ja tukevat kansalaisten fyysistä aktiivisuutta. Hyvät olosuhteet ovat myös perusta turvalliseen, monipuoliseen sekä laadukkaaseen harjoitteluun kilpa- ja huippu-urheilussa. Liikunnan olosuhdetyön tavoitteena on varmistaa ja kehittää näitä toimintaedellytyksiä.

Olosuhdetyötä ja sen laajuutta voidaan hahmottaa alla olevan kuvan 1 avulla. Liikkumismahdollisuuksien luominen ei ole vain urheilukenttien tai uimahallien rakentamista, vaan liikuntaolosuhteiden kirjo on laaja sekä monipuolinen. Metsät ja vesistöt eivät ole kaikille yhtä selkeitä liikuntaolosuhteita kuin erikoisliikuntapaikat tai liikuntasalit. Myös yhdyskuntasuunnittelu on tärkeä osa olosuhdetyötä, Suomen suosituin liikuntapaikka on tutkimusten mukaan kevyen liikenteen väylä. Sisäliikuntaa taas harrastetaan eniten koulun yhteyteen rakennetussa liikuntahallissa. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 11.)

LIIKUNNAN OLOSUHTEET

KUVA 1. Liikunnan olosuhteet. (Olympiakomitea 2019, 4)

3.1 Kunnat olosuhdetyön toteuttajina

Liikuntalaki määrittelee valtionhallinnon sekä kuntien vastuun ja tehtävät liikunnan ja urheilun kentällä. Lain tavoitteena on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua sekä harrastaa liikuntaa, edistää fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä sekä parantamista ja vähentää eriarvoisuutta liikunnassa. Näitä tavoitteita ohjaa tasa-arvo, yhdenvertaisuus, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. (Liikuntalaki 390/2015, 2 §.)

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirja ohjaa liikuntapaikkarakentamisen linjauksia ja määrittelee valtionavustuksia koskevat ehdot ja kriteerit sekä resurssipainotukset. Nykyistä suunta-asiakirjaa ohjaa liikuntalaki vuodelta 1998, jonka mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien tehtävä. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 10.) Näin on myös uudessa liikuntalaissa vuodelta 2015, mutta kunnille on annettu myös selkeä

velvoite: Liikunnan yleisten edellytysten luominen paikallistasolla on kuntien tehtävä. Tavoitteena on myös laajentaa liikunnan ulottumista myös liikunnallisesti passiivisiin väestöryhmiin. Tavoitteita kehoitetaan toteuttamaan lisäämällä myös monialaisen ja -ammattillisen yhteistyön kehittämistä. Yhteistyön lisääminen onkin uuden liikuntalain osalta merkittävä uudistus, kunnan lakisääteisiä tehtäviä on toteutettava eri toimialojen yhteistyöllä. (Ahonen-Walker 2017.)

Vaikka liikunnan ja urheilun toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa, on kuntien merkitys kansalaisten liikuttajina hyvin tärkeä. Kuntien edullisten ja laadukkaiden liikuntapalveluiden voidaan sanoa olevan osa suomalaista menestystarinaa. Vaikka 1990-luvun laman eriytymiskehitys on tuottanut ongelmia palvelutuotannossa, on liikunnallista hyvinvointia pyritty jakamaan tasaisesti yhteiskunnassa. (Karimäki 2020, 54.)

Mäenpään, Pekkanen ja Norran (2020, 6) mukaan keskeinen havainto liikuntakulttuurin muutoksesta on sen liittyminen laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Alla olevassa kuvassa 2 havainnollistetaan liikunnan ja urheilun kiinnittymistä yhteiskuntaan, liikuntakulttuuri ei ole siitä erillinen osa, vaan vahvasti kiinni yhteiskunnassa. Kuvasta voidaan myös havainnoida 2000-luvulla liikuntakulttuuriin vaikuttavia muutosvirtoja sekä liikkujien että eri toimijoiden kannalta. Kunnan liikuntahallinto luovii tässä ympäristössä erilaisten muutosten muuttaessa myös julkisen sektorin toimintamalleja. Myös Nikanderin, Haapamäen ja Tuominen-Thuesenin (2020, 38) mukaan liikunta-alan muutostekijät nousevat suurelta osin yhteiskunnan megatrendeistä. Liikuntasektorilla nähdään olevan keskeinen rooli hyvinvointierojen kasvun hillitsijänä sekä osana aktiiviseen elämäntapaan ohjaavaa yhteiskuntaa.

KUVA 2. Liikuntakulttuurin muutosvirtoja. (Mäenpää, Pekkala & Norra 2020, 6)

Norra, Nieminen ja Lämsä (2017, 5) ovat selvittäneet urheilun olosuhtetilannetta maakuntien keskuskaupunkien näkökulmasta. Selvityksen perusteella 2010-luvulla liikuntaresursseja on lisätty varsinkin huippu-urheilua palvelevien olosuhteiden kehittämiseen sekä ylläpitoon. Resurssit olivat lisääntyneet jonkin verran myös kuntalaisten omatoimista liikkumista sekä seuratoimintaa edistävien olosuhteiden kehittämiseen. Kaupungit näkivät olosuhtetyön näkymien olevan varsin hyvät seuraavien vuosien osalta kuntatalouden haasteista huolimatta. Toisaalta kuntien liikuntahallinnon toimialue on tällä hetkellä haasteellinen. Rajalliset resurssit yhdistettynä entistä hankalammin hahmotettavaan sekä hallittavaan ”pelikenttään” tuovat kunnille sekä mahdollisuuksia että haasteita. On selvää, ettei julkinen liikuntatoimi yksin kykene hallitsemaan laajentuvaa liikuntakulttuuria, mutta selvää rajaa on myös hankala piirtää. Kuntien pohdittavana ovatkin tulevaisuuden osaamistarpeet sekä uudet toimintamallit moniarvoistuneessa liikunta- ja urheilukulttuurissa. (Mäenpää, Pekkala & Norra 2020, 6–7.) Uudet liikuntalajit kiinnostavat etenkin nuorempia ikäluokkia, eivätkä aiemmin rakennetut

liikuntapaikat vastaa nykyliikkujien vaatimustasoa. Myös yksityinen sektorin rakentamille liikuntaolosuhteille on tarvetta, kaikkia liikuntapaikkoja ei voida rakentaa julkisin varoin. (Kokkonen 2010, 362–363.)

3.2 Liikuntapaikkarakentaminen

Suomalainen liikuntapaikkarakentaminen on ollut erityisen mittavaa 1960-luvulta lähtien, jolloin liikuntapaikkoja oli noin 12 000. Vuonna 2021 liikuntapaikkoja on yli 40 000. 1990-luvulta lähtien selvimpiä kehityslinjoja ovat olleet sisäliikuntapaikkojen, maastoliikuntapaikkojen sekä erityisliikuntapaikkojen määrän kasvu. Sen sijaan ulkoliikuntapaikkojen osuus liikuntapaikoista on laskenut. Suosittuja liikuntarakentamiskohteita ovat olleet erilaiset palloilu-monitoimihallit, jotka mahdollistavat monipuolisen liikkumisen eri väestöryhmille. 2000-luvulla valtion tukeman liikuntapaikkarakentamisen painopiste on ollut koko kansan liikuntamahdollisuuksien lisääminen. (Vasara 2004, 374; LIPAS 2021.)

Vaikka suurin osa liikunnasta on aina tapahtunut muualla kuin rakennetuissa ympäristöissä, kuten metsissä tai kevyen liikunnan väylillä, on rakennettujen liikuntapaikkojen merkitys korostunut vuosikymmenten saatossa erityisesti liikuntaharrastamisen sekä järjestäytyneen liikunnan näkökulmasta. Liikuntapaikkarakentamisesta onkin mahdollista tunnistaa päätrendejä eri aikakausilta:

- Urheilukentät 1930-luvulta alkaen
- Uimahallit 1960-luvulta lähtien
- Sisäliikuntatilat, kuten liikuntahallit 1980-luvulla
- Jäähallirakentaminen 1980-luvulta lähtien
- Lähiliikuntapaikat ja laajempi olosuhdepolitiikka 2000-luvulla

(Valtion liikuntaneuvosto 2014, 8; Kokkonen 2010.)

Liikuntapaikkarakentamisessa ja sen edistämisessä vastuu on pääosin kunnilla. Liikuntaa on käsiteltävä kunnissa osana kunnan yleistä kehittämistä ja asukasviihtyvyyden takaamista, mikä vaatii yhdyskuntasuunnittelun ja kaavoituksen huomioimista. (Valtioneuvosto 2018, 29.) Liikuntapaikkarakentamista tuetaan valtion toimesta noin 25 miljoonalla eurolla vuodessa, minkä arvioidaan olevan 10–20 prosenttia liikuntapaikkarakentamisen kokonaissummasta. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 2, 64–69.) Liikuntapaikkarakentamisen tuki painottui 2010-luvun alkuvuosina uima-, jää- ja liikuntahalleihin. Etenkin uusien uimahallien rakentamismäärä on sen jälkeen ollut vähäistä, mutta peruskorjaustarve sen sijaan jatkuu. Nykyisin liikuntapoliittisten tavoitteiden lisäksi valtionavustuspolitiikassa painottuu rakentamisen laadun parantaminen. Trendinä viime vuosina onkin ollut palveluiden tason parantaminen myös korjausprosessin yhteydessä, mikä on nostanut osaltaan kustannuksia. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 9, 25.)

Valtioneuvosto (2018, 45) on linjannut 2020-luvun liikuntapolitiikan tärkeimmäksi painopisteeksi kansalaisten merkittävän fyysisen aktiivisuuden lisäämisen kaikissa väestöryhmissä. Väestön tulisi terveyden ja hyvinvoinnin kannalta harrastaa mahdollisimman laajasti liikuntaa. Liikuntarakentamisen- ja olosuhdetyön merkitystä kuvaa niiden kirjaaminen liikuntapolitiikan toiseksi painopistealueeksi kuluvalle vuosikymmenelle. Selonteossa ehdotetaan lisärahoituksen myöntämistä liikuntapaikkarakentamisen valtiontukeen, lisäyksen tarve olisi n. 10–15 miljoonaa euroa vuodessa.

Sanna Marinin hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2019, 176) reagoitiin Veikkauksen edunsaajille aiheutuviin määrärahojen vähennyksiin, jotka johtuivat arpajaislain vaikutuksista. Liikuntapoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2018, 19–25, 45) ehdotettu liikuntarahoituksen lisääminen ja siirtäminen budjettivaroihin toteutui osittain Marinin hallitusohjelman myötä. Toimet olivat perusteltuja, sillä valtion liikuntabudjetti oli ainoa toimiala, joka on kokonaan riippuvainen rahapelitoiminnan tuotoista. Aikaisemmin budjettivaroista on rahoitettu liikuntaa noin miljoonalla eurolla vuodessa. Summa on kohdistettu liikunnan koulutuskeskuksiin. Satunnaisia budjettivaroja on myös suunnattu aiemmin hallituksen kärkihankkeisiin sekä suurten liikuntarakennushankkeiden avustuksiin.

Koronapandemia ja Veikkauksen tuloutuksen aleneminen ovat aiheuttaneet epävarmuutta liikuntakulttuurin toimijoille muiden edunsaajien rinnalla. Valtion liikuntabudjetti pysyi tästä huolimatta vuonna 2021 ennallaan, eikä liikunnan määrärahoja ei vähennetty suunnitellussa mittakaavassa. Syynä oli hallituksen budjettiriihessä 2020 tekemä päätös kompensoida rahoituksen väheneminen edunsaajille kokonaisuudessaan. Rahapelitoiminnan tuotot tulevat kuitenkin olemaan tulevinakin vuosina aiempaa vähäisemmät, joten täysmääräinen kompensointi ei ole mahdollista. (Visuri 2020.) Valtiovarainministeriön (2020b) mukaan kompensatio rahoitetaan alentamalla arpajaisveroa, kehysvaikutteisien budjettivaroin sekä hyödyntämällä jakamattomien voittojen kokonaisuutta. Valtion talousarvioesitys vuodelle 2021 osoitti liikuntatoimen määrärahojen olevan 156 miljoonaa euroa, josta rahapelitoiminnan tuottoja kompensoitiin budjettivaroin yhteensä 39,3 miljoonaa euroa. (Valtiovarainministeriö 2020c, 34).

Valtion liikuntabudjetiksi vuodelle 2022 ehdotettiin syksyllä 2021 141 miljoonaa euroa, joka on yli 20 miljoonaa vähemmän kuin vuoden 2021 talousarviossa. Suurimmat leikkaukset kohdistuivat tuolloin liikuntapaikkarakentamiseen sekä kansalaistoiminnan tukiin. (Valtiovarainministeriö 2021, 33; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.) Leikkaukset kuitenkin peruttiin lokakuussa 2021 hallituksen ilmoittaessa rahapelituottojen alenemisesta aiheutuneiden määrärahaleikkausten perumisesta. Liikunnan valtionbudjettiin palautettiin noin 12 miljoonaa euroa. Epävarmuus liikunnan määrärahoista kuitenkin jatkuu tulevina vuosina. (Olympiakomitea 2021a.)

Liikuntapoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2018, 45) esitettiin hankkeita kaikkien ikäryhmien fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi ja liikuntarahoituksen siirtämistä budjettivaroihin perusteltiin myös niihin sijoitettavalla lisärahoituksella. Toimenpiteet kohdistuivat hankkeiden ja ohjelmien kautta varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja ikäihmisten liikuttamiseen. Niiden kustannusvaikutus olisi noin 45 miljoonaa euroa. Liikuntapaikkojen korjausvelka, huippu-urheilun lisätuki sekä muiden selonteossa ehdotettujen toimenpiteiden toimeenpano aiheuttaisi noin 120 miljoonan kokonaislisäinvestoinnin liikuntaan 2020-luvun alkuvuosina. Tämä kertaluontoinen investointi sekä liikuntabudjetin nosto eivät ole edenneet suunnitellulla tavalla. Olympiakomitea onkin vaatinut hallitukselta suunnitelmaa liikuntamäärärahojen nostamisesta

tasolle, jolla liikuntapoliittisen selonteon linjauksia voidaan toteuttaa. (Olympiakomitea 2021b, 1–4.)

Valtion liikuntamäärärahat vaikuttavat merkittävästi liikuntapaikkarakentamishankkeisiin. Aluehallintovirastot käsittelevät kustannusarvioltaan alle 700 000 euron liikuntarakentamishankkeiden avustukset, sitä suurempien hankkeiden käsittely tapahtuu opetus- ja kulttuuriministeriössä. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 9). Vuonna 2020 liikuntapaikkojen rakentamiseen ja avustamiseen myönnettiin 28,2 miljoonaa euroa, josta kustannusarvioltaan yli 700 000 euroa ylittävien hankkeiden osuus oli 20,2 miljoonaa euroa. Aluehallintovirastoille pienempien hankkeiden tukemiseen suunnattiin noin kahdeksan miljoonaa euroa. Avustuksissa painotettiin erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen rakentamista sekä peruskorjaamista. Isoimmat yksittäiset avustukset kohdennettiin uimahallihankkeisiin, kuten Raumalle rakennettavan uima- ja liikuntahalliin, jossa hanke synnyttää kaksi merkittävää liikuntatilaa. Aluehallintovirastojen osalta tukea toivottiin varsinkin uusien, nuorisokulttuuristen liikuntalajien olosuhdetyöhön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020.)

Olympiakomitean (2017, 7–12) toteuttaman selvityksen perusteella liikuntapaikkarakentamisen keskeisimpänä kehittämishaasteena ovat erilaiset paikalliset ja valtakunnalliset sisäharjoitusolosuhteet. Monella sisähalliolosuhteita käyttävällä lajilla on jo ennestään laaja harrastajakunta, joka kärsii laadukkaiden harjoitustilojen puutteesta. Varsinkin sisäpalloilulajit sekä voimailu kasvattavat harrastajamääriään, mutta myös ympärivuotisia harjoitteluolosuhteita käyttävät jalkapallo ja yleisurheilu ovat harjoitustilojen tarpeessa. Olosuhteet ovat usein paikallisia tai alueellisia kehittämiskysymyksiä, mutta joidenkin lajien osalta asiaan kytkeytyy myös valtakunnallinen tarve huippu-urheilun näkökulmasta. Sisäharjoittelutilat ovat haasteellinen aihe kaupungeille sisäisen resurssikamppailun kannalta, ne joutuvat heikossa taloustilanteessa pohtimaan tarkkaan taloudellisten panostusten kohteet.

Laadukkaiden harjoitus- ja kilpailupaikkojen puute on ilmeinen ja painetta on erityisesti monikäyttöisten sisähallien rakentamiseen kasvukeskuksiin, olosuhdetyöhön ja sen valmisteluun on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Käytettävyys ja tilojen sekä varustelun

tarkoituksenmukaisuus on oleellista suunnitella niin, että ne palvelevat eri käyttäjäryhmien tarpeita. Liikuntapaikkahankkeiden monilajisuus sekä monikäyttöisyys voi olla kustannustehokas ja eri toimijoiden yhteistyön mahdollistava tekijä. Hankkeet vaativat huolellista suunnittelua eri käyttäjäryhmiä kuunnellen, jotta huonot kompromissit käyttäjien kannalta voidaan välttää. (Olympiakomitea 2019, 2–8.)

3.3 Olosuhdetyö muuttuvassa toimintaympäristössä

Liikunnan olosuhdetyötä tehdään alati muuttuvassa ympäristössä, eikä liikuntamahdollisuuksien tarjoaminen tasapuolisesti kansalaisille ole mutkatonta. Pelkästään etäisyydet tuottavat Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa ongelmia. Eteläisen Suomen paikkakunnilla liikuntapaikat ovat asutusten lähellä hyvin saavutettavissa, kun taas Lapin harvaan asutuilla seuduilla matkaa lähimmälle urheilupaikalle voi olla satoja kilometrejä. Liikuntarakentamisen kannalta on keskeinen ongelma, miten väestön muuttoliikettä ja erilaisten liikuntamuotojen suosion muutoksia voidaan ennakoida nykyistä paremmin. (Vasara 2004, 379.) Myös Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa käsitellään samaa ongelmaa, kuntakohtaista vaihtelua liikuntaolosuhteiden osalta. Pienet, väestörakenteeltaan ikääntyvät kunnat kärsivät resurssien puutteesta liittyen liikuntapaikkojen ylläpitoon sekä suunnitelmalliseen rakentamiseen. Resurssien puute estää monessa kunnassa valtionavustuksen saamisen, sillä kunnat eivät kykene osoittamaan tarvittavaa omarahoitusta hankkeilleen. Alueelliset erot ovat edelleen haaste liikuntapaikkojen tasa-arvon kannalta, saavutettavuus ei toteudu alueiden ollessa eri asemassa liikuttajina. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 23.)

Saavutettavuus on tärkeää myös lasten ja nuorten liikkumisen kannalta. Olympiakomitean (2019, 12) mukaan koulu on kodin lisäksi merkittävin arkiympäristö. Koulu voi tulevaisuudessa lisätä yhdenvertaisen harrastamisen paikkoja ja mahdollisuuksia vapauttaen samalla myös perheiden iltaiikkoa. Harrastamismahdollisuuksien sekä liikuntaolosuhteiden kehittäminen koulujen ja koulupäivän yhteyteen vähentää kuljetustarpeita, mikä on myös ympäristön kannalta perusteltua. Koulujen yhteydessä olevien liikuntatilojen suunnittelu on perusteltua, mutta vaatii poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämistä kuntien sisällä.

Valtiovarainministeriö (2017, 6–7) on nimennyt kuntien toimintaympäristöön keskeisimmin vaikuttavia muutosvoimia. Kuntien kehitys ja paikallistalous ovat yhä enemmän sidoksissa globaaliin markkinatalouden kehitykseen, työ- ja elinkeinomarkkinoihin sekä kansainväliseen kilpailuun. Varsinkin talouskehityksen epävarmuus tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa vaikuttaen hyvinvointivaltion kehitykseen. Valtiovarainministeriö korostaa yhteistyön merkitystä niin valtioiden kuin kuntienkin osalta. Kuntien menestystä määrittää kyky toimia globaalissa toimintaympäristössä.

Talouden ja ympäristökehityksen muutokset heijastuvat liikuntaan ja liikuntapaikkarakentamiseen. Liikuntakulttuurissa tulee arvioida, miten toimintaa voidaan toteuttaa yhä haastavammassa toimintaympäristössä. Liikuntaväki on perinteisesti valinnut edunvalvonnallisen lähestymistavan ja vaatinut lisärakentamista sekä lisäresursseja. Niille on edelleen perusteet, mutta toteuttamistapoihin on haettava uusia ratkaisumalleja. (Valtioneuvosto 2018, 4.) Ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat myös liikunnan olosuhdetyöhön vaikuttaen lukuisten lajien harrastusmahdollisuuksiin. Tilanne pakottaa liikuntakulttuurin toimijat pohtimaan suhdettaan ympäristöön. Toimet ympäristökriisien vaarallisuuteen nähden ovat olleet toistaiseksi vaatimattomia. Keskustelu liikuntakulttuurin rakenteellisista muutoksista sekä ympäristön kannalta kestävästä liikuntapolitiikasta on vasta käynnistymässä. (Simula & Oja 2019, 26–27.)

Ilmastonmuutos sekä pyrkimys kestävän kehityksen edistämiseen ja ympäristönsuojeluun tuottavat merkittäviä haasteita julkiselle liikuntahallinnolle sekä muille liikuntakulttuurin avaintoimijoille. Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa ajan kuluessa vuodenaikoihin muuttaen varsinkin talviurheilun olosuhteita. Eri liikuntalajien toimijat joutuvat soveltamaan käytäntöjään ja sopeutumaan uuteen tilanteeseen. (Simula, Itkonen & Matilainen 2014, 12.) Liikunnan olosuhdepolitiikassa ilmastonmuutoksen painoarvo on kasvanut. Ympäristötietoisuus ja kestävän kehityksen periaatteet ohjaavat yhä enemmän liikuntapaikkarakentamista sekä suurtaapahtumien järjestämistä. Pohjoismaissa liikuntapaikkojen energiatehokkuuden kohentaminen peruskorjausten yhteydessä sekä uusiutuvien energialähteiden pilotoiminen ovat olleet keinoja reagoida ilmastonmuutokseen. Myös liikuntapaikkojen sijainnilla on merkitystä ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Sijainti vaikuttaa siihen, miten käyttäjäkunta liikkuu olosuhteiden äärelle. Liikuntaharrastuksiin

kuljetaan väestötasolla noin 121 miljoonaa kilometriä viikossa, joista 72 prosenttia tapahtuu autolla. Lähellä tapahtuva liikkuminen on mahdollistettava olosuhteita kehittämällä ja esimerkiksi koulujen liikuntamahdollisuuksia hyödyntämällä. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 62; Olympiakomitea 2019, 12.)

Toimet ilmastonmuutokseen ja kestävyyskriisiin vastaamiseksi voivat kuitenkin tuottaa myös hyvinvointia, kehitystä ja työtä. Julkisella hallinnolla on mahdollisuus vaikuttaa oleellisesti kehitykseen esimerkiksi valinnoillaan sekä päätöksillään. Kiertotalouden ja hiilineutraalisuuden korostaminen päätöksenteossa ja valinnoissa voivat vaikuttaa paitsi ympäristöön, myös julkisen hallinnon maineeseen ja imagoon. Valtio voi ohjata ja kannustaa toimijoita energiaa säästäviin sekä uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin ratkaisuihin. Liikuntarakentamisessa ja siihen suunnatussa rahoituksessa tulee korostaa ympäristöä säästäviä ja ilmastonmuutokseen sopeutumista edistäviä valintoja. (Valtiovarainministeriö 2017, 13–14; Olympiakomitea 2019 2–7.)

3.4 Liikuntapaikkarakentamisesta liikkumisympäristöjen kehittämiseen

Kokkonen (2013, 248–249) toteaa 2010-luvun elintason nousun vaikuttavan myös liikuntakulttuurin toimintaympäristöön. Liikunnan julkinen sektori on pyrkinyt toteuttamaan yhteiskunnassa laajasti hyväksytyä hyvinvointiajatusmallia, jossa liikuntapalveluita tarjotaan mahdollisimman monelle. Kaupalliset palvelut ovat samaan aikaan lisääntyneet lähes kaikilla aloilla ja niistä on tullut itsestään selvä osa myös suomalaista liikuntakulttuuria. Yksityinen sektori tarjoaa paljon tuotteistettuja liikuntapalveluita, jotka kustannusperäisellä hinnoittelullaan vaikuttavat myös julkiseen palvelutuotantoon kohdistuviin odotuksiin. Käyttäjien odotukset liikuntaolosuhteita kohtaan ovatkin nousseet viime vuosikymmenien aikana. Tästä on seurannut yleinen vaatimustason nousu varsinkin urheilutoiminnan ja toimijoiden keskuudessa. Urheiluseuroilta kerätty kyselyaineisto paljasti vuonna 2017 seurojen olevan tyytymättömiä harjoitustilojen- ja vuorojen vähäisyyden lisäksi olosuhteidensa laatuun. Varsinkin urheiluun ja seuratoimintaan liittyviin harjoittelu- ja kilpailuolosuhteisiin liittyy yhä suurempia odotuksia ja erilaisia kehittämistarpeita. Julkisen sektorin on mahdotonta vastata kaikkiin nouseviin odotuksiin liikunnan ja urheilun kentillä.

Olosuhteiden kehittäminen halutulle tasolle voi vaatia uusien toimintamallien kehittämistä, muuten kehittämistyötä voidaan joutua tekemään aiempaa suppeammilla julkisilla resursseilla. (Olympiakomitea & KIHU 2017, 7.)

Norra, Nieminen ja Lämsä (2017, 5) selvittivät myös muutostrendien vaikutusta kaupunkien olosuhdetyöhön. Liikuntapaikkojen hoidon ja ylläpidon ulkoistaminen sekä erilaiset kumppanuushankkeet olosuhdetyössä ovat selkeästi lisääntymässä. Erityisen selkeä trendi liittyy olosuhteiden rakentamiseen, missä kaupunkien sekä yksityisten toimijoiden yhteistyössä tehtävät kumppanuushankkeet ovat lisääntyneet huomattavasti. Yhteistyön lisääntyminen näkyy myös kolmannen sektorin osallistumisessa erilaisiin liikuntaan liittyviin hankkeisiin.

Yhteistyön lisääntyminen ja liikunnan olosuhdetyön laajentuminen on eräs olosuhdetyön merkittävimmistä muutoksista. Liikuntapoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2018, 29–31) mainitaan liikkumisen olosuhteiden olevan laaja kokonaisuus. Rakennetut liikkumisympäristöt, luontoympäristö sekä niihin liittyvä palveluverkosto mahdollistavat ihmisten fyysisen aktiivisuuden. Kokonaisuus sisältää kävely- ja pyörätiet, puistoalueet, liikuntapaikkaverkoston sekä rakentamattoman luonnon. Liikunnan olosuhdetyö ulottuu kaikkeen alueiden ja maankäytön suunnitteluun sekä kaavoitukseen, jossa kävely-, pyöräily ja luontoliikuntamahdollisuudet on otettava huomioon. Saavutettavuus on tärkeässä osassa ja varsinkin liikuntapaikkojen keskeinen sijainti koulujen sekä asuinalueiden lähellä on mainittu selonteossa. Kunnan tulee olosuhteisiin liittyvässä päätöksenteossään toimia yhteistyössä eri toimialojen kanssa.

Liikuntahallintoon ovat vaikuttaneet vuosien saatossa julkishallinnon muutokset, joista voidaan tunnistaa kolme pääsuuntaa. Perinteistä julkishallintoa (Public Administration, PA) ovat seuranneet uusi julkisjohtaminen (New Public Management, NPM) sekä uusi julkinen hallinta (New Public Governance, NPG). Aiemmin perinteinen julkishallinto (PA) nojasi lakisääteisyteen, byrokraatiaan ja sääntöihin pohjautuvaan hallintotapaan. Uusi julkisjohtaminen (NPM) tarttui sen tehottomuuteen, ja oman toiminnan arviointi, tilaaja-tuottaja -mallit sekä sopimusohjaus nousivat keskiöön. Myös asiakkaiden intressit olivat

keskiössä uuden julkisjohtamisen (NPM) managerialistisessa ajattelussa, 2000-luvun alussa painotettiin sen lisäksi tuottavuutta ja palveluiden laatua. Myös ulkoistamiseen alettiin suhtautua vakavammin kuntien etsiessä kustannustehokkaampia tapoja tuottaa ja järjestää palveluitaan. (Karimäki 2020, 54–55; Osborne 2006, 378–381.)

Hakarinen (2013, 57) mukaan yritysmaailmasta omaksutun uuden julkisjohtamisen (NPM) haastoi 2010-luvulla nykypäivänäkin vallitseva uusi julkinen hallinta (NPG). Palvelulähtöisyys ja sektorien välinen yhteistyö on yleistynyt kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistyössä. NPG-mallissa aikaisempia malleja ei hylätä, vaan niiden parhaita ominaisuuksia hyödynnetään sekä täydennetään uusilla ratkaisuilla. Yhteiskunta on monimutkaistunut sekä sirpaloitunut, mikä osaltaan muutti valtakunnallista liikuntapolitiikkaa hanke- ja projektiperustaiseksi. Kuntien rahoitusmahdollisuuksien ollessa aiempaa vähäisemmät, omarahoitteisen liikuntarakentamisen ovatkin korvanneet erilaiset hybridihankkeet. Hybridisaatiossa eri sektorien toimijat ottavat vaikutteita toistensa toimintamalleista (Billis 2010). Rahoitusongelmat ulottuvat julkisen sektorin lisäksi yksityiseen sekä kolmanteen sektoriin, mikä on johtanut liikuntarakennushankkeiden toteuttamiseen yhteistyönä. Kuntien rooli on edelleen suuri, mutta omistus- ja rahoittamismallit voivat vaihdella eri sektorien kesken. (Karimäki 2020, 55–56.)

Poikkihallinnollinen yhteistyö sekä laaja-alainen liikkumisympäristön kehittäminen ovat hybridihankkeiden lisäksi kehittyneet merkittäväksi liikuntahallinnon toimintamalleja muuttavaksi ilmiöksi. Luoviminen uudessa toimintaympäristössä määrittää osaltaan, kuinka liikuntatoimi vastaa uuden julkisen hallinnan vaatimuksiin. Karimäki (2020, 55) on tiivistänyt liikuntahallintoon kohdistuvaa muutosta taulukon 1 avulla.

TAULUKKO 1. Hallinnonuudistuksen aallot ja kuntien liikuntatoimi. (Karimäki 2020, 55.)

Perinteinen julkishallinto (PA)	Uusi julkisjohtaminen (NPM)	Uusi julkinen hallinta (NPG)
Lähtökohtana liikuntalain 1980 työnjako	Lähtökohtana toiminnan sopeuttaminen, rajalliset resurssit	Lähtökohtana "ison kuvan" hahmottaminen ja oma rooli siinä
Liikunnalla oma viranhaltija	Liikuntapalvelujen ulkoistaminen tai osaulkoistaminen	Liikkumisympäristön kehittäminen
Liikuntapaikkojen rakentaminen	Tilaaaja-tuottajamallit	Hybridihankkeet
Seurojen avustaminen	Seutuyhteistyön tiivistäminen (esim. reittien ylläpito)	Liikunta strategisena valintana

Liikuttajina kuntien merkitys on taloustilanteesta riippumatta suuri. Jo vuosikymmeniä sitten vahvistunut asema liikuntaedellytysten luojana on edelleen merkittävä. Yhteiskunnan ja elinympäristön muutokset aiheuttavat kuitenkin epävarmuutta palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja rakenteiden uudistukset vaikuttavat paitsi kuntiin, myös liikunnan asemaan yhä vahvempana osana hyvinvointipalveluja. 2020-luvun alussa yhteiskuntaa on koetellut koronavirus, joka haastoi kuntien liikuntahallintoa laaja-alaisesti. Pandemia-aika on korostanut omaehtoisen, luonnossa ja erilaisilla reiteillä tapahtuvan liikunnan merkitystä, joka tukee liikkumisympäristöjen kokonaisvaltaisen kehittämisen nostamista keskiöön. (Karimäki 2020, 56–57.)

Tärkeintä on laajentaa näkökulmaa liikkumisen edistämisessä. Juuri kyky hahmottaa kokonaisuutta ja toimia osana verkostoa määrittää tulevaisuudessa liikuntatoimen onnistumisen olosuhdetyön lisäksi liikunnan kehittämisessä yleisesti. Paikalliset lähiliikuntapaikkasuunnitelmat- ja ohjelmat ovat keinoja luoda usean hallinnonalan yhteistä suunnittelua ja toteuttamista. Niiden avulla kuntiin voidaan synnyttää myös poikkihallinnollista osaamista. Vaikka tulevaisuuden näkymät ovat haastavia, kunnat ovat pyrkineet lisäämään liikuntaa, terveyttä ja hyvinvointia edesauttavaa yhteistyötä määrätietoisesti. Poikkihallinnollisia, liikuntaa koordinoivia ryhmiä löytyy jo yli 80 prosentista kunnista. Liikuntaa edistävä strategiatyö, erilaisten liikkumisohjelmien

kehittäminen sekä liikunnan integrointi kuntastrategiaan ovat keinoja kannustaa kuntia yhteistyöhön aiempaa enemmän. (Ahonen-Walker 2021; Karimäki 2020, 57.)

3.5 Valtion ja kuntien yhteistyö olosuhdetyössä

Valtion liikuntapoliittisessa selonteossa mainitaan kuntien ja valtion toimivan yhteistyön olevan avainasemassa liikuntapolitiikassa. Varsinkin olosuhdetyö nähdään keskeiseksi kansalaisten liikuntakäyttämiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Kunnat omistavat suurimman osan Suomen liikuntapaikoista, eikä liikuntakulttuurin laajentaminen omatoimisen ja ohjatun liikunnan osalta ole mahdollista ilman kuntien monipuolista olosuhdetyötä. (Valtioneuvosto 2018, 10, 29–30.)

Kunnat vastaavat suurimmasta osasta liikuntarakentamisen kustannuksia. Valtiolla on silti merkittävä rooli rakentamis- peruskorjaushankkeiden käynnistymisessä, missä valtion tuen myöntämisellä on usein käynnistävä vaikutus. Liikuntapoliittisessa selonteossa mainitaankin liikuntavaikuttajien pitävän liikuntarakentamisen tukemista valtion merkittävimpana liikuntapoliittisena toimenpiteenä. Liikuntarakentamista tuetaan vuosittain noin 30 miljoonalla eurolla, josta kolmannes ohjataan aluehallintovirastoille. Niiden tehtävänä on päättää pienempien liikuntarakentamishankkeiden avustuksista. (Valtioneuvosto 2018, 29–30.)

Valtion liikuntahallinnon merkitys näkyy vahvasti liikuntapaikkarakentamis- ja korjaushankkeissa. Rooli korostuu valtakunnallisten sekä suurten liikuntapaikkojen rakentamisessa, joissa valtio on keskeisessä asemassa. Merkittäviä liikuntapaikkoja rakennetaan vain vähän ilman valtioneuvoston tukea. Suurempien liikuntapaikkojen rakentaminen tapahtuu edelleen usein kilpa- ja huippu-urheilun tavoitteiden ehdoilla. Vaikka liikuntapaikat ovat kaikkien käytössä, ovat ne käytännössä organisoituneen liikuntatoiminnan varaamia. Liikuntahallit sekä jäähallit palvelevat omatoimista liikuntaa harrastavia tai uusia liikkujia vain rajallisesti, sillä ne ovat usein varattu seura-aktiivien tarpeisiin. (Huhtanen & Pyykkönen 2012, 12.)

4 YLIKUNNALLINEN YHTEISTYÖ LIIKUNTAOLOSUHTEIDEN LUOMISESSA

Tässä luvussa käsitellään ylikunnallisen yhteistyön tilannetta kuntien liikuntaolosuhdetyön sekä liikuntapalveluiden toteuttamisessa. Terminä ylikunnallinen yhteistyö on vielä suhteellisen harvinainen liikuntapoliittisissa asiakirjoissa. Erilaisten yhteistyömuotojen korostaminen on sen sijaan yleistynyt liikuntaa koskevissa ohjaavissa asiakirjoissa ja dokumenteissa. Kuntia rohkaistaan siihen myös uusimmassa liikuntalaissa vuodelta 2015. Laki määrittää kuntien tehtäväksi luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittämällä paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. (Liikuntalaki 390/2015, 5 §.) Tässä luvussa tarkastellaan kuntien välisen yhteistyön nykytilaa, yhteistyömuotoja sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Suomen kunnista yli 50 prosenttia on alle 6000 asukkaan kuntia. Liikuntapalveluiden järjestäminen sekä tuottaminen tulee tulevaisuudessa muuttamaan julkisen talouden kiristyessä ja alueiden eriytyessä. Osassa Suomea ongelmana on palveluiden vähentyvä kysyntä sekä riittämättömät resurssit liikuntapalveluiden järjestämiseksi. Kasvukeskuksissa kysyntä ylittää tarjonnan, mikä tuo haasteita liikuntapaikkojen vuorojen jakamispolitiikkaan. Kuntien taloudellinen tilanne vaikuttaa vääjäämättä liikuntapaikkatarjontaan, rakentamiseen ja ylläpitoon. Moni kunta joutuu pohtimaan liikuntapaikkatyypin tarvetta sekä käyttökelpoisuutta. Toisaalta kunta- ja palvelurakenteen muutos tuo myös mahdollisuuksia, liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntapalveluiden kokonaisuutta on kyettävä tarkastelemaan myös osana laajempaa kokonaisuutta kuntarajat ylittäen. Liikuntapaikkojen keskittäminen varsinkin erityislajien sekä suurimpien liikuntapaikkojen suhteen on tulevaisuudessa realismia. (Ahonen-Walker 2021; Hagerlund 2022; Valtion liikuntaneuvosto 2014, 60.)

Kalervo Ilmanen (1996, 223–224) pohti jo 1990-luvulla ylikunnallista yhteistyötä ratkaisuna harvaan asuttujen seutujen palvelutason säilyttämiseksi. Maaseuduilla pohdittiin myös palveluiden yksityistämistä ratkaisuna liikuntapalveluverkoston säilyttämiseksi. Harvaan asuttujen seutujen yksityisistä liikuntapaikoista oli kuitenkin jo varoittava esimerkki 1950- ja 1960-luvuilta, jolloin rakennemuutos iski maaseudulle ja yksityiset liikuntapaikat päätyivät yksi toisensa jälkeen kuntien omistukseen. Ilmanen mukaan kuntien välinen yhteistyö voisikin

olla mahdollisuus tasata kustannuksia ja säilyttää hyvä palveluiden laatu. Ongelmaksi voisivat kuitenkin nousta palveluiden saavutettavuus sekä palvelupisteiden liian suuret välimatkat kuntarajat ylittävissä yhteistyömallissa. Ylikunnallista yhteistyötä tulisi Ilmasen mukaan kokeilla kaikissa kunnissa, joissa se on liikuntapalveluiden osalta mahdollista. Malli soveltuisi pienempien kuntien lisäksi myös asutuskeskittyymiin sekä kaupunkeihin. Julkisen talouden heikot tulevaisuudennäkymät vaativat asenteiden muutosta ja kokeiluhenkisyyttä yhteistyön kehittämiseksi.

Kunta- ja yhdyskuntarakenteen muutos heijastuu vahvasti myös liikuntaolosuhteisiin ja niiden käyttöön. 2000-luvulla kuntien lukumäärä on vähentynyt selvästi kuntaliitosten myötä, mutta Suomen kunnat ovat kooltaan siitä huolimatta suhteellisen pieniä. Suomen kunnista noin puolet ovat alle 6000 asukkaan kuntia keskimääräisen kuntakoon ollessa 17 851 asukasta vuonna 2020. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 60; Kuntaliitto 2021.) Haastava taloustilanne heijastuu tulevaisuudessa liikuntapaikkoihin sekä niiden subventioihin, tarjontaan ja ylläpitoon. Liikuntapaikkojen tarve sekä käyttökelpoisuus joutuvat entistä tarkemman arvioinnin kohteeksi. Liikuntapalveluiden kokonaisuutta on kyettävä tarkastelemaan laajemmissa kokonaisuuksissa kuntarajat ylittäen, mille kunta- ja palvelurakenteen muutos luo otollisen mahdollisuuden. (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 60.)

4.1 Ylikunnallisia liikuntahankkeita

Kuntarajat ylittäviä liikuntaolosuhteisiin liittyviä hankkeita on vielä suhteellisen vähän Suomessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö liikuntakulttuurissa olisi esimerkkejä ylikunnallisesti yhteistyöstä. Keski-Karjalassa on toimittu yhteistyössä soveltavan liikunnan sektorilla jo vuosina 2004–2006 toimineessa Erika-hankkeessa. Tavoitteena oli edistää seutukunnallista yhteistyötä liikuntalain (1054/98) puitteissa ja kehittää seutukunnallista oppimismallia, jossa pyrittiin vuorovaikutteiseen yhteistyöhön. Tuloksena erityisliikuntaa järjestettiin yli kuntarajojen. Keski-Karjalan seutukunnallinen erityisliikunnan kehittämistyöryhmä SELO perustettiin edistämään uusia yhteistyömuotoja ja kuntien välillä sovittiin yhteisistä toimintalinjoista erityisliikunnan tavoitteiden edistämiseksi. (Pirhonen 2006, 11.)

Aluejärjestöt ovat yhdistäneet kuntia myös Turun alueella. Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n Rajattomasti liikuntaa Turun seudulla-hanke (2011–2016) on jatkunut kuntakumppanuutena vuodesta 2016. Se on yhdistänyt 11 kuntaa tavoitteenaan liikuntapalveluiden parantaminen sekä yhtenäistäminen. Hanketta rahoittavat sekä mukana olevat kunnat että ulkopuoliset lähteet. Säännölliset tapaamiset kuntien sekä eri sektorien toimijoiden välillä ovat kuuluneet hankkeen peruspilareihin. Yhteistyössä olevat tahot ovat saavuttaneet merkittäviä säästöjä tekemällä yhteistyötä liikuntaan liittyvissä hankinnoissa ja palvelujen tuotannossa. Omistajuuteen, rakentamiseen, kunnostamiseen sekä kilpailutuksiin on pyritty rakentamaan uudenlaisia ratkaisuja toimivien olosuhteiden luomiseksi. (Oittinen 2016, 2–3.) Vuonna 2022 yhteistyössä ovat mukana lähes kaikki Satakunnan kunnat (Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry 2022).

Kuntien tahtotila alueellista yhteistyötä kohtaan on usein myönteinen, vaikka toimintaa on järjestetty suhteellisen vähän. Laakso (2017, 92–102) selvitti pro gradu -tutkielmassaan ylikunnallisen yhteistyön esiintymistä uimahallipalveluiden tuottamisessa ja arveli sen soveltuvan pieniin, yhden uimahallin kuntiin. Tuolloin yhteistyötä ei kuitenkaan vielä tehty tutkimuskohteena olleiden kuntien välillä, vaikka sen avulla uimahallien käyttökustannuksia olisi ollut mahdollista madaltaa. Kuntien toiminta oli rajoittunut kuntarajojen sisälle. Uimahallipalveluissa kamppaillaan kunnallishallinnon päätöksentekokoneiston sekä kiinteistökohtaisen päätäntävällän välillä. Kunnallishallinto nähtiin liian verkkaiseksi mahdollistamaan erilaisia markkinaehtoisia kampanjoita tai yhdistämään toimintoja joustavasti muiden kuntien kanssa.

Laakson (2017, 100–101) mukaan ylikunnallisen yhteistyön potentiaali on kuitenkin tunnistettu kunnissa. Poliittista tahtotilaa ei ole löytynyt tutkielmassa mukana olleissa kunnissa, taustalla on ollut pelko epävarmuudesta palvelutuotannossa. Uusien toimintamallien rakentaminen on rajautunut omissa uimahallikiinteistöissä tapahtuvaan palveluiden uudelleenjärjestelyyn. Avauksia ylikunnalliseen yhteistyöhön ei ole toteutettu, vaikka niitä on pohdittu kuntien viranhaltijoiden kesken. Kuntarajat ylittävä yhteistyö rajoittui keskusteluyhteyden kuntien välillä sekä periaatteelliseen palveluiden suunnitteluun.

Alueellisesti merkittävästä ylikunnallisesta liikuntaolosuhteesta on esimerkkitapaus Pohjanmaalta jo 1990-luvulla. Suomen pinta-alaltaan suurimman monitoimihallin, Botniahallin osalta kuntien välistä yhteistyötä on tehty vuodesta 1995 Vaasanseudun Areenat-kuntayhtymän muodossa. Kuntayhtymän ovat perustaneet Vaasan kaupunki sekä Mustasaaren kunta. Kuntayhtymään kuuluvat myös Vaasan Sähkö- Areena sekä Elisa-Areena, joista jälkimmäinen ylläpitopitosopimuksen kautta. Vaasanseudun Areenat harjoittaa liikunta- ja vapaa-ajan toimintoja toimialueellaan. Toimintaan kuuluu myös messuja ja kongresseja sekä kulttuuri- vapaa-ajan toimintaa. (Vaasanseudun areenat 2021a.)

Kuntayhtymän tuottamat palvelut on kohdistettu omistajakunnille ja niiden hinta on tämän takia käyttäjille alhainen. Botniahallin tulorakenne on vahvasti kuntien avustuksista riippuvainen, minkä vuoksi tuloksellisuuteen ei ole yhtiömuotoiseen toimintaan rinnastettavaa painetta. Monitoimihallissa urheilutoiminnan, kuten seurojen järjestämän säännöllisen harjoittelun rytmiä on rikkonut kuitenkin hallille taloudellisesti merkittävien tapahtumien järjestäminen. Urheilutoiminnan osuus hallin tuloista oli vuonna 2016 ainoastaan 20 prosenttia. Avustusten lisäksi ainut maksaja on palveluiden käyttäjä. Botniahalli ja Vaasan Sähkö – areena saavat yhteensä toiminta-avustusta kunnilta vuosittain noin 1,5 miljoonaa euroa. (Sippola 2016.)

Vaasa (n. 67 000 asukasta) ja Mustasaari (n. 19 500 asukasta) omistavat yhdessä Vaasanseudun Areenat – kuntayhtymän. Kuntien kokoerosta huolimatta molempien kuntien omistusosuus Botniahallista on 50 prosenttia. Sen sijaan Mustasaaren osuus Vaasan Sähkö – jäähallista on 16 prosenttia Vaasan osuuden ollessa 84 prosenttia. Näin ollen peruspääomaosuudet jakautuvat kuntayhtymässä 70,77 prosenttia ollessa Vaasan hallussa ja 29,23 prosenttia Mustasaarella. (Vaasanseudun Areenat 2021b, 9.) Lisäksi kuntayhtymä huolehtii Elisa Areena – jalkapallostadionin ylläpidosta, vaikka se on vain Vaasan omistuksessa. Mustasaari ei ole mukana vuonna 2016 uudistetussa jalkapallostadionissa kuntayhtymän ylläpitovastuusta huolimatta. (Kaleva, Asikainen & Antila 2018, 19.) Stadion on niin sanottu taseyksikkö, mikä tarkoittaa ainoastaan toiminnan pyörittämisen olevan ulkoistettu kuntayhtymälle. Taloudellisen vastuun kantaa Vaasan kaupunki, samoin kuin urheiluseurojen vakiovuorojen jaon. (Tuomasjukka 2016.)

Olosuhdetyön lisäksi ylikunnallinen yhteistyö on noussut esille usean kunnan ja maakunnan liikuntastrategioissa. Liikuntalaki ja sen yhteistyötä korostava luonne on löytänyt tiensä esimerkiksi Lempäälän (Liikuntaolosuhteiden kehittämissuunnitelma 2020–2025), Teuvan (Terveysliikunnan toimenpideohjelma 2013–2015) sekä maakunnista Keski-Suomen (Keski-Suomen liikunta- ja urheilustrategia – Visio 2020) liikuntaa koskeviin strategisiin asiakirjoihin. Julkiset toimijat ovat tehneet selvityksiä kuntarajat ylittävän yhteistyön mahdollisuuksista, mutta toistaiseksi ne eivät ole johtaneet tiedossa oleviin konkreettisiin hankkeisiin.

Ylikunnallisen yhteistyön mahdollisuuksia on selvitetty aktiivisesti viime vuosina Keski-Uusimaalla, Keravan, Tuusulan ja Järvenpään osalta. Mäenpään, Pekkalan ja Norran (2020, 7) selvityksen mukaan kunnallisen liikuntatoimen toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti entistä vaikeammin hahmotettavaksi ja hallittavaksi nykyisin resurssein. Liikuntatoimeen kohdistuu jatkuvasti lisää odotuksia, sen odotetaan perusliikunnan harrastajien palvelemisen lisäksi tuottavan ratkaisuja liikkumattomuuden lisääntymisen haasteisiin ja jopa urheiluviihteen edellytyksiin. Nykyiset resurssit ovat monimuotoistuneen kentän tarpeisiin riittämättömät. Ylikunnallinen yhteistyö mainitaan selvityksessä keinona löytää resurssitehokkaita ratkaisuja edellä mainittuihin haasteisiin.

Kunta- ja palvelurakenteen muutos mahdollistaa osaltaan liikuntaverkoston tarkastelun laajemmissa kokonaisuuksissa. Keski-Suomen liikunta- ja urheilustrategiassa (Keski-Suomen liitto 2012, 16) on mainittu jo vuonna 2012 tarve järjestää ja tuottaa liikuntapalveluja tulevaisuudessa kuntarajat ylittäen. Yhteistyön hyödyttäisi kuntia myös liikuntapaikkarakentamishankkeiden valtionavun hakemisessa. Maakunnassa suunnitteilla olevien liikuntapaikkarakentamishankkeiden kokoaminen yhteen mahdollistaa niiden sijoittamisen tasaisesti eri vuosille. Näin maakunnan on mahdollista hyödyntää avustukset tehokkaammin ja tukea liikuntapaikkaverkoston kehittämistä alueellaan. Yhteistyöstä on löydettävissä jo onnistuneita toteutuksia. Jyväskylän tekonurmikenttä rakennettiin samassa aikataulussa alueella sijaitsevien Palokan sekä Petäjaveden tekonurmikenttien kanssa. Kustannuksia saatiin pienennettyä hankkeessa tilaamalla tekonurmet yhteishankintana.

Keski-Suomea syvemmälle ylikunnallisessa yhteistyössä on edetty Miehikkälän ja Vironlahden yhdistettyä sivistys- ja hyvinvointipalvelunsa ja sitä kautta liikuntapalvelunsa jo vuonna 2008. Yhteistyö toimii nimellä *Kaakon kaksikko*. Kahden pienikokoisen kunnan tiiviillä yhteistyöllä on saavutettu säästöjä yhteishankinnoissa sekä materiaalien yhteiskäytössä. Henkilöstön yhdistämisellä onnistuttiin välttämään toiminnan keskeyttäminen kesäajaksi. Kunnilla on mahdollisuus yhteistyön myötä optimoida lajipainotukset, joka voidaan huomioida myös liikuntarakentamisessa. Ylikunnallisen yhteistyön on havaittu olevan riippuvaista siitä, että kumpikin osapuoli kokee yhteistyön hyödyttäväksi sekä tyydyttäväksi. Myös luottamus kuntien välillä on kuntarajat ylittävän yhteistyön edellytys. (Pulli & Saarilaakso 2021, 4–9.)

Materiaalihankintoja ja yhteiskilpailutuksia on pohdittu sekä kokeiltu myös Keski-Uusimaalla, jossa kuitenkin niistä on esiintynyt huonoja kokemuksia. Vuoden 2016 aikana tehtyjen haastatteluiden perusteella kunnilla ei vielä tuolloin ollut riittävää tahtotilaa sekä suunnitelmallisuutta yhteishankintoja kohtaan. Materiaaleihin ja laitteisiin liittyvissä hankinnoissa laatuun sekä kustannuksiin liittyvien tekijöiden yhteensovittaminen osoittautui haastavaksi, joten kunnat ovat palanneet aiemmin käytössä olleeseen malliin. Sen sijaan kunnat ovat toteuttaneet koulutushankinnoissa käytännön yhteistyötä. Esimerkiksi uinninvalvojan koulutukset ovat lainsäädännön ohjaamia, minkä takia Järvenpää, Kerava sekä Tuusula ovat pystyneet helpommin toteuttamaan identtiset hankinnat kunnilleen ylikunnallisena yhteistyönä. (Laakso 2017, 93.)

4.2 Kuntayhteistyö tulevaisuudessa

Laakso (2017, 104) on pohtinut uimahallipalveluiden lisäksi liikuntapalveluiden tuottamisen tulevaisuutta. Hänen mukaansa jatkotutkimusta tulisi tehdä eri toimintamalleja vertaillen, jotta niiden kustannustehokkuudesta saataisiin lisätietoa. Ylikunnallisen yhteistyön osalta kaivataan myös pilotti- ja tapaustutkimusta, jossa alueellista yhteistyötä arvioitaisiin monialaisesti sekä positiivisten, että negatiivisten vaikutusten näkökulmasta. Uimahallipalveluita olisi Laakson mukaan mielenkiintoista vertailla myös muihin liikuntapaikkoihin. Olosuhteina uimahallit eroavat ylläpidon näkökulmasta selvästi

esimerkiksi lähiliikuntapaikoista tai ulkoilureiteistä, joiden osalta alueellinen yhteistyö kuntien välillä voisi olla mutkattomampaa.

Viestintä ja toimivien käytäntöjen jakaminen yli kuntarajojen voi toimia ensiaskeleina ylikunnallisen yhteistyön luomisessa. Vahvalla ja säännöllisellä keskusteluyhteydellä voitaisiin saavuttaa merkittäviä hyötyjä varsinkin pienemmillä paikkakunnilla. Naapurikuntien tulisi olla tietoisia toistensa palvelutarjonnasta sekä olosuhteista liikunnan osalta, jotta palveluita voidaan kehittää eri harrastajaryhmiä hyödyttäen. Pienissä kunnissa ei ole resursseja eikä käyttäjäkuntaa kaikkien liikuntamuotojen olosuhteisiin ja harrastamiseen, siksi kuntien välisen tiedonvaihdon seuraus voisikin olla olosuhdetyön jakaminen kuntien välillä. Toinen kunta ottaa vastuun tietyn lajin olosuhteista vieressä sijaitsevan kunnan mahdollistaessa toisen lajin harrastamisen. Välimatkat on otettava huomioon palveluiden sijainnissa, jotta saavutettavuus toteutuu mahdollisimman hyvin. Kuntien liikuntapalveluiden henkilökunnan tulisi tuntea lähikuntien palvelutarjonta ja ohjata asukkaita palveluiden pariin. Myös seurojen ja yhdistysten toimintaa helpotettaisiin ylikunnallisella yhteistyöllä, niiden toiminta olisi kannattavampaa, jos harrastajia saataisiin mukaan suuremmalta alueelta. (Sipilä 2019, 65.)

Mäenpään, Pekkalan ja Norran (2020, 13) tekemän selvityksen mukaan ylikunnallisilla liikuntaolosuhdehankkeilla olisi kysyntää suuremmissa, kasvavissa kunnissa. Selvityksessä mukana olleet Järvenpää, Kerava ja Tuusula ovat kasvavia kuntia, joiden asukasmäärän ennustetaan kasvavan 11 000 asukkaalla vuoteen 2040 mennessä. Kuntakeskukset sijaitsevat lähellä toisiaan ja uusille liikkujille tarvitaan uusia liikuntaolosuhteita. Ylikunnallinen yhteistyö voisikin olla tämänkaltaisessa tilanteessa tehokas ratkaisu. Asukkaiden liikuttamisen ohella liikuntaolosuhteet sekä harrastusmahdollisuudet toimivat myös vetovoima-imagotekijänä kunnille.

Lajien ja liikuntamuotojen kasvu vaikuttaa kuntien olosuhdetyöhön. Varsinkin sisäliikuntalajien määrä ja suosio kasvaa aiheuttaen tila- ja vuoropulaa. Samalla olosuhteisiin kohdistuu yhä enemmän laatuvaatimuksia. Mäenpään ym. (2020, 13–14) selvityksessä mukana olleiden kuntien osalta yhteistyö voisi tuoda merkittäviä etuja olosuhdekentälle.

Seurat ja lajiliitot odottavat entistä parempaa laatua sekä olosuhteilta että yleisöpalveluilta. Tavoitteellisen kilpaurheilun osalta ollaan valmiita liikkumaan aikaisempaa kauemmas, kunhan toimintaa voidaan toteuttaa hyvissä olosuhteissa ja valmennuksessa. Ylikunnallinen yhteistyö voi tuoda hyötyjä myös kilpaurheilun vaatimien erityisvarusteiden osalta, joiden hankkiminen kuntien jokaiselle liikuntapaikalle on kallista.

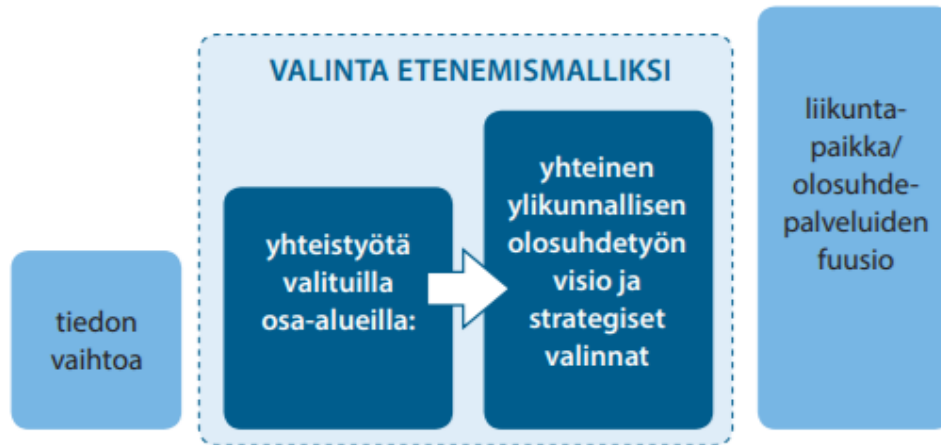
Liikuntapaikkojen monikäyttöisyys ja lajien erityisvaatimukset eivät aina kohtaa. Jalkapallon ja yleisurheilun suorituspaikat mahtuvat yhä harvemmin toistensa kanssa samalle stadionille. Sisäpalloiluhalleissa ongelmana ovat koripallon, lentopallon ja salibandyn erilaiset toiveet lattian pintamateriaaleista, viivoista sekä muista ominaisuuksista. Myös pienemmät erikoislajit esittävät yhä enemmän erikoisvaatimuksia olosuhteilleen. Urheilun olosuhteista suurinta osaa määritellään kansallisten sekä kansainvälisten standardien mukaan. Eri lajien arvokisoille on luotu jopa laatuvaatimuksia, jotka ulottuvat suorituspaikkojen lisäksi myös katsomoon, valaistukseen sekä muille yleisöpalveluille. Nämä vaatimukset aiheuttavat kitkaa lajiliittojen, seurojen ja kuntien välille, vaikka arvokisojen välillinen hyöty ymmärretäänkin. Olosuhteisiin liittyvä julkinen paine liittyy usein kilpailuihin, turnauksiin ja aikuisten edustusurheilun tarpeisiin. Juniori- ja harrasteturheilun tarpeiden huomiointi jää usein vähemmälle huomiolle. (Mäenpää ym. 2017, 22.)

Keravan, Tuusulan ja Järvenpään sisäliikuntatiloja- ja halleja käyttäville seuroille tehty kysely (kuva 3) kuvaa alueen olosuhdetilannetta. Liikuntatilojen heikot ominaisuudet kilpailutoiminnan ja tapahtumien näkökulmasta korostuivat seurojen vastauksissa. Suurin osa seuroista on tyytymättömiä myös harjoitustilojen ja -vuorojen määrään. Alueelle on kuitenkin syntymässä koulujen yhteyteen uusia liikuntasaleja, joista osa kuitenkin korvaa jo olemassa olevia saleja. Tila- ja vuoropula tulee sen vuoksi todennäköisesti säilymään ilman uusia hankkeita. Uudet monitoimihallit- ja salit lienevätkin ratkaisu olosuhdehaasteisiin, ellei tilojen käyttöä saada tehostettua oleellisesti. Alueelle on tulossa lähivuosina sisäliikuntatiloja ratkaisemaan vuorojen määrään liittyviä ongelmia. Tuusulaan ja Järvenpähän suunnitellut monitoimihallit sekä Keravan Keinukallioon suunniteltu jalkapallo- ja monitoimihalli parantavat alueen olosuhteita selkeästi. Keinukallion monitoimihalli toteutetaan yhteistyössä Sipoon kanssa. Kolmen kunnan alueelle tulevien salien ja suurien hallien lajipainotukset sekä käyttötuntisuunnitelmat vaativat kuitenkin yhteissuunnittelua ja -koordinaatiota tehokkaammin toimivan olosuhdeverkoston luomiseksi. Selvityksessä ehdotettiin kolmen kunnan yhteistä jatkoselvitystä katsomovarusteisen laadukkaan monitoimihallin sekä 50 metrin altaalla varustetun uimahallin suunnittelusta. (Mäenpää ym. 2020, 16–17.)

KUVA 3. Sisäliikuntatiloja ja -halleja käyttävien seurojen (n=16) tyytyväisyys nykyisiin toimintaolosuhteisiin / Seurakysely syksy 2019. Kerava, Tuusula ja Järvenpää. (Mäenpää ym. 2020, 16)

Kunnat ovat aiemmin toteuttaneet liikuntasektorilla olosuhdetyön sijaan muihin asioihin liittyvää hanketyötä sekä esimerkiksi strategiatyötä alueellisesti (kts. luku 4.1). Kuvassa 4 Mäenpää ym. (2020, 27) on hahmotellut olosuhdetyön ohella kevyempiä yhteistyömahdollisuuksia Keski-Uusimaan kunnille tehdyssä selvityksessä vuodelta 2021. Yhteistyö voi kuntien tarpeen mukaan koostua matalan kynnyksen tiedonvaihdosta liikunta-asioissa tai sisältää hankintoihin, ylläpitoon tai liikkumisstrategiaan liittyvää yhteistyötä kuntien välillä. Keravan ja Sipoon toteuttama yhteistyö ylikunnallisessa olosuhdehankkeessa on Suomessa ainutlaatuista.

KUVA 4. Etenemismalli Keravan, Järvenpään & Tuusulan ylikunnallisten liikuntaolosuhteiden selvityksessä. (Mäenpää ym. 2020, 27)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat sekä metodologinen tausta. Lisäksi perustellaan aineistonkeruuseen liittyviä valintoja sekä aineiston analysointimenetelmät. Luvun lopussa käsitellään laadullisen tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisiä asioita sekä yksityisyyden suojaan liittyviä seikkoja.

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tuottaa tietoa ylikunnallisesta yhteistyöstä liikunnan olosuhdetyössä. Yhteistyön kulkua kartoitetaan kuvaamalla Keravan ja Sipoon monitoimihallihankkeen lähtötilanne, käynnistyminen ja vaiheet. Monitoimihallihankkeen kaltainen julkisen sektorin toteuttama hanke on ainutlaatuinen dokumentointikohde, joka onnistuessaan voi toimia esimerkkinä muillekin ylikunnallisille liikuntahankkeille. Vaikka yksityisen sektorin merkitys on 2000-luvulla kasvanut ja liikunta- sekä hyvinvointipalveluiden toimijakenttä on murroksessa, on julkinen sektori vapaaehtoissektorin ohella edelleen merkittävin toimija liikuntajärjestelmässämme. (Laine 2015, 77; Laine 2017.)

Ylikunnallisista liikuntahankkeista on vain vähän kokemuksia ja tutkimustietoa. Siksi on perusteltua dokumentoida Keravan ja Sipoon yhteishankkeen vaiheita ja toimintatapoja. Tutkimuksen tavoitteena on myös selvittää, millainen tarve monitoimihallille on paikallisten toimijoiden keskuudessa. Valtion liikuntaneuvosto kehotti vuoden 2021 maaliskuussa kuntia tukemaan liikunnan kansalaistoimintaa ja edistämään liikuntaa yhteistyössä yhdistysten ja yksityisen sektorin kanssa. Viestiin on sisällytetty ohjeistus kuulla ja ohjeistaa paikallisia yhdistyksiä ja toimijoita liikunnan päätöksenteossa. Samassa asiakirjassa on maininta myös liikuntaolosuhteista. Tavoitteellisesti urheilulle nuorille on järjestettävä laadukkaat liikuntaolosuhteet. (Valtion liikuntaneuvosto 2021.) Viestistä onkin hahmotettavissa liikuntakulttuurin muutos. Sektorien rajojen hämärtyessä hankkeet muuttavat muotoaan monen eri tahon tehdessä yhteistyötä olosuhteiden suunnittelussa, toteutuksessa sekä ylläpidossa. Myös liikuntakulttuurin eriytyminen edistää uudenlaisia hankkeita lajien harrastajakunnan laatuvaatimusten kasvaessa.

Tutkimuskysymykset pro gradu -tutkielmassa ovat:

1. Mistä tarpeesta ylikunnallinen hanke on syntynyt?
2. Mitkä ovat olleet ylikunnallisen yhteistyön liikkeellepanevat voimat?
3. Millaisia vaiheita Kerava-Sipoon hankkeessa on ollut?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusasetelmana on tapaustutkimus, jonka avulla on mahdollista tutkia yksittäistä tapahtumaa eri menetelmillä. Tapaustutkimuksen kohteeksi valitaan yksittäinen tapaus, tilanne tai tapahtuma, jonka prosesseja pyritään kuvaamaan yksityiskohtaisesti luonnollisessa ympäristössään. Tavoitteena on tutkimuskohteen ominaispiirteiden systemaattinen, tarkka sekä totuudenmukainen kuvailu. (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tapaustutkimuksessa voidaan käyttää hyvin erilaisia analyysin keinoja ja viitekehyksiä. Sen voidaankin sanoa olevan enemmänkin tutkimusstrategia kuin oma analyytinen viitekehysensä, johon liittyy tietyjä teoreettisia taustaoletuksia ja käsitteitä. (Vuori 2021a.)

Erikssonin ja Koistisen (2014, 1–2) mukaan tapaustutkimus on moniulotteinen ja muuttuva tutkimuksellinen suuntaus. Se antaa tutkijalle mahdollisuuksia mielenkiintoisen ja innostavan tutkimuksen rakentamiseen. Tapaustutkimuksen ytimessä on tutkimuskohde- tai kohteet, joiden määrittelylle tutkimuskysymys, -asetelma sekä analyysit perustuvat. Juuri ”tapauksen” keskeisyys erottaakin tapaustutkimuksen muista tutkimuksellisista lähtökohdista. Tutkijan on kyettävä vastaamaan kysymykseen: mikä on tutkimuksessasi ”tapaus”? Hahmottamista hankaloittaa kuitenkin se, että tapaustutkimukset voivat olla erilaisia tieteenfilosofisten oletustensa suhteen.

Tapaustutkimuksessa voidaan hyödyntää sekä määrällistä, että laadullista menetelmää. Laadullisessa tutkimuksessa on ollut esillä aineistolähtöinen analyysi teorialähtöisen analyysin vastakohtana. Tapaustutkimus soveltuu hyvin juuri aineistolähtöiseen malliin.

Tutkimuksen tekeminen on lähtökohtaisesti valintojen tekemistä, minkä vuoksi tutkijan on perusteltava huolellisesti valintansa. Tapaustutkimuksessa tuleekin tehdä tutkimusprosessi näkyväksi, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja tutkijan valintoja. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 181–182.)

Saarela-Kinnusen ja Eskolan (2015, 181) mukaan on tärkeää ymmärtää, minkälaiseen tutkimukseen tapaustutkimus soveltuu. Tutkimus voi myös tiettyyn tapaukseen keskittyessä olla selektiivistä. Tutkimuskohteen ollessa laaja, voi oikeaksi valinnaksi osoittautua johonkin tiettyyn näkökulmaan keskittyminen. On kuitenkin oleellista kirjoittaa auki tutkimusprosessia ja avata tutkimuksessa, miten tapaus on rajattu ja miten siihen on päädytty. Tarkka määrittely on oleellista tulosten yleistettävyyden, sovellettavuuden ja raportoinnin vuoksi (Laitinen 1998, 34).

Tähän tutkimukseen on valittu laadullinen menetelmä, sillä tarkoituksena on tutkia yhteen hankkeeseen liittyvää uudenlaista tapaa toimia yksittäistapauksen kautta. Laadullinen menetelmä on tyypillinen tapaustutkimukselle, vaikka myös määrällisiä tapaustutkimuksia esiintyy. Tutkijan tehtävänä on määritellä ja perustella rajaus. Jo tutkimuksen alkuvaiheessa on syytä pohtia rajausta, minkä laajuista kokonaisuutta on mahdollista tutkia yhdessä tutkielmassa. Tutkittavan tapauksen määrittäminen onkin tapaustutkimuksen kriittisimpiä vaiheita. (Ks. Eriksson & Koistinen 2014, 5.) Tässä tutkielmassa tapauksena on kahden kunnan yhteistyö Keravan ja Sipoon monitoimihallihankkeessa.

Tutkimusosuus keskittyy hankkeen taustan ja tarpeen selvittämiseen, ylikunnallisen yhteistyön syntymiseen sekä hankkeen etenemisen kuvaamiseen. Tutkittavat vaiheet ovat hankkeen alusta tammikuusta 2017 osakeyhtiön perustamisvaiheisiin tammikuuhun 2022. Hallihankkeen rakennussuunnitelmien sekä toteuttamisen dokumentointi ei osoittautunut mahdolliseksi siihen kohdistuneiden koronapandemiasta johtuneiden viivästysten takia. Monitoimihallin rakentamisen on suunniteltu alkavan aikaisintaan vuonna 2023.

Tässä tutkielmassa hyödynnettiin aineistotriangulaatiota, mikä tarkoittaa erilaisten aineistojen yhdistämistä tutkielmassa. Eskolan ja Suorannan (1998, 51–52) mukaan triangulaation avulla

on mahdollista saavuttaa kattavampi kokonaiskuva tutkittavasta aiheesta. Tutkimusta varten aineistoa kerättiin paitsi puolistrukturoidulla teemahaastatteluilla, myös Keravan ja Sipoon julkisista dokumenteista, sanomalehtiartikkeleista ja muusta hanketta käsittelevästä aineistosta. Aineistonkeruu suoritettiin huhtikuun 2021 ja tammikuun 2022 välisenä aikana.

5.3 Aineistonkeruumenetelmät ja tutkimusjoukon valinta

Tässä tutkielmassa pääasiallisena aineistonkeruumenetelmänä toimi puolistrukturoitu tutkimushaastattelu, jonka tavoitteena on tuottaa aineistoa tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Aineistonkeruussa sovellettiin myös Alastalon, Åkermanin ja Vaittisen (2017, 181) määrittelemiä asiantuntijahaastattelun käytänteitä. Tutkijan kysymysten rajauksilla, muotoilulla sekä tyylillä on suuri vaikutus siihen, minkälaista aineistoa saadaan kerättyä. Kysymysten muotoilu ei kuitenkaan ole ongelma, vaan enemmän haastattelun kulkuun ja aineistoon liittyvä ominaisuus. Se tulee kuitenkin ottaa huomioon tutkimuksen suunnittelussa, analyysissä ja raportoinnissa. Tutkijan vuorovaikutuksella on suuri vaikutus tilanteen kulkuun ja siksi tutkijan on otettava kattavasti selvää eri haastattelumuodoista ja perusteltava valintansa. (Hyvärinen, Suoninen & Vuori 2021.) Haastattelutilanteessa on tärkeää luoda keskustelun aikana onnistumisen kannalta välttämätön luottamus. Rento ja vapaamuotoinen keskustelu helpottaa kohteena olevan henkilön siirtymistä haastateltavan rooliin, joka voi joissain tapauksissa olla haastava ja uusi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 90.)

Tässä tutkimuksessa haastateltavilta kerättiin tietoa hallihankkeen taustasta ja tarpeesta, ylikunnallisen yhteistyön liikkeellepanevista voimista sekä hankkeen kulusta. Tilaa jätettiin myös muille mahdollisille monitoimihallihankkeeseen liittyville teemoille, minkä vuoksi puolistrukturoitu teemahaastattelu soveltui hyvin aineiston keruuseen. Teemahaastattelulle tyypilliseen tapaan haastattelut perustuivat ennalta sovittuihin teemoihin sekä tutkijan esittämiin lisäkysymyksiin. Puolistrukturoitu menetelmä pitää haastattelun tutkittavassa aiheessa, mutta antaa mahdollisuuden kerätä tietoa niistä osa-alueista, joista informantilla vaikuttaa olevan enemmän tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Puolistrukturoiduille menetelmille on ominaista, että jotkin haastattelun näkökohdat on ennakolta lyöty lukkoon. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47).

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymysten ja -tarkoituksen mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. Tutkimuksissa kuitenkin vaihtelee, tuleeko kaikille tiedonantajille esittää kaikki suunnitellut kysymykset ja tuleeko ne esittää samassa järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 65–66.) Tässä tutkimuksessa jokainen haastattelu eteni samassa järjestyksessä teemojen osalta. Kysymykset sekä niiden järjestys kuitenkin vaihteli jonkin verran henkilön roolin ja vastausten perusteella. Lisäkysymyksiä esitettiin vastauksiin reagoiden. Teemoittain etenevässä haastattelussa on oleellista tarkkojen kysymysten sijaan määrittää keskeiset teemat, joita tutkija haluaa käsitellä. (Ks. Hyvärinen 2010, 18; Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48).

Haastateltavien valintaan kiinnitettiin tutkimuksessa erityistä huomiota, sillä tietoa haluttiin hankkeen synnystä ja kuntien välisen yhteistyön alkuvaiheista. Valinta perustui kunnilta puhelimitse sekä sähköpostitse saatuihin tietoihin eri henkilöiden rooleista sekä merkittävyydestä Keinukallion monitoimihallihankkeen etenemiseen. Haastateltavien valinnan tueksi hankittiin tietoa varsinkin hallihankkeesta kertovista julkisista asiakirjoista, kuten kokouspöytäkirjoista, raporteista, lehtiartikkeleista sekä saatavilla olleista hankkeeseen liittyvistä muista asiakirjoista. Alastalon ja Åkermanin (2010, 313) mukaan asiantuntijahaastatteluille on tyypillistä kerätä taustatietoa ennen varsinaista haastattelutilannetta. Informanteiksi tulisivat valikoitua henkilöitä joko heidän organisatorisen asemansa vuoksi, tai niiden tietojen vuoksi, joita heillä oletetaan olevan. Asiantuntijahaastattelussa valinnan tulisi määrittäytyä heidän osallisuuteensa tutkimuksen kohteena olevassa prosessissa.

Haastateltavat valittiin heidän monitoimihallihankkeeseensa liittyvien yhteyksiensä perusteella Keravan kaupungin sekä Sipoon kunnan nykyisestä ja hallihankkeen oleellisten vaiheiden aikana keskeisessä virassa tai asemassa olleesta henkilöstöstä. Haastateltavana oli myös luottamushenkilö kummastakin kunnasta. Tutkimusasetelmaan valittiin aluksi viisi henkilöä, joista kolme oli Keravan kaupungista ja kaksi Sipoon kunnasta. Tutkielman luonteen vuoksi haastatteluista selvisi tietoa, joka johti alkuperäisen tutkimusjoukon täydentämiseen kolmella henkilöllä, jonka myötä Keravalta oli mukana lopulta viisi henkilöä ja Sipoosta kolme (N=8). Haastattelut tehtiin lokakuun 2021 ja tammikuun 2022 välisenä

aikana. Informanttien jakautuminen kuntien välillä oli samassa linjassa Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy:n omistusperusteen kanssa (Kerava 63 prosenttia ja Sipoo 37 prosenttia). Kolmen lisähaastattelun tekeminen ja niiden litterointi tuotti lisätyötä, mutta monipuolista tutkimusaineistoa. Gradututkielmalle haettiin tutkimuslupaa loppukeväällä 2021. Lupaa käsiteltiin kummankin kunnan toimesta hankkeen ohjausryhmässä ja se myönnettiin tutkielmalle elokuussa 2021. Luvan mukaisesti tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistettavuus on poistettu. Henkilöt ja heidän roolinsa on esitetty taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Haastateltavat henkilöt

Koodi	Organisaatio	Rooli
H1	Sipoon kunta	Viranhaltija
H2	Keravan kaupunki	Viranhaltija
H3	Keravan kaupunki	Viranhaltija
H4	Sipoon kunta	Viranhaltija
H5	Keravan kaupunki	Viranhaltija
H6	Keravan kaupunki	Luottamushenkilö
H7	Keravan kaupunki	Viranhaltija
H8	Sipoon kunta	Luottamushenkilö

Ennen varsinaisia haastatteluja, henkilöihin otettiin yhteyttä sekä puhelimitse että sähköpostitse. Tutkielmasta pyrittiin kertomaan selkeästi ja objektiivisesti. Samalla korostettiin tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Osallistuville henkilöille kerrottiin tutkimusasetelmasta sekä haastattelun kestosta ja kehoitettiin varaamaan rauhallinen tila sitä varten. Puhelinkontaktin jälkeen heille lähetettiin tutkimuksen tiedote sekä tietosuojailmoitus. Ennakkotietojen myötä tutkimusjoukolla oli mahdollisuus valmistautua tilanteeseen. Tutkimuskysymyksiä tai haastattelukysymyksiä ei kuitenkaan kerrottu etukäteen, sillä ne voivat vaikuttaa haastattelutilanteeseen (Ks. Hyvärinen 2017, 32).

Haastatteluissa käytettiin Microsoft Teams-ohjelmistoa, joka mahdollisti puheyhteyden lisäksi myös kuvayhteyden tiedonkeruun aikana. Kolme lisähaastattelua suoritettiin puhelimitse.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Ennen kysymysoisuuden alkua, käytiin vapaamuotoinen keskustelu aiheeseen liittyen sekä varmistettiin, että informantti on ymmärtänyt tutkielmaan osallistumisen kannalta oleelliset tiedot. Haastateltaville annettiin myös mahdollisuus kysyä tutkielmasta tarvittaessa. Jokaisen haastattelun kulusta kirjoitettiin muistio sisältäen sen keston lisäksi muistiinpanoja sekä arvion sen onnistumisesta. Kaikki haastattelut onnistuivat sekä teknisesti että sisällöllisesti, osallistuneet henkilöt suhtautuivat myönteisesti aiheeseen ja vastasivat mielellään aiheeseen liittyviin kysymyksiin. Haastattelut kestivät 25 minuutista 73 minuuttiin.

5.4 Aineiston analyysi

Jos tutkielmassa käytettävä aineistokokonaisuus on laaja, joudutaan sitä usein tiivistämään helpommin käsiteltävään muotoon. On kuitenkin oleellista pohtia mitä aineistosta kannattaa poistaa ilman, että kvalitatiivisen haastatteluaineiston rikkaus ja moniulotteisuus häviää. Tutkija joutuu valitsemaan aineistonsa purkamiseen soveltuvan litterointitekniikan, joka säilyttää tulosten kannalta oleelliset merkitykset. Puhekieliseen tekstiin kuuluva toisto, epäröinti ja murrekieliset ilmaukset voivat joissain tutkimustyypeissä olla tärkeitä, toisissa taas niiden kirjaaminen sanatarkasti voi olla ajankäytöllisesti väärä valinta. Esimerkiksi taukojen kirjaaminen voi olla vähemmän relevanttia monessa tutkimuksessa, ellei siihen keskitytä tutkimuksessa. Tutkijan tulee tunnistaa se, mihin aspekteihin hän haluaa keskittyä analyysissään ja valita litterointitekniikka sen mukaisesti. (Alasuutari 2011, 64–65.)

Litteroinnin tarkkuuden määrittämisessä on huomioitava tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan vaikutus. Kiinnostuksen kohdistuessa vuorovaikutuksen tai haastatteluun osallistuneiden välisten suhteiden tutkimisen sijaan asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole tarpeen. On silti oleellista kirjata puheenvuorojen vaihtuminen sekä kysymysten muotoilu, jotta voidaan päätellä haastattelijan kysymysten vaikutusta vastaukseen. (Ruusuvuori 2010, 356.) Litteroinnissa kysymykset kirjattiin sanatarkasti, sillä niiden muoto ja järjestys vaihteli sen mukaan, miten haastateltava oli vastannut edeltäviin kysymyksiin. Vastauksissa päädyttiin jättämään pois joitain täytesanoja sekä äännähdyksiä, mutta aineistossa pyrittiin säilyttämään puheen moniulotteisuus sisällyttämällä puhekielisyys,

pidemmät mietintätauat ja naurahdukset aineistossa. Litterointiaineiston pituudeksi muodostui 92 sivua, kirjasimena Times New Roman kokona 12 ja rivivälinä 1,5.

Haastattelututkimuksissa aineiston keruu sekä aineiston analysointivaihe lomittuvat usein. Haastattelutilanteeseen on välttämätöntä valmistautua analysoimalla sekä aikaisempia haastatteluja että muuta saatavissa olevaa aineistoa. Asiantuntijahaastatteluille tyypillistä onkin, että haastattelurunko räätälöidään haastateltavan henkilön tai haastateltavan ryhmän mukaan. (Alastalo & Åkerman 2010, 317.) Monitoimihallihankkeen vaiheita selvitettäessä taustatyön merkitys korostui, sillä haastateltavien rooli sekä hankkeen parissa työskentelyn ajankohta vaihtelivat keskenään merkittävästi. Haastattelurunkoa valmisteltaessa on tärkeää saada mahdollisimman paljon ennakkotietoa siitä, mikä henkilön merkitys hankkeen etenemisen kannalta on ollut ja mitä osaa hankkeesta hän osaa parhaiten valaista. Analysointia tehtiin myös haastattelujen välissä. Tiedon lisääntyessä haastattelurunkoa muokattiin niin, että kysymyksillä päästäisiin aiempaa syvemmälle aiheeseen.

Hallihanke on saanut alkunsa jo vuonna 2017 ja varsinkin alkuvaiheita selvitettäessä oli tärkeää tutustua vaiheesta kertovaan materiaaliin. Haastateltavia voi auttaa palauttamaan mieleensä vaiheita kysymällä niistä mahdollisuuksien mukaan tarkkoja kysymyksiä. Valmistautumisen merkitys on tulosten kannalta tärkeä myös siitä syystä, että ilman yksityiskohtaisia ja konkreettisia kysymyksiä asiantuntija-asemassa olevat henkilöt voivat puhua aiheesta hyvin yleisellä tasolla. (Ks. Alastalo & Åkerman 2010, 317.) Pfadenhauerin (2009, 86) mukaan haastattelijan aiheen tuntemus ja asiaosaaminen on asiantuntijahaastattelussa niin tärkeää, että hänen tulisi pyrkiä saavuttamaan kvasiasiantuntijan status.

Litteroitu haastattelumateriaali analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Eskolan ja Suorannan (1998, 100) mukaan analyysin tarkoituksena on muuttaa kerätty aineisto selkeämmäksi ja siten tuottaa uutta tietoa tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Aineisto pyritään tiivistämään helposti omaksuttavaan muotoon, jossa sen informaatioarvo kasvaa. Myös Alasuutarin (2012, 32) mukaan analyysin kohteena oleva materiaali on analyysin avulla pelkistettävä hallittavampaan muotoon. Aineisto voi sisältää hieman

toisistaan poikkeavia tietoja tietystä tapahtumasta tai ilmiöstä, joiden avulla tutkija pyrkii yhdistämään tapahtumaketjun rakenteen. Aineistolähtöisyys sopi hyvin tähän tutkimukseen juuri sen hankkeen ainutlaatuisuuden vuoksi. Ylikunnallisia liikuntaolosuhdehankkeita ei ole aikaisemmin toteutettu Keravan ja Sipoon etenemismallin mukaisesti.

Ennen analyysivaihetta aineistoon paneuduttiin huolellisesti. Analysoinnissa edettiin tämän jälkeen teemoitteluun. Moilasan ja Rähän (2018, 50–51) mukaan teemojen avulla pyritään tavoittamaan tekstin merkityksenantojen ydin. Riippuu ongelmanasettelusta, haetaanko tekstistä johonkin tiettyyn asiaan liittyviä merkityksiä vai lähestytäänkö tekstiä kokonaisuutena. Tutkija voi teemoitella tekstiä omien kysymystensä kautta, jolloin keskeistä on se, mistä informantit kunkin teeman kohdalla puhuvat. Tämän tutkimuksen kannalta edellä mainittu menetelmä osoittautui tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta oikeaksi. Tehtäväksi muodostui näin informanttien antamien merkitysten löytäminen teemojen etsimisen sijaan.

Litteroitua haastatteluaineistoa eroteltiin yhdistelemällä aineiston osia taustan ja tarpeen, ylikunnallisen yhteistyön käynnistymisen sekä hankkeen etenemisen teemoihin. Koska tapauksena oli etenevä hanke, pyrittiin tapahtumia jäsentämään sijoittamalla niitä aikajalalle ja näin hahmottamaan hankkeen osia ja etenemistä. Haastatteluaineistoa verrattiin myös asiakirja-aineistoon sekä hankesuunnitelmaan tapahtumien kulun selvittämiseksi. Analysointi tehtiin useaan kertaan eri ajankohtina, jotta oleellinen tieto litteroidusta aineistosta siirtyisi analysoitavaksi. (Ks. Eskola & Suoranta 1998, 128–129.)

5.5 Tutkimusetiikka ja yksityisyyden suoja tutkimustyössä

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2008, 19–20) eettiset ratkaisut liittyvät kaikkiin tutkimuksiin. Ne ovat erityisen monitahoisia haastatteluissa, joissa ollaan suorassa kontaktissa tutkittaviin. Tutkijan on hyvä olla tietoinen tutkimuseettisistä kysymyksistä jo ennen tutkimusta. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset sekä yksityisyys. Tutkijan tulee informoida haastateltavaa tutkimuksen luonteesta niin kattavasti, että hän voi tehdä päätöksen

suostumuksesta asianmukaisen informaation perusteella. Haastateltavilla tulee myös olla mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen.

Alasuutarin (2012, 128) mukaan tutkimusetiikka on hyvin monitahoinen ongelmakokonaisuus. Tutkimustilanteeseen liittyy eettisiä ongelmia, mutta niitä esiintyy myös tutkimuksesta raportoidessa. Haaparanta ja Niiniluoto (2016, 100) nostavat esiin tutkijoiden velvollisuuden käyttää tieteellistä menetelmää ja argumentoida tieteellisen päättelyn sääntöjen mukaan.

Haastateltavia informoitiin ennen haastattelutilannetta sekä puhelimitse että sähköpostitse. Haastattelutilanne ja sen kulku sekä haastateltavan oikeudet käytiin sanallisesti läpi ennen haastattelun aloittamista. Haastateltavilla oli mahdollisuus ottaa yhteyttä tutkimuksen tekijään haastattelun jälkeen, jos tarvetta jonkin asian oikaisemiseen tai osallistumisen perumiseen ilmenee. Tutkijan tulee ymmärtää, että ihmistieteissä eettisten kysymysten eteen joudutaan tutkimuksen joka vaiheessa. Haastattelutilanteen lisäksi ne ovat läsnä myös litterointivaiheessa, analyysivaiheessa sekä raportointiosuudessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19–20.)

Hyvän eettisen periaatteen mukaisesti tutkittavana oleville henkilöille, yhteisöille tai muille kohteille on vältettävä aiheuttamasta riskejä, vahinkoja tai haittoja. Lähtökohtana on oltava ihmisarvoinen sekä tasa-arvoinen kohtelu. Tutkija ei ole aina samaa mieltä tutkittavan kanssa, mutta se ei saa vaikuttaa väärin tulkintoihin. Tutkija ei myöskään saa toiminnallaan haitata tieteen edistymistä. Tulosten vääristäminen tai muu epäeettinen toiminta voi haitata aiheen tutkimusta pitkään. Tutkimuksen eettisyyteen ja arvoihin liittyy oleellisesti myös pyrkimys tuottaa uutta ja merkityksellistä tietoa eri asioista, minkä vuoksi tutkimusetiikka ulottuu muuallekin kuin tutkittavien suojeluun. Tutkimusta suunniteltaessa on tärkeää pohtia, millä tavalla tämä tutkimus on hyödyllistä ja kenen kannalta. (Vuori 2021b; Vakimo 2010, 82–86.)

Tutkimuksessa noudatettiin asianmukaista tietosuojaa ja kunnioitettiin yksilön sekä organisaation yksityisyyden suojaa. Kaikki kerätty aineisto on luottamuksellista, ja kaikki

käytännöt ja tutkittavasta hankittavat tiedot käytiin läpi haastateltavien kanssa yksityiskohtaisesti. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavilla oli oikeus keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ja saada heiltä kerätty tieto poistetuksi. Haastateltavilta henkilöiltä kerättiin vain tutkimuksen kannalta oleellista tietoa minimointiperiaatetta noudattaen. Informaatiota käytetään vain kuvattuun tarkoitukseen ja sitä säilytetään tietoturvalisissa tietokannoissa. Haastateltavien henkilöiden anonymiteetti turvataan, eikä heidän henkilöllisyytensä tule ilmi tutkimuksesta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkielman tulokset on esitetty tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäisenä käsitellään Keravan ja Sipoon yhteisen monitoimihallihankkeen taustalla olevia tekijöitä sekä alueen olosuhdetilannetta. Seuraavassa luvussa tuodaan esiin ylikunnallisen yhteistyön syntyyn vaikuttaneita tekijöitä sekä yhteistyön vaiheita. Lopuksi selvitetään hankkeen päävaiheita ja päätöksentekoprosessia.

6.1 Keinukallion monitoimihallihankkeen tausta ja tarve

Kerava ja Sipoo työskentelevät yhteistyössä Keravan Keinukallioon sijoittuvan monitoimihallin rakentamiseksi. Vuonna 2020 laaditun hankesuunnitelman (Viitanen, Forsell, Kuusisto, Risku, Vähätörmä & Kivinen 2021, 3) mukaan monitoimihallihankkeen taustalla on ollut sekä yleisurheiluun että jalkapalloon soveltuvien talviharjoittelutilojen puute. Yleisurheilun talviharjoitteluolosuhteille on ilmennyt tarvetta koko Etelä-Suomen alueella. Jalkapallo-olosuhteiden kehittämiseksi on perusteita etenkin Keravalla, jossa asiasta on tehty valtuustoaloite jo keväällä 2017. Aloitteessa todettiin ympärivuotisten lajiharjoitteluolosuhteiden puuttuvan Keravalta lajiharrastajien suuresta määrästä huolimatta.

Samuli Isolan laatimassa valtuustoaloitteessa ehdotettiin kaupungin selvittävän jalkapallo-monitoimihallin toteuttamismahdollisuuksia keskeiselle paikalle Keravalle. Valtuustoaloite keräsi 34 allekirjoitusta kaupunginvaltuutetuilta, mikä on poikkeuksellisen suuri määrä. Kaupunginvaltuustoon kuului 51 valtuutettua vuonna 2017. Aloitteessa ei tässä vaiheessa korostettu yhteistyötä muiden kuntien kanssa, eikä sijaintiehdotuksena ollut vielä Keravan Keinukallio vaan Kalevan urheilupuisto, jonka sijaintia pidettiin keskeisenä ja helposti saavutettavana. Alueen suurimpiin jalkapalloseuroihin yli 800 lisenssipelaajalla kuuluva KP-75 kannatti lausunnossaan aloitetta, perusteluinaan laadukkaiden liikuntapaikkojen määrän kasvattaminen sekä lajin talviharjoittelun laadun parantaminen. Seura ei pitänyt Keinukallion sijaintia tarkoituksenmukaisena saavutettavuuden näkökulmasta, mutta puolsi aloitteessa mainittujen yleisurheilun talviharjoitteluolosuhteiden rakentamista hallin yhteyteen. (H6; KP-75 2017; Keravan kaupunki 2018.)

Valtuustoaloitteen merkitys monitoimihallin tarpeen selvittämiseksi on ollut selkeä. Aloite sai kannatusta poikkeuksellisen suurelta määrältä luottamushenkilöitä ja se keräsi laaja-alaista kannatusta Keravan kaupunginvaltuustossa. (H6) Aloite toi olosuhdepuutteet virallisesti luottamushenkilöiden sekä viranhaltijoiden tietoisuuteen ja käynnisti alkuselvitykset jalkapallo-olosuhteiden parantamiseksi.

”Keravallahan ikään kuin se tarve konkretisoitui ennen kaikkea siellä jalkapallohallialoitteen muodossa. Et se oli semmoinen selkeä konkreettinen signaali siitä jalkapallopuolen olosuhteesta” (H4)

”Luottamushenkilöt... Sieltähän on tullut nää valtuustoaloitteet Keravalla ja muuta. Et varmaan sehän antaa virkamiehille sellaisen perustellun alkusysäyksen selvittää asioita, kun on tehty aloite. Nyt tässä tapauksessa se liittyi vaan siihen jalkapallon olosuhteisiin, mutta ehkä harvoin me nyt lähetään selvittämään jotain asiaa vaan... Kyl se sieltä luottamushenkilöiltä pitää mielellään valtuustoaloitteena tulla. Se on varmasti saanut sen suuren pyörän pyörimään näinkin isossa hankkeessa.” (H3)

”Noin suuri määrä allekirjoittajia on harvinaisuus valtuustoallekirjoittamisissa” (H6)

Jalkapallon talviharjoitteluolosuhteita on Keski-Uusimaalla jonkin verran, mutta täysimittainen sisäkenttä löytyy vain Järvenpäästä. Jalkapalloseurojen osalta ongelmana ovat harjoitusvuoroihin liittyvät haasteet, kuten vuorojen määrällinen saatavuus sekä myöhäinen ajankohta. Talviharjoittelumahdollisuudet ovat Keravalla rajalliset lämmitetystä tekonurmikentästä huolimatta. Talvikuukaudet ovat olleet paikallisille jalkapalloseuroille ongelmallisia, sillä kyseiset olosuhteetkaan eivät ole käytössä koko vuotta. (Viitanen ym. 2021, 6; H6.) Monitoimihallihankkeesta tehdyssä esiselvityksessä jalkapallo-olosuhteiden tarvetta tiedusteltiin lähialueen seuroilta. Kyselyn perusteella uudelle jalkapallohallille olisi merkittävästi kysyntää alueella. (Sipoon kunta 2019, 2.) Haastatteluaineistossa jalkapallon talviharjoitteluolosuhteiden parantaminen mainittiin toistuvasti:

”Vaikka meillä nää jalkapallon olosuhteet onkin hiljalleen parantuneet täällä, nää tällaiset ulkoharjoitteluolosuhteet. Meillä on tullut näitä keinonurmikenttiä ja lämmitettyjäkin... Mutta käytännössä se sitten on tarkoittanut sitä, että lajinomaiset harjoitteluolosuhteet on tätä kesäaikaa lukuun ottamatta tosi rajatut. Ja siihen liittyi se, että jos halutaan niin että täällä voidaan täysmääräisesti tehdä tätä lajinomaista harjoittelua ja kehittymistä, niin pitää löytää keinoja millä lailla se tehdään.” (H6)

Sipoossa hankkeen lähtökohtana oli yleisurheiluolosuhteiden tarve, sillä harrastajat joutuvat kulkemaan pitkiä matkoja harjoittelumahdollisuuksien perässä. Sipoossa toimii perinteikäs yleisseura IF Sibbo Vargarna, joka järjestää yleisurheilun lisäksi toimintaa yhdeksän eri jaoston voimin. Seurassa on yhteensä n. 1800 jäsentä. (IF Sibbo Vargarna 2018, 2.) Keravalla suurin yleisurheilusta vastaava seura on Keravan Urheilijat ry, jolla on jäseniä yli 800. Seuralla on toimintaa yleisurheilun lisäksi hiihdossa, soudussa sekä suunnistuksessa. (Keravan urheilijat 2021.) Alueen ydinseuroihin kuuluu myös Keski—Uudenmaan Yleisurheilu ry. Hankesuunnitelmassa on laskettu Keravan ja Sipoon yleisurheiluseurojen jäsenenä olevan nuoria ja aikuisia lisenssiurheilijoita noin 400. Lähialueen seuroissa arvioidaan olevan noin 1100 yleisurheilijaa ja monitoimihallin kannalta potentiaalisissa seuroissa noin 1300 yleisurheilijaa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon Helsingin ja Espoon isoimpia seuroja. (Viitanen ym. 2021, 15.) Haastatteluaineistossa yleisurheiluolosuhteiden tarve nähtiin suureksi kummankin kunnan vastauksissa:

”Joo no se menee just, että yleisurheilu ja Sibbo Vargarna on tullut siihen pisteeseen, että se ei pysty kehittymään käytännössä eteenpäin. Ja oon itsekkin ollut seuran edustajien kanssa keskustelemassa tästä ja tietysti myös poliitikkojen kanssa näitä asioita ovat keskustelleet. Ja tosiaan se, että Keravalla on vähän samantyyppinen tilanne ja tietysti se, että jos nuori harrastaa ja haluaa sitä tehdä, niin se on vanhemmille melko raskasta lähteä Pajulahteen roudaamaan säännöllisesti. Niin se ei toimi. Meillä se tuli selkeästi yleisurheilun ja Sibbo Vargarnan puolelta tää tarve.” (H1)

”Ja sitten sitä tarvetta, varsinaisesti yleisurheiluun harjoittelupaikat, sisäharjoittelupaikat on ainakin yksi vahva, koska käytännössä yleisurheilua... Sipoossa on vahva perinne ja meillä

Keravallakin on yleisurheilijoita ja käytännössä on sit käyty Helsingissä ja Pajulahdessa ja ne on aika kaukana. Ne on tosi kysytyjä paikkoja, et sinne on ollut vaikee saada vuoroja. Et toki ihan ala-asteikäiset alimmat ikäryhmät harjoittelee tuolla meidän koulujen liikuntasaleissa mutta sit kun lähetään... ollaan vähän vanhempia niin sitten tarvittaisiin parempia harjoitteluolosuhteita ja niitä ei ole.”(H3)

”Joo, eli se mikä meillä on valtava tarve tälle alueelle niin... Puhutaan totta kai Keravasta ja Sipoosta on se, että meillä on SM-tason yleisurheilijoita paljon ja meillä ei oo ollenkaan sellaisia olosuhteita. Kun Liikuntamyly on tavallaan ainut, joka sitä tarjoaa. Ja Liikuntamyly on täysin totta kai jo ihan ylikuormitettu niinku pääkaupunkiseudun kuntien harjoitusvuorojen tarpeen mukaan.” (H2)

Yleisurheilun kaikkien lajien harjoittelu on mahdollista Uudellamaalla vain Liikuntamylyssä Helsingissä sekä Espoon Otahallissa. Jälkimmäisestä yleisurheilun harjoittelumahdollisuudet ovat poistumassa, joten korvaavat olosuhteet löytyvät aikanaan Leppävaaraan suunnitellusta Kameleonten – urheiluhallista. Liikuntamylyssä taas ongelmana on kapasiteetin puute. Myös Pajulahti-hallia Nastolassa hyödynnetään jonkin verran, mutta ajomatkaa kertyy lähes 100 kilometriä suuntaansa. Liikuntamylyn ja Pajulahden osalta saavutettavuuden koetaan olevan heikko Keravan ja Sipoon kannalta. (Viitanen ym. 2021, 5.)

Monitoimihallia varten tehtiin Ramboll-konsulttiyhtiön johtamana tarveanalyysi marraskuun 2018 ja tammikuun 2019 välisenä aikana. Se sisälsi liikuntaseurojen edustajien haastatteluja laajalta alueelta Keravan ja Sipoon lähikunnista. Seuroilta ja yhdistyksiltä tiedusteltiin sekä nykytilanteesta että toiveista olosuhteisiin liittyen. Tarveanalyysin perusteella laadukkaita yleisurheilun talviharjoitteluun soveltuvia olosuhteita on selvityshetkellä niukasti Keski-Uusimaan alueella ja lähikunnissa. Suorituspaikkoja ovatkin usein koulujen liikuntasalit sekä muiden hallien yhteydessä olevat juoksusuorat. Nämä liikuntapaikat eivät kuitenkaan sovellu yleisurheilua varten, eikä esimerkiksi heittolajien harjoitteluun ole olosuhteita käytännössä lainkaan. Eri lajien lämpötilavaatimukset asettavat haasteita, jopa esteitä harjoittelulle. Muille lajeille tarkoitettujen hallien yhteydessä olevien juoksusuorien ongelmana on usein tilojen liian alhainen lämpötila, sekä harjoitusvuorojen puute muidenkin lajien harrastajien käyttäessä

niitä. (Viitanen ym. 2021, 3–5.) Yleisurheilun talviharjoitteluolosuhteiden heikko olosuhdetilanne on huomioitu myös maakuntien keskuskaupunkien olosuhdetilanteen selvityksessä vuodelta 2017. (Norra ym. 2017, 12). Keski-Uusimaan olosuhdetilanteesta on keskusteltu myös Suomen Urheiluliiton kanssa, jonka näkemys tuki yleisurheiluolosuhteiden luomista. (H2)

Jalkapallo- ja yleisurheiluolosuhteiden lisäksi monitoimihalli parantaa myös muiden lajien olosuhteita. Yksi harrastajamäärältään merkittävimmistä lajeista monitoimihallin vaikutusalueella on salibandy. Keravalla toimiva salibandyseura Blackbirds kasvattaa voimakkaasti jäsenmääräänsä, jäseniä seuralla on tällä hetkellä yli 700. (Blackbirds.fi 2021.) Monitoimihallin tilat tuovat helpotusta harrastajille varsinkin Keravan puolella.

”Mäkin olin tässä mukana 2019 syksyllä niin vielä toi salibandy tuli, he on ollut täällä Keravalla, heillä on ollut harrastajamäärät suhteellisen isot mutta sitten he oli vuokralla ja tää olosuhde siirtyi toiseen käyttöön. Heidän nykyisissä tiloissa he ei voi kasvaa niin paljon kuin he haluaisi ja niin paljon kuin kysyntää olisi salibandyn harrastamiselle. He myöskin oli tässä etsimässä tiloja Keravalta.” (H3)

”Ja sit tässä on syntynyt matkan varrella tarve myös salibandyyn. Se on kasvanut todella voimakkaasti mikä on loistava juttu. Heillä on valtava tarve myös sisäolosuhteille... Ei he varmaan ulkona muuten treenaakaan (naurua). He tulee paljon vuokraamaan noin sanottua monitoimihallin keskiosaa. Tällä tavalla ollaan katsottu sitä, että tää on järkevä.” (H2)

Liikunta- ja urheiluseurojen rooli olosuhdetilanteensa esiintuomiseen oli pohdinnan kohteena monessa haastattelussa. Alkujuurta seurojen esiintuomasta tarpeesta jalkapallon ja yleisurheilun olosuhteille on vaikea osoittaa, mutta liikuntaseurojen ääni on selkeästi osoitettu Ramboll-konsulttiyhtiön tarveanalyysissä, jossa seurat ovat päässeet kertomaan tilanteestaan. Seurat ovat voineet vaikuttaa sekä yksittäisiin henkilöihin että yleiseen mielipiteeseen eri kautta. Haastattelujen perusteella kummassakin kunnassa seurojen olosuhdetilanne on ollut hyvin selvillä jo ennen selvityksiä. Hankkeen edetessä seurat pääsivät kertomaan arvioitaan

sekä esittämään toiveitaan olosuhteista kummankin kunnan seuroille järjestetyssä esittelytilaisuudessa elokuussa 2019.

”Ja sitten me heiltä kysyttiin mitä he toivoo sinne ja minkälaisia näkemyksiä heillä on, kun paljon keskusteltiin myös siitä että onko meillä yksi hallia vai kaksi hallia... me lähettiin miettimään sitä että mikä on taloudellisesti kannattavaa niin me kysyttiin seuroilta siinä kohtaa että mikä on heidän toiveensa ja ajatuksensa. Ja se oli mun mielestä hienoa että meillä oli tällainen yhteistilaisuus Sipoon kanssa jo siinä vaiheessa itse asiassa kun me sitä tarvetta kysyttiin.”(H5)

”Se oli ehkä syy siihen, että tavallaan semmoista lobbausta tai semmoista... tarpeitten esiintuomista ei... se tuli sit sitä kautta et miten Ramboll lähestyi niitä kaikkia eri tahoja ja lähikuntien liikuntaviranhaltijoita ja kaikkia näitä yleisurheilu ja jalkapalloseuroja ja.. se tuli niinku sieltä kautta.” (H4)

Hallihankkeen käynnistämiseen on vaikuttanut myös Keravan kaupungin liikuntasuunnitelma 2017–2021. Suunnitelmaa laadittaessa alueen liikuntajärjestöiltä tiedusteltiin tärkeintä liikunnallista toteuttamiskohdetta. Eniten vastauksia saivat uimahallin peruskorjauksen lisäksi uuden liikuntahallin rakentaminen sekä Keinukallion alueen kehittäminen. Tässä yhteydessä Keinukallioon tosin viitataan siellä sijaitsevien ulko- ja luontoliikuntamaastojen kehittämisen vuoksi. Liikuntasuunnitelmassa uuden liikuntahallin tarvetta perusteltiin ulkopalloilulajien lajinomaisten harjoitustilojen puutteella, mutta myös yleisurheilun puutteelliset olosuhteet on mainittu suunnitelmassa. (Keravan kaupunki 2017, 1.) Valtuustoaloitteen kanssa samana vuonna julkaistu Keravan liikuntasuunnitelma sekä siihen kirjattu pohdinta uuden liikuntahallin rakentamisesta on haastattelujen perusteella ollut tärkeä osa hankkeen taustaa ja olosuhdetilanteen esilletuomista.

”Itse asiassa hallihanke on varsinaisesti jo muistaakseni ennen mua kun siinä oli liikuntasuunnitelma, niin se oli laitettu sellaiseen... mä en muista kuinka monen vuoden taakse se oli laitettu mutta sinne suunnitelmaan oli kirjattu. Ensinnäkin se, että mikään tällainen hallihankehan ei käynnisty yhtäkkiä vaan se on monen vuoden, jopa kymmenen

vuoden prosessi, että se saadaan läpivietyä. Et se, että se on päättäjien, kuntalaisten ja virkamiesten koko ajan mielessä ja tota... niin sitten menee todennäköisesti läpi, kun on usean vuoden prosessi ollut. Niin se oli sitten, kun se oli sinne jo kirjattu alun perin niin silloin siinä ei vielä ollut mitään ylikunnallista, kun se oli Keravan liikuntasuunnitelmaan kirjattu. ”(H5)

Hankkeen perusteluna on käytetty lisäksi liikkumattomuuden aiheuttamia kustannuksia. Liikunnan edistämistoimien kohdistaminen terveytensä kannalta liian vähän liikkuvaan väestönosaan on mainittu jo Keravan liikuntasuunnitelmassa. (Keravan kaupunki 2017, 10). UKK-Instituutin johtaja Tommi Vasankarin tekemän selvityksen mukaan Keravalle ja Sipoolle syntyy noin 5 miljoonan euron suora kustannus vuosittain asukkaidensa liikkumattomuudesta. Epäsuorien kustannusten Vasankari arveli olevan noin 6 miljoonaa euroa vuodessa. Liikkumattomuudella on vaikutuksia hoivakustannuksiin, työttömyyteen sekä syrjäytymiseen. Suurin kuntatalouteen vaikuttava erä ovat menetetyt tuloverot, joiden arvioidaan selvityksessä olevan 14 miljoonaa euroa vuodessa. Kokonaisuudessaan kustannukset olisivat Keravan kaupungille noin 40 miljoonaa vuodessa, Sipoossa taas noin 21 miljoonaa. Liikkumattomuuden vähentämisessä muutamankin prosentin lasku tuottaa merkittäviä vaikutuksia alueen asukkaiden terveyteen sekä kuntatalouteen. Monitoimihallin rooli liikkumattomuuden vähentämisessä olisi erityisesti päivävorojen jakaminen laajasti eri käyttäjäryhmille. Terveysyödyt jakautuvat näin laajasti ja vaikuttavat kustannuksiin pitkällä aikavälillä. (Sipoon kunta 2019, 2–3.)

Jalkapallon ja yleisurheilun olosuhdetilanne alueella erityisesti talviharjoittelun suhteen on johtanut pohdintaan uudesta monitoimihallista. Jalkapallo-olosuhteista tehty valtuustoaloite Keravalla keväällä 2017 on ollut konkreettinen alkusysäys monitoimihallihankkeen selvitystyölle. Harjoitteluolosuhteiden lisäksi hallihanke on kirjattuna Keravan liikuntasuunnitelmaan, mikä on valtuuttanut kaupungin liikuntaviranhaltijat selvittämään monitoimihallin mahdollisuutta.

6.2 Ylikunnallisen yhteistyön käynnistyminen ja liikkeellepanevat voimat

Edellisessä luvussa on kerrottu, minkälaisia tarpeita monitoimihallin rakentamisen taustalla oli. Tarpeen lisäksi kahden kunnan välinen yhteistyö hallihankkeessa on vaatinut sytykkeen, jota käydään läpi tässä luvussa. Idea Sipoon ja Keravan yhteisestä monitoimihallista käynnistyi hankesuunnitelman mukaan viranhaltijoiden yhteisistä keskusteluista ja kuntien jälleen kerran esiin nousseista tarpeista vuonna 2018. (Viitanen ym. 2021, 3.) Haastatteluissa näistä keskusteluista pyydettiin tarkennuksia ja lisätietoja siitä, miten viranhaltijoiden keskustelut johtivat yhteistyöhön. Aineisto osoittaa Keravan kaupunginjohtajan sekä Sipoon kunnanjohtajan roolin olleen merkittävä juuri hankkeen alkuvaiheissa.

”No siis kyl mä nään että kaupunginjohtaja ja kunnanjohtaja on olleet ihan ensisijaiset. Et jos heillä ei ois tämä idea tullut niin en mä usko, että tää ois niinku lähtenyt.” (H4)

”Meidän kaupunginjohtajalla on aina ollut hyvät välit – tai sillähän on varmaan kaikkiin hyvät välit mutta niinkun lämpimät välit Sipooseen erityisesti. Elikkä sillä on merkitystä ihan varmasti. Ilman sitä, että kaupunginjohtaja ois ollut tässä mukana niin ei ois pystynyt läpiviemään tällaista, tämmöistä asiaa.” (H5)

”Kaupunginjohtaja meidän puolelta on ollu se, joka on hakenut siihen erilaisia ratkaisuja ja malleja ja muistaakseni hänellä oli ensimmäisenä se ajatus että se voisi olla tällä puolella ja nimenomaan että siinä voisi olla sitten myös tällaista monitoimihalliyhteistyötä.” (H6)

Hankesuunnitelmassa sekä muissa julkisissa dokumenteissa mainitaan viranhaltijoiden keskusteluiden johtaneen kahden kunnan yhteiseen olosuhdehankkeeseen. Haastatteluaineiston perusteella näillä keskusteluilla viitataan Keravan kaupunginjohtajan sekä Sipoon kunnanjohtajan keskusteluihin. Heillä on haastattelujen perusteella ollut kattavasti tiedossa alueidensa olosuhdetilanne sekä vahva tahtotila edistää erilaisten ratkaisujen selvittämistä hankkeen alkuvaiheissa. Kuntien liikuntaviranhaltijat ovat lisäksi keskustelleet säännöllisesti alueen olosuhdetilanteesta ja mahdollistaneet ylikunnallisen yhteistyön syntymisen kuntien välille. Liikuntaviranhaltijoilla on ollut vahva hanketta

eteenpäin vievä vaikutus heidän työskennellessään monitoimihalliin liittyvissä selvityksissä sekä työryhmissä.

Kerava on ollut viime vuosina aloitteellinen ja selvittänyt liikuntaolosuhteisiin liittyvän ylikunnallisen yhteistyön mahdollisuuksia. Vuonna 2019 kunta tilasi Tuusulan ja Järvenpään kanssa selvityksen alueen liikuntaan liittyvistä tarpeista ja toteuttamismahdollisuuksista. Selvityksessä kartoitettiin kuntien liikuntapaikat sekä niihin liittyvät investointisuunnitelmat sekä pohdittiin eri lajien olosuhdetilanteen optimoimista kuntarajat ylittäen. (Miettinen 2019.) Haastatteluaineistosta kävi ilmi, että Sipoo ja Kerava eivät ole tehneet merkittävää liikuntaan liittyvää yhteistyötä ennen monitoimihallihanketta. Hallihankkeen kanssa samaan aikaan on kuitenkin pohdittu Keravan ja Sipoon Nikkilän välisen henkilöjunaliikenteen avaamista. Nikkilä on Sipoon hallinnollinen keskus, joka sijaitsee noin 10 kilometrin päässä Keravan keskustasta.

”Ei oikeestaan paljon mitään (aikaisempaa yhteistyötä) Sipoon kanssa. Tää on meidän ensimmäinen yhteinen juttu. Ja nyt kyllä syntynyt muutakin, meillä on valtavan iso Kerava-Nikkilä ratahanke. Tää (hallihanke) on semmoinen ollut mikä on synnyttänyt sitä yhteistyötä toisiin sfääreihin, tää on ollut hyvä lähtölaukaus.” (H2)

”Meillä on sitten toi ratahanke, se on yksi eli Keravan ja Nikkilän välille kaavailaan tällaista paikallisjunaratayhteyttä. Siinä on siis ratayhteys olemassa, mutta siinä on tällaista tavaraliikennettä vain hyvin satunnaisesti. Mutta se on yksi mikä on tässä rinnalla ollut hyvin vahvasti tämmöinen yhteistyö just tän ratahankkeen tai maankäytön osalta ja ollaan puhuttu myös tästä liikuntapaikkahankkeesta, ne on menny vähän käsi kädessä tässä.” (H3)

Ratahanke on synnyttänyt Kerava-Nikkilä yhteistyöryhmän, eli KeNi-ryhmän. Ryhmässä on käsitelty monitoimihallihanketta ja se on mahdollistanut kuntien viranhaltijoiden kokoontumisen sekä ajankohtaisten asioiden käsittelyn hallihankkeessa. Ylikunnallisen yhteistyön edistämisessä ryhmä on ollut oleellisessa osassa ja toiminut kuntien välisenä linkkinä. Yhteistyöryhmä toi kummankin kunnan asiantuntijoita sekä virkamiehiä saman pöydän äärelle. Haastateltavat mainitsivat kahden kunnan välisen yhteistyön toimineen KeNi-

ryhmässä hyvin. Sen mainittiin olevan kooltaan sopiva, eikä kaksi kuntaa yhdistäneistä kokouksista muodostunut liian moniäänisiä. (H4.) Kerava ja Sipoo kuuluvat tämän lisäksi KUUMA- seudun kuntiin, jotka tekevät laajemmin yhteistyötä edunvalvonnan, kilpailukyvyn sekä markkinoinnin näkökulmasta 10 kunnan voimin. (Kuuma-seutu liikelaitos 2021).

Monitoimihallin sijainti Keravan Keinukalliolla on ollut merkittävä ylikunnallista yhteistyötä edesauttanut tekijä (kuva 5). Keinukallio on maantieteellisesti Keravan puolella, mutta noin 5,3 hehtaarin alue on Sipoon kunnan rajalla. Alueelta on matkaa Keravan asemalle noin 4,5 kilometriä ja Sipoon Nikkilään 7,5 kilometriä. Keinukallio on suosittu ulkoliikunta-alue, jossa sijaitsee juoksuportaat, valaistuja kuntoreittejä sekä frisbeegolf-rata. Hyvä maantieteellinen sijainti mahdollistaa seudullisen yhteistyön monitoimihallihankkeessa. Saavutettavuutta helpottamaan alueelle tullaan rakentamaan kevyen liikenteen yhteys Keravan ja Sipoon välille. (Viitanen ym. 2021, 4, 7.)

KUVA 5. Pääkaupunkiseutu ja KUUMA-seutu. (Viitanen ym. 2021, 4)

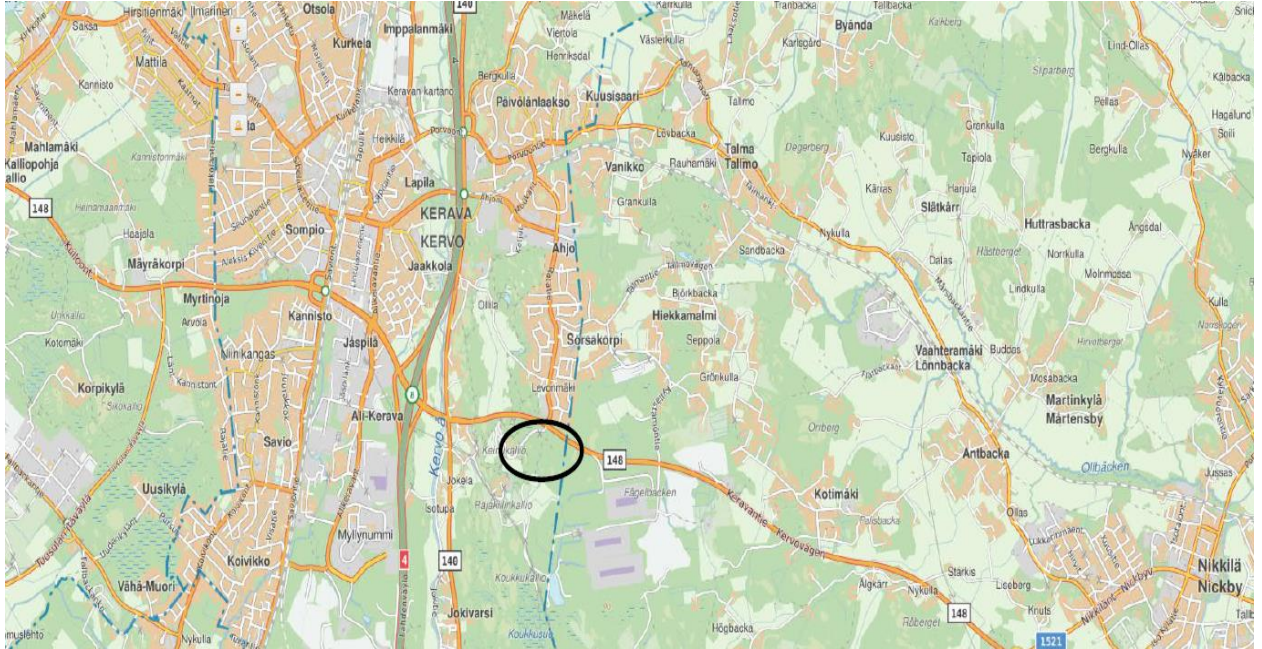
Haastatteluaineistossa sijainti Keravan ja Sipoon rajalla nostettiin tärkeäksi ylikunnallisen yhteistyön mahdollistaneeksi tekijäksi. Liikenneyhteydet Keinukallioon ovat hyvät ja moottoritieltä E75 siirtyminen alueelle on sujuva.

”Keravallahan ei oo kauheesti mahdollisuuksia sijoittaa näinkään isoa hallihanketta. Meillä on hyvin tiiviisti rakennettu kaupunki ja sit se sijainti tossa Keinukalliossa oli semmoinen hyvä ja sit taas toisaalta myös Sipoon kannalta ihan järkevä vaihtoehto se Keinukallio. Se sijainti oli varmasti yksi, joka siinä autto. Se nimenomaan loi pohjan sille ylikunnalliselle olosuhteelle.” (H3)

”Se (ylikunnallinen yhteistyö) varmaan lähti siitä että... ensinnäkin sijainti, kun se sijainti oli selkeä Keravalle, että se on Keinukallio koska siellä on muutenkin hyvät ulkoliikuntaolosuhteet ja lisäksi Keravalla on aika vähän muita mahdollisia sijaintipaikkoja koska meillä ei oo sitä maa-alaa oikeastaan muualla vapaana niin se sopi hyvin saavutettavaksi. Sit Keinukallio paikkana niin ehkä se oli sit se minkä takia ylipäättänsä Sipoolle alettiin hieman enemmän puhumaan asiasta, kun tiedettiin että Sipoolle on vahva yleisurheilumenestys ja tarve myöskin heillä yleisurheilun sisäharjoitteluolosuhteille. Siinä kohtaa alettiin käymään sitä keskustelua, että mitä jos... koska huomattiin että yhtä pitkä matkahan Keinukalliosta on Keravan keskusta kuin Sipoon keskusta.” (H5)

Sipoossa hankkeen ja sen sijainnin nähdään istuvan hyvin kunnan strategiaan linjauksiin. Sipoon kunnan strategiassa 2018–2021 tähdätään noin 3 prosentin vuosittaiseen väestönkasvuun, mikä tarkoittaisi noin 600–800 asukasta vuodessa. Kasvulla pyritään lisäämään Sipoon seudullista merkitystä, kaupallisia palveluita sekä julkisen liikenteen kehittämistä. Sipoossa sijaitsee useita kasvavia väestökeskittymiä, joista on mainittu Keinukallion läheisyydessä sijaitseva Talman alue. (Sipoon kunta 2018, 12.) Talman asukasluku on kasvamassa voimakkaasti asuinalueiden lisääntyessä seudulla. Alueen kehittäminen on yhteydessä Kerava-Nikkilä ratahankkeeseen sekä Bastukärrteollisuusalueeseen, jonka työntekijöille Sipoolle on tahtotila järjestää lisää asuintiloja työpaikan läheisyyteen. Alueella sijaitsevat Talman golfkentät sekä Talma Skilaskettelukeskus. (Yliherne 2020.) Monitoimihallin sijainti (kuva 6) Keinukalliossa tukee

lähialueen kehitystä kokonaisuutena ja monipuolistaa Sipoon ja Keravan liikkumisympäristöjä. Liikuntaolosuhteiden kehittäminen lisää kuntien vetovoimaa asuinpaikkana.

KUVA 6. Monitoimihallin sijainti. Kuntien raja on merkattu sinisellä katkoviivalla. (Viitanen ym. 2021, 8)

”Meillä on yks tällainen asuinalue kaavoituksessa, joka kytkeytyy siihen rataan. Yksi näistä meidän pysäkeistäkin tulee ja kytkeytyy siihen työpaikka-alueeseen, joka on lähellä Keinukalliota. Sen mistä äskön puhuin missä oli nää isot logistiikkakeskukset. Niin tähän on uusille asukkaille, jotka sinne tulee, siihen alueessa on tällainen osayleiskaava, johon mahtuu vähän yli 10 000 asukasta jos se pistetään täyteen. Tulevana potentiaalina, tämmöinen halli ja houkuttelevuus... Meillä on siinä samalla alueella yksi laskettelukeskus ja golf. Sit ois vielä tällainen urheiluhalli. Asukkaat, jotka tykkäävät semmoisesta niin ois kävely- tai pyöräilymatkan päässä kaikki nämä. Se ois lisähoukutin sille alueelle. Tämmöistä tulevaisuuspotentiaalia. Meillä ehkä vuosikymmenen lopulla sen kehitys alkaa ja halli on silloin valmiina. Se edistää varmasti tän... Talma on sen kylän nimi mitä kehitetään. Siellä on

Talma Ski ja Talma Golf. Halli on saman matkan päässä vähän vaan eri suuntaan. Tää on yks argumentti mikä tässä pitkässä puussa vaikuttaa.” (H1)

Hyvän sijainnin lisäksi kuntien mahdollisuus jakaa hankkeen kustannuksia ja taloudellista riskiä myötävaikuttii hankkeen käynnistymiseen. Hankkeen investointikustannusarvioksi arvioitiin vuonna 2021 15,7 miljoonaa euroa, omarahoitusosuuden ollessa 19,1 prosenttia. Kunnat sijoittavat osuutensa osakepääomana Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy – yhtiöön, joka lainaa loppuosan hankkeen toteuttamiseksi. Lainan takauksesta ei hankesuunnitelman mukaan muodostu kunnille merkittävää taloudellista riskiä. Takausten vastavakuudeksi annettavilla kiinteistökiinnityksillä turvataan kuntien edut. Kunnat sijoittavat yhtiön osakepääomaan yhteensä kolme miljoonaa euroa. Rahoitus jakaantuu asukasluvun mukaisesti kuntien välillä, Keravan osuuden ollessa 63 prosenttia ja Sipoon 37 prosenttia. (Viitanen ym. 2021, 19.) Kummankin kunnan haastatteluissa korostui yhteistyön ja taloudellisen riskin jakamisen olevan edellytys hankkeen toteutukselle. Kuntien taloudellisten resurssien yhdistäminen on mahdollistanut laajemman kokonaisuuden suunnittelemisen.

”No tietenkkin se raha on se yksi, se oli kaikilla se selkee juttu et ei Kerava voi yksin investoida näin suurta hanketta. Eikä oo mitään järkeekään koska se palvelee kuitenkin ylikunnallisesti kaikkia.”(H5)

”Ei oo järkevää että Sipoo vaikkapa 22000 asukasta lähtis tommosta hirveen isoa investointia tekeen yksin ja ehkä Sipoossakin aika paljon on ajateltu sillain että on tehty perinteisesti sipoolaisille. Ja tietty sellainen sen kokoisten kuntien useinkin sellainen ajatus, että näit tehdään sipoolaisille. Ja eihän se ois järkevääkään tavallaan Sipoon väkimäärä tai yleisurheiluharrastajat niinku mitenkään pystyis kantamaan taloudellisesti tommosta hanketta” (H4)

6.3 Hankkeen eteneminen

Luvussa käsitellään hankkeen vaiheita jalkapallo-olosuhteiden valtuustoaloitteesta vuoden 2021 loppuun. Luku alkaa hankkeen alkuvaiheista ja hanketta varten tehdystä selvitystyöstä,

jonka jälkeen monitoimihallin suunnitelmien päävaiheet käydään läpi. Toinen osio käsittelee kahden kunnan välisen hankkeen päätöksentekoprosessia.

6.3.1 Hankkeen selvitykset ja suunnitelmat

Keväällä 2017 tehty valtuustoaloite jalkapallo-monitoimihallin toteuttamiseksi toi virallisesti asian päättäjien ja virkamiesten tietoon. Vapaa-aikalautakunnan käsitellessä aloitetta vuoden 2017 joulukuussa, ehdotettiin hallihankkeessa naapurikuntayhteistyön selvittämistä. Asia siirtyi Keravan kaupunginhallituksen käsiteltäväksi, joka esitti kaupunginvaltuustolle asian käsittelyn siirtämistä palveluverkkotyöryhmään. Työryhmän kautta asia tuotaisiin ehdotuksen mukaisesti päätöksentekoon. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen vuoden 2018 alussa. (Keravan kaupunki 2018.)

Kaupungin- ja kunnanjohtajan rooli hankkeen edistämässä on ollut merkittävä. (Kts. luku 6.2) Hallihanketta käsiteltiin heidän aloitteestaan Keravan ja Sipoon yhteistyöryhmässä (KeNi) vuonna 2018, jolloin Sipoon voidaan sanoa lähteneen hallihankkeeseen mukaan. Monitoimihallin mahdollisuutta ja prosesseja päästiin ryhmän puitteissa käsittelemään kuntien johtavien poliitikkojen ja virkamiesten välillä. KeNi-ryhmä on valmistellut hankkeeseen liittyviä päätöksiä ja toiminut vahvana kuntien välisenä linkkinä.

”Meillä on ollut tällainen, me kutsutaan sitä KeNi-ryhmäksi, joka on nimenomaan koostunut kummankin kunnan... siellä on ollut kaupungin- ja kunnanjohtajat, valtuuston puheenjohtajat ja hallitusten puheenjohtajat. Periaatteessa tää on sellainen epävirallinen toimielin, ja sitten kuitenkin sillä on ollut toisaalta... se on ollut tärkeässä roolissa et on tarvittu sellaisia tiettyjä päätöksiä, että se prosessi etenee. Nehän ei voi tietenkään olla sellaisia mistä sitten... hei ei oo tavallaan voinut kuitenkaan ottaa sitä päätöksentekovaltaa sieltä valtuustolta. Se on ollut vähän sellaista tasapainottelua, että hanke menis eteenpäin koko ajan, että se on ollut hyvä, että se pystyy kokoontumaan.” (H1)

Keravan ja Sipoon yhteishanke käynnistettiin vuonna 2018. Hallihankkeen tarveanalyysi tehtiin Ramboll-konsulttiyhtiön johtamana marraskuun 2018 ja tammikuun 2019 välisenä

aikana. Myös kuntien liikuntatoimenjohtajat olivat vahvasti mukana laskemassa hallin liikuntapuolen kustannuksia sekä arvioimassa tulokantaa. Analyysi sisälsi kuntien ja liikuntayhdistysten haastatteluja sekä rakennus-, ja käyttökustannustietojen keräämistä. Selvityksessä on hahmoteltu eri vaihtoehtoja hallin toteuttamiseksi sekä niiden investointi- ja käyttökustannusten määritelmät. (Viitanen ym. 2021, 3–4; Keravan kaupunki 2021a.)

Tarveselvityksen jälkeen edettiin hankkeen esiselvitysvaiheeseen, joka toteutettiin kuntien välisenä virkamiesyhteistyönä. Esiselvityksessä todettiin kahden hallin ratkaisun yhteisillä pukuhuone-varastotiloilla sopivan hankkeeseen hyvin ja täyttävän eri lajien lämpötilavaatimukset. Samalla tilojen kapasiteetti ja käyttömahdollisuudet lisääntyvät ja harrastusmahdollisuudet monipuolistuvat. Yhteisten tilojen todettiin tuovan synergiaetuja niiden ollessa hallin kallein osa pinta-alaan suhteutettuna. Esiselvityksessä käsiteltiin myös liikkumattomuudesta aiheutuvien kustannusten laskelmia, joilla perusteltiin liikuntamahdollisuuksien järjestämisen tärkeyttä eri käyttäjäryhmille. Hanke vastaa Keravan ja Sipoon strategisiin linjauksiin liikkumattomuuden vähentämisen lisäksi lisäämällä eri ikäryhmien harrastusmahdollisuuksia alueella. (Keravan kaupunki 2021a, 10–11; Sipoon kunta 2021a, 6; Viitanen ym. 2021, 3–4.)

Esiselvitystä käsiteltiin toukokuussa 2019 Sipoon kunnan vapaa-aikajaostossa sekä kunnanhallituksessa, joka valtuutti viranhaltijat jatkamaan selvitystyötä. Lisäselvityksiä haluttiin muiden kuntien osallistumisesta, hankkeen rahoituksesta sekä toiminnan toteutuksesta. Kunnanhallitus edellytti myös viranhaltijat järjestämään alueen liikunta- ja urheiluseuroille yhteistapaamisen, jossa määriteltiin niiden tarpeet monitoimihallille. (Sipoon kunta 2019, 1–3.) Sipoon ja Keravan alueella toimiville urheiluseuroille pidettiin 28.8.2019 tilaisuus, jossa seurojen tarpeita sekä toiveita kuultiin. Samassa yhteydessä seurat saivat tietoonsa selvitysten tulokset. (Sipoon kunta 2021b.)

Vuoden 2019 aikana alueen kaavoituksen tilanne ei vielä mahdollistanut monitoimihallin rakentamista. Vuonna 2018 hankkeesta oli kuitenkin tehty osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa käsiteltiin sen vaikutuksia Keinukallion alueelle. Asemakaavaprosessi aloitettiin toukokuussa 2019 kaupunkikehitysjaostosta, ja saman vuoden

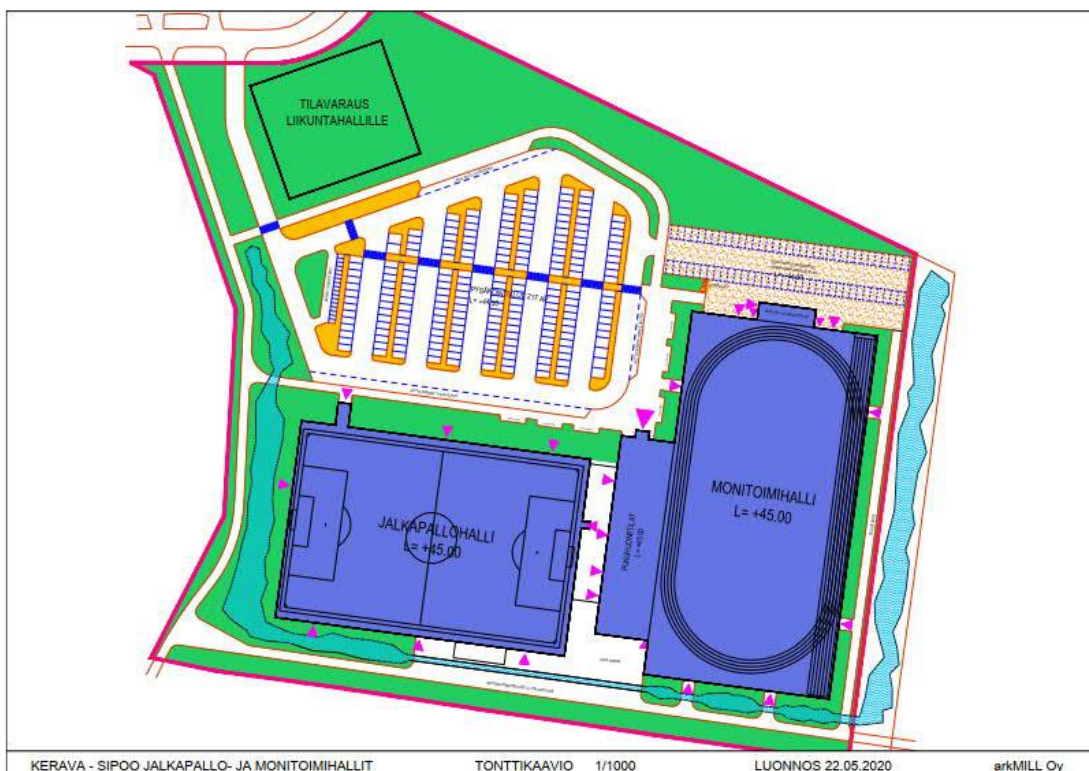
syksyllä ArkMill Oy toteutti asemakaavaluonnosta varten viitesuunnitelman. Hyväksyttäväksi esitettävä asemakaava oli Keravan kaupunginvaltuuston käsiteltävänä 15.1.2020. Ehdotus hyväksyttiin ja uusi asemakaava mahdollisti monitoimihallin ja jalkapallohallin lisäksi myös kolmannen hallin rakentamisen. Asemakaavaan on kirjattu myös kevyen liikenteen yhteyksien kehittäminen Sipoon suuntaan. (Keravan kaupunki 2020a, 2–9.)

Lisäselvitysten jälkeen kunnat varautuivat halliyhtiön perustamiseen vuoden 2020 talousarviossa. Kerava varasi hankkeeseen 2,5 miljoonaa euroa, Sipoon vastaava summa oli 1,5 miljoonaa. (Keravan kaupunki 2019, 27; Sipoon kunta KV §105 9.12.2021.) Koronapandemian myötä kuntatalous joutui koetukselle ja päätös yhteisen yhtiön perustamisesta viivästyi. Päivitetyt luvut vuoden 2021 talousarvioon olivat Keravalla 2,0 miljoonaa ja Sipoossa 1,0 miljoonaa. (Keravan kaupunki 2020b, 24).

Hankesuunnitelman laatiminen aloitettiin viitesuunnitelman kanssa samaan aikaan ArkMill Oy:n toteuttamana syksyllä 2019. Ensimmäinen luonnos valmistui vuoden 2020 keväällä. Hankesuunnitelman tavoite oli tuottaa tarpeeksi tietoa hankkeesta kuntien luottamushenkilöille, jotta se etenisi toteuttamisen suunnitteluun sekä kilpailutuksiin. Koronapandemia kuitenkin viivästytti prosessia ja päätöksentekovaihe siirtyi loppukeväälle 2021. Alkuperäinen suunnitelma oli myös hakea opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapaikkarakentamisen perustamisavustusta vuodelle 2020, mutta asemakaavan ollessa tuolloin vielä keskeneräinen, vaihetta jouduttiin siirtämään. (Viitanen ym. 2021, 22–23.)

Jalkapallohallin ja monitoimihallin suunnitteleminen aloitettiin vuoden 2019 aikana. Yleisurheiluhallista erilliseen jalkapallohalliin päädyttiin juuri näiden kahden lajin edellyttämien lämpötilaerojen vuoksi. Jalkapallohalli on suunniteltu toteutettavaksi täysmittaisena, mikä mahdollistaa kaikkien ikäluokkien harrastamisen sekä pelaamisen. (Rouvinen 2019; Viitanen ym. 2021, 6.) Monitoimihalliosion suunnittelun lähtökohtana on ollut ennen kaikkea yleisurheilun harjoitteluolosuhteet. Näin ollen juoksuradan pituudeksi on valittu 300 metriä kaarresäteen ollessa 28 metriä, mikä mahdollistaa kaarteiden rakentamisen tasaisina ilman nostomekanismia. Juoksuradan sisälle muodostuu yli 4000 neliömetrin alue, johon voidaan sijoittaa korkeus- ja pituushyppypaikkojen lisäksi muita liikunta-alueita (kuva

7). Keskialueelle sijoittuu myös kaksi salibandykenttää, monitoimialue palloilun käyttöön sekä mailapelialue. (Viitanen ym. 2021, 5.)

KUVA 7. Tonttikaavio. (ArkMill 2020, Viitanen ym. 2021, 13)

Hankkeen rakennusmateriaaleille on asetettu vaatimus korkeasta laadusta sekä ympäristöystävällisyydestä. Urheilualueet rakennetaan lajiliittojen kriteerit täyttäviksi. Yleisurheilussa olosuhteiden tulee täyttää Suomen Urheiluliiton sekä Kansainvälisen yleisurheiluliiton (IAAF) laatuvaatimukset. Jalkapallohallin kentän lähtökohtana ovat Suomen Palloliiton kriteerit. Monitoimihallin keskialuetta käytetään eri lajien harjoitteluun, sen lattiamateriaalin varmistetaan täyttävän sekä kansalliset että kansainväliset salibandy olosuhdevaatimukset. Monitoimihallin elinkaaritavoitteeksi on asetettu 50 vuotta, kun taas ylipainehallina rakennettavan jalkapallohallin vastaava tavoite on 25 vuotta. Monitoimihalli pyritään rakentamaan helposti muunneltavaksi eri liikuntalajien käyttöön, jolloin se vastaa eri liikuntalajien harrastajamäärien ja suosion muutoksiin. Tarpeiden muuttuessa tontti

mahdollistaa rakennuksen laajentamisen. (Viitanen ym. 2021, 11.) Alla olevassa taulukossa 3 on vertailtu eri rakenteiden vaikutusta investointikustannuksiin.

TAULUKKO 3. Eri rakennevaihtoehtojen investointikustannukset. (Viitanen ym. 2021, 18)

	Jalkapallohalli	Monitoimihalli	Hankkeen kustannus
Vaihtoehto 1	Ylipainehalli	Teräshalli	15,7 M€
Vaihtoehto 2	Kaksoispressuhalli	Kaksoispressuhalli	21,4 M€
Vaihtoehto 3	Teräshalli	Teräshalli	18,9 M€

Monitoimihallin suunnittelemisessa päädyttiin jättämään isommat tapahtumat (konsertit, messut, näyttelyt) taka-alalle. Suurempien tapahtumien järjestäminen olisi vaatinut hallin varustamisen huomattavasti laajemmalla tapahtumatuotantoon soveltuvalla välineistöllä sekä rakenteilla. Hankesuunnitelmassa on mainittu toimenpiteitä, joita suurempien tapahtumien järjestäminen vaatisi. Hallin rakenteita olisi vahvistettava, liikennejärjestelyitä laajennettava sekä ilmanvaihtojärjestelmä pitäisi mitoittaa laajempia ihmismassoja palvelevaksi. Nykymuodossaan monitoimihallin rakenteet mahdollistavat kuitenkin alle 600 henkilön tapahtumat, liittyvät ne liikuntaan tai muihin tilaisuuksiin. (Viitanen ym. 2021, 16.) Suuremmat tapahtumat mahdollistavan rakenteen poisjättämiseen vaikutti myös se, että pääprioriteettina hallihankkeessa on laadukkaiden urheilu- ja liikuntaolosuhteiden rakentaminen.

”Se ois lisännyt aika paljon rakentamisen kustannuksia ja sit me oltais myös saatettu huomioida sitten myös näitä – valitettavasti näitä esimerkkejä löytyy esimerkiksi Tampereelta et sitten se tapahtumatoiminta onkin kannattavampaa, jolloin sitten aina se liikunta joutuu joustamaan. Et jos siellä ois joku kolmen neljän päivän liikuntatapahtuma niin sinä aikana siellä ei vois harjoitella ja harrastaa. Se ois tavallaan sen koko hankkeen perusajatusta vastaan” (H3)

6.3.2 Päätöksenteko

Ylikunnallisen liikuntaolosuhdehankkeen päätöksenteko on vaatinut erilaisten asioiden huomioimista verrattuna perinteisempään yhden kunnan toteuttamaan hankkeeseen. Kummassakin kunnassa päätöksenteko pyrittiin toteuttamaan samassa tahdissa. Yhteistyöryhmä KeNi:n (kts. luku 6.2) valmistelusta hallihankkeen asioita pyrittiin siirtämään kuntien päätöksentekoelimiin samanaikaisesti. Päätöksentekorakenteet kunnissa eroavat toisistaan, minkä huomioiminen oli kuntien välisessä yhteistyössä tärkeää. Haastatteluaineistossa mainittiin varsinkin sopimusteknisten asioiden vaatineen enemmän huomiota ja tarkkuutta.

”Meillä itse asiassa olikin sitten yllättävän erilaiset päätöksentekorakenteet. Millä tavalla... meillä pysty kaupunginjohtaja päättämään tiettyyn rajaan asti asioista, Sipoossa piti mennä valtuustoon asti. Ja sit näitten kahden synkronoiminen niin, että... no me jo synkronoitiin meidän kokoukset, että olis nimenomaan aina samana päivänä ne kokoukset että ei tulis sitä, että toisessa kunnassa tiedetään asioista ennen kuin toisessa” (H3)

Hallihanketta varten kunnat ovat päättäneet perustaa osakeyhtiön, jonka omistajina ovat Keravan kaupunki sekä Sipoon kunta. Hankesuunnittelun aikana selvitettiin myös muita vaihtoehtoja, kuten kuntayhtymää sekä rakennuksen investointia yksityiseen omistukseen. Kokonaistalous huomioiden muut vaihtoehdot todettiin epäedullisiksi. Osakeyhtiömalli mahdollistaa operatiivisten päätösten tekemisen yhtiön sisäisesti kuntien päätöksentekoelinten sijaan, ja se koettiin päätöksenteon kannalta tasapuoliseksi kummallekin osapuolelle. (Viitanen ym. 2021, 20; H3.) Perustamissopimuksen luonnokseen kirjattiin yhtiön toiminnimeksi Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy ja kotipaikaksi Kerava. Yhtiön osakkeet merkittiin Keravan ja Sipoon välille asukasluvun perusteella Keravan omistaessa 63 osaketta, Sipoo taas 37. Osakeyhtiön hallitukseen Kerava valitsee kolme varsinaista jäsentä ja Sipoo kaksi. (Keravan kaupunki 2021b, 1).

Hankkeen vaiheista tiedottaminen sekä eri toimijoiden laaja-alainen osallistaminen kummankin kunnan puolella on työlästä, mutta välttämätöntä. Maantieteellisesti Keravan

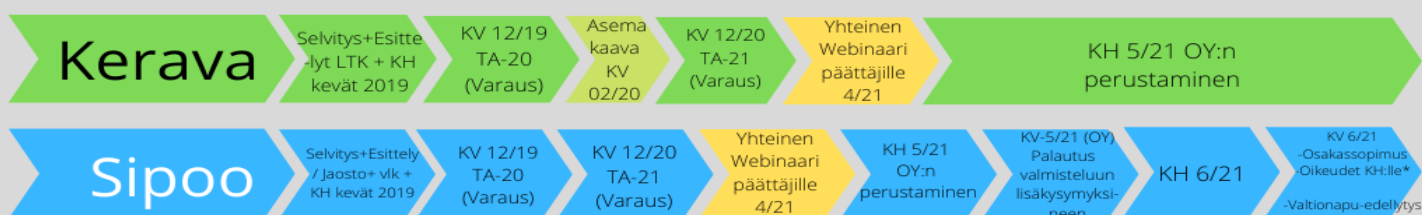
puolelle suunniteltu monitoimihalli on herättänyt sijainnin osalta kritiikkiä Sipoon puolella siitä huolimatta, että se sijaitsee kuntien rajalla lähellä Sipoon kehittyvää asutuskeskusta, Talmaa. Osa kunnan luottamushenkilöistä osoitti tyytymättömyyttä Sipoon osallistumisesta Keravan puolelle rakennettavaan monitoimihallihankkeeseen. Hankkeen kriittiset päätöksentekovaiheet osuivat vuosille 2020 ja 2021, jolloin koronapandemia muutti päättäjien ja luottamushenkilöiden keskustelun paikan päältä etätapaamisiksi.

” Olihan meillä tämmöistä seminaaria ja silleen mutta meillä on myös korona-aika ollut päällä tässä päätöksenteon yhteydessä. Jolloin tällainen normaalimpi tapa fyysisesti kohdata ja katsoa isoja lakanoita ja papereita ja keskustella molempia osapuolien kanssa molemmista kunnista mukana kertomassa... Niin kun se normaalisti olisi tehty. Nyt tätä mahdollisuutta ei ole ollut vaan me ollaan Teams:in välityksellä yritetty pyörittää PowerPointteja. Se ei ole sama asia, kun yrittää luottamusta herättää tai vahvistaa.” (H1)

Hankkeen eri vaiheissa tiedonkulun ja avoimen valmisteluprosessin merkitys oli tärkeä. Tämä oli nähtävissä vuonna 2020 aluelehti Keski-Uusimaan julkaistessa hankkeesta tietoja, joita ei vielä ollut kerrottu Keravan ja Sipoon valtuustoille. Informaation puute voi johtaa nopeasti tilanteeseen, jossa päätöksentekijöille muodostuu kuva siitä, ettei hanketta valmistella avoimesti. Äänestystulos halliyhtiön perustamisesta oli Sipoon valtuustossa tasainen. Äänestyksessä halliyhtiön perustaminen sai yhden äänen enemmän kuin asian palauttaminen uudelleen valmisteltavaksi. Kummankin kunnan haastateltavat nostivat tiedon jakamisen ja toimijoiden osallistamisen asiaksi, johon tulee kiinnittää huomiota hallihankkeen kaikissa vaiheissa. (H1, H4, H8)

Hallihankkeesta järjestettiin huhtikuussa 2021 yhteinen webinaari, jossa päättäjät ja luottamushenkilöt saivat lisätietoa hankkeen kulusta ja selvitysten tuloksista. Ylikunnallinen hanke on synnyttänyt paljon mielipiteitä puolesta ja vastaan, mikä on luonut päätöksentekoon turbulenssia. Hankkeen kattava perustelu ja ristiriitojen käsittely on ollut ensiarvoisen tärkeää. Kuntarajat ylittävä hanke eroaa päätöksenteon kannalta yhden kunnan toteuttamasta liikuntahankkeesta. (H1.) Alla olevassa kuvassa 8 on kuvattu hankkeen vaiheita päätöksenteon näkökulmasta.

Päätöksenteko

*Perustaa OY & hyväksyä perustamissopimus, yhtiöjärjestys ja maanvuokraussopimus

KUVA 8. Päätöksentekoprosessi kuntien välillä. (Risku & Forsell 2021) (KH = Kunnan-/Kaupunginhallitus, KV = Kunnan-/ Kaupunginvaltuusto, TA = Talousarvio)

Kuntien päätöksentekorakenteiden ero näkyy aikajanalla varsinkin kuntien yhteisen halliyhtiön perustamisesta päätettäessä toukokuussa 2021. Keravan kaupunginhallitus

hyväksyi Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy-nimisen halliyhtiön perustamisen 10.5.2021. Sipoossa käsittely tapahtui samana päivänä kunnanhallituksessa. Sipoossa yhteisen halliyhtiön perustaminen vaati kuitenkin myös kunnanvaltuuston hyväksynnän. Kunnanvaltuuston kokouksessa 24.5.2021 kunnanhallitus ehdotti valtuustolle halliyhtiön perustamiseen liittyvien osakassopimuksen, yhtiöjärjestyksen sekä maanvuokraussopimuksen hyväksymistä. Kunnanvaltuusto kuitenkin päätti, että asia palautetaan uudelleen valmisteltavaksi. Valmistelussa tulisi vastata kysymyksiin liittyen halliyhtiön talouteen sekä sen vaikutuksista Sipoon kunnan talouteen. Lisäselvityksiä vaadittiin myös liikenneyhteyksistä sekä hankkeen ympäristövaikutuksista. (Sipoon kunta 2021c, 29–40; Sipoon kunta 2021d.)

Lisäselvitykset toteutettiin kokousta seuranneiden kolmen viikon aikana. Sipoon kunnanvaltuusto kokoontui 14.6.2021 ja käsitteli halliyhtiön perustamista selvitysten pohjalta. Asiasta tehtiin yksi kannatettu palautusehdotus, jonka perusteena olivat liian suppeat vastaukset 24.5.2021 kokouksessa esitettyihin kysymyksiin. Palautusehdotus sisälsi poliittisen ohjausryhmän perustamisen, jonka ohjauksessa hankkeesta tulisi tehdä uusi tarvesuunnitelma, kannattavuuslaskelmat sekä Helsingin seudun liikenteen (HSL) kanssa yhteistyössä laadittu selvitys julkisen liikenteen yhteyksistä. Asian käsittelyn jatkaminen sai äänestyksessä enemmän kannatusta äänin 22–21. Sipoon valtuusto päätti hyväksyä Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy-nimisen yhtiön perustamisen, mutta edellytti, että hankkeelle myönnetään noin miljoonan euron valtionavustus. (Sipoon kunta 2021c, 29–40.) Myös hankesuunnitelmassa sekä Keravan että Sipoon luottamushenkilöt ovat asettaneet hankkeen toteutumisen ehdoksi valtionavustuksen saamisen (Viitanen ym. 2021, 20).

Lokakuussa 2021 Sipoon uusi kunnanhallitus käsitteli hallihanketta kokouksessaan vahvistaen halliyhtiön perustamisen Keravan kaupungin kanssa. Asiasta ei äänestetty, sillä esitys Sipoon jäämisestä pois hallihankkeesta ei saanut kannatusta. Kokouksessa Sipoon tekninen johtaja sekä liikuntapalvelupäällikkö valittiin Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy:n hallitukseen kunnan edustajiksi. Kunnanhallitus valtuutti kunnanjohtajan toimeenpanemaan sopimukset valtuuston asettamien ehtojen mukaisesti sekä nimeämään osakeyhtiön hallitukseen varajäsenen. Kunnanjohtajalla on oikeus tehdä sopimusaineistoon vähäisiä muutoksia, jotka eivät heikennä Sipoon asemaa sopimuskumppanina. (Sipoon kunta 2021a; Lassfolk-Feodoroff 2021.) Keravan kaupunki nimesi vuoden 2021 lopussa osakeyhtiön hallitukseen kolme edustajaansa.

Keravan kaupunginjohtaja toimii yhtiön hallituksen puheenjohtajana. Myös osakeyhtiön ensimmäinen kokous pidettiin vuoden 2021 lopussa.

Halliyhtiön perustaminen on vahvistettu kummankin kunnan päätöksentekoeleimissä. Monitoimihallin rakennuspäätökseen vaikuttaa kuitenkin merkittävästi päätös valtionavustuksen myöntämisestä. Valtion liikuntaneuvoston Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa (2014, 9, 67) mainitaan avustuspäätöksellä olevan usein käynnistävä vaikutus liikuntaolosuhdehankkeisiin. Yksi avustusta puoltava kriteeri on hankkeessa toteutettava kuntarajat ylittävä yhteistyö. Sekä Keravan että Sipoon edellytyksenä monitoimihallin toteutukselle on ollut avustuksen myöntäminen hankkeelle. Hanketta esiteltiin lokakuussa 2021 Aluehallintoviraston järjestämässä tilaisuudessa. Osakeyhtiön perustaminen oli kuitenkin vielä kesken, eikä hankkeella ollut tarvittavia dokumentteja valtionavustuksen hakemiseen vielä vuonna 2021. Myös tarkemmat kustannustiedot puuttuivat vielä loppuvuodesta 2021. Tähän vaikutti halliyhtiön organisoitumisen keskeneräisyyden lisäksi se, ettei rakentamisen kilpailutusta ollut tässä vaiheessa toimeenpantu. Avustuksen hakeminen siirtyi vuodella eteenpäin. (H3, H8.) Vaikka valtionavustuksen todennäköinen osuus (noin 1,0 milj.) on suhteessa hankkeen kokonaiskustannuksiin (arviolta 15,7milj.) prosentuaalisesti pieni, koetaan se olosuhdehankkeissa hyvin merkitykselliseksi.

”Me eletään vähän toivossa, että saataisiin myös vähän enemmän avustustakin, kun me kyetään tällaiseen ylikunnalliseen yhteistyöhön. Ja niinku puhuttiin tuossa alussa niin tää voi olla sysäys ja hyvä muillekin et oikeesti näitä voidaan yhdessä tehdä. Kaikkien ei tarvia omille kirkonkylille näitä rakentaa.” (H2)

Vuoden 2022 alussa halliyhtiö on perustamisvaiheessa ja kunnat odottavat vuoden loppupuolella tapahtuvaa valtionavustuksen hakuprosessin alkamista, jota varten tarvittavat asiakirjat valmistellaan ja täydennetään vuoden aikana. Rakennusvaiheen on suunniteltu tapahtuvan vuoden 2023 aikana. Kun halliyhtiö on perustettu vuoden 2022 aikana, kuntien sisäisestä työstä siirrytään osakeyhtiön alaisiin toimintoihin. Osakeyhtiö tulee kuitenkin

hakemaan kunnilta lainantakausta, jolloin päätös hankkeen lopullisesta toteutumisesta tulee kuntien päätöksentekoon. (H7)

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Liikuntalain (390/2015) mukaan kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikkumiselle. Tehtäviä tulee toteuttaa paitsi toimialojen yhteistyönä, myös kehittämällä kuntien välistä sekä alueellista yhteistyötä. Vaikka kunnat ovat erilaisia, niistä jokaisen tehtävänä on edistää laissa säädettyjä toimintoja. Kunnat ovat lisänneet yhteistyötä liikuntaan liittyvässä suunnittelu- ja strategiatyössään, joiden toteutus tapahtuu yhä useammin osallistamalla eri toimialojen ja sektorien toimijoita. Tästä on seurannut hybridihankkeita ja muita erilaisia kumppanuusperustaisia sopimusmalleja palvelujen ja olosuhteiden tuottamisessa, käyttämisessä ja huoltamisessa. Tämän myötä myös julkiselle sektorille on syntymässä uusia palvelutuotannon muotoja, kuten yhteisyrityksiä, osuuskuntia sekä erilaisia yhteenliittymiä. (Hakari 2013, 66).

Liikunnan olosuhdetyössä kuntarajat ovat edelleen korostuneessa asemassa, vaikka kuntien sisäiset hallinnolliset sekä sektorien väliset muurit ovat madaltuneet. Kunnat eivät kykene enää yksin rahoittamaan liikuntapaikkarakentamista kuten aiempina vuosikymmeninä. Tästä on seurannut nojaaminen yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoihin, mikä on laajentanut niiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Sen sijaan ylikunnallista yhteistyötä esiintyy edelleen vähän kuntien liikuntaolosuhdetyössä. Samaan aikaan kansalaisten suosimien liikkumismuotojen ja liikuntalajien kirjo kasvaa ja monipuolistuu liikuntakulttuurin muutoksen seurauksena. Eri lajien olosuhdevaatimukset ovat nousseet, eivätkä kuntien resurssit riitä vastaamaan lajikirjon kasvaviin vaatimuksiin. Liikuntapaikat ja harrastusmahdollisuudet eriyttävät kuntia kasvavassa määrin niiden tarkastellessa asioita usein vain omien kuntarajojensa sisällä. Näkökulma on ymmärrettävä, mutta tulevaisuudessa katse on nostettava laajempiin liikkumisympäristöihin ja kattavampaan alueelliseen tarkasteluun. Avarampi näkökulma mahdollistaa kuntien monipuolisen liikuntapaikkaverkoston ylläpitämisen ja kehittämisen.

Keravan ja Sipoon yhteishankkeessa naapurikunnat ovat löytäneet kumpaakin osapuolta hyödyttävän investointihankkeen, joka parantaa kummankin kunnan asukkaiden liikkumismahdollisuuksia. Yhteistyön taustalla ovat jalkapallo-olosuhteiden tarve Keravalla

sekä yleisurheilun talviharjoittelutilojen puute Sipoossa. Ylikunnallinen yhteistyö on mahdollistanut kuntakohtaisten liikuntapaikkojen sijaan alueellisesti merkittävän liikuntaolosuhdehankkeen. Keravalla uuden liikuntahallin toteuttamismahdollisuuksien kartoittaminen on kirjattu kaupungin liikuntasuunnitelmaan 2017–2021, mikä mahdollisti ratkaisujen etsimisen olosuhteiden rakentamiseksi. Kuntien välinen yhteistyö on lähtöisin hanketta aktiivisesti alkuvaiheissa eteenpäin vieneiden Keravan kaupunginjohtajan ja Sipoon kunnanjohtajan keskusteluista. Keskusteluilla on ollut ratkaiseva merkitys kuntien välisen yhteistyön käynnistämisessä.

Kahden kunnan toteuttamasta, alueellisesti merkittävästä liikuntaolosuhdehankkeesta ei ole juurikaan aiempia esimerkkejä. Ylikunnallinen liikuntaolosuhde löytyy kuitenkin Pohjanmaalta, jossa sijaitsee Vaasan kaupungin ja Mustasaaren kunnan vuonna 1995 perustama Vaasanseudun Areenat – kuntayhtymä. Se eroaa kuitenkin merkittävästi osakeyhtiönä toteutettavasta Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy:stä, joten malli etenemiseen on luotu suurelta osin ilman aikaisempia esimerkkihankkeita. Monitoimihallihanke on merkittävä osoitus siitä, että kuntarajat ylittävälle liikuntaolosuhdehankkeelle on löydettävissä etenemismalli. Kummallakaan kunnalla ei olisi ollut mahdollisuutta monitoimihallihankkeen toteuttamiseen ilman yhteistyötä. (H2, H3, H5) Haastattelujen perusteella yhteistyön käynnistäminen ja yhteisten toimintamallien luominen olivat hankkeen haastavin ja eniten aikaa vienyt vaihe. Hankkeen edetessä kuntien käytännöt ja rakenteet ovat tulleet molemmille osapuolille tutuiksi, mikä mahdollistaa sujuvan yhteistyön myös tulevaisuudessa.

Ylikunnallinen yhteistyö on vaatinut erityistä huolellisuutta hallihankkeen valmistelussa ja päätöksenteon synkronoinnissa kuntien välillä. Alun perin Keravan ja Sipoon välistä ratahanketta varten perustettu yhteistyöryhmä KeNi on koontanut kummankin osapuolen johtavat viranhaltijat sekä luottamushenkilöjohdon yhteen. Monitoimihallihankkeen myötä kuntien välinen yhteistyö on noussut uudelle tasolle. Yhteistyöryhmässä kunnat ovat voineet valmistella hankkeen asioita samassa tahdissa, minkä jälkeen asioita on siirretty päätöksentekoeleimiin. Ylikunnallisen yhteistyön onnistumisen kannalta yhtä aikaa tapahtuva valmistelu on merkittävässä osassa. Kuntien päätöksentekorakenteet ovat erilaiset, joten hankkeen käsittelyn ajoittaminen samalle päivälle päätöksentekoeleimissä ei ole kaikkien

vaiheiden kohdalla realistista. Silti päätöksenteko on tapahtunut samassa sykissä, mikä on ollut tarpeen ylikunnallisessa hankkeessa.

Valmistelun ja päätöksenteon synkronoinnin lisäksi varhainen tiedottaminen hankkeen etenemisestä sekä eri toimijoiden osallistaminen nousi tuloksissa esiin välttämättömänä osana hanketta. Tulosten perusteella hankkeen eri vaiheista tulisi viestiä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa paitsi päättävälle tahoille, myös kuntien muille toimialoille sekä alueella toimiville liikuntayhdistyksille. Seuroille järjestettiin vuonna 2019 tilaisuus, jossa niiden tarpeita ja toiveita kuultiin, mutta hankkeen etenemisestä seurat eivät olleet haastatteluaineiston perusteella täysin selvillä. Seurojen osallistaminen hankkeeseen voi olla merkittävässä osassa varsinkin, jos olosuhdehanke kohtaa vastatuulta. Liikuntaolosuhteiden pääkäyttäjäkunnan ääni kuuluu myös päättäjien korviin. Tiedon jakaminen luottamushenkilöille vähentää luonnollisesti soraääniä, estää päätöksentekijöiden ajautumista eriarvoiseen asemaan sekä lisää luottamusta hanketta eteenpäin vieviä tahoja kohtaan.

Hanketta on Keravan ja Sipoon välillä pystytty viemään eteenpäin ilman kitkaa aiheuttavia ennakkoluuloja sekä ”oma kunta ensin” – ajattelumallia. Pulli ja Saarilaakso (2021, 5) mainitsivat Miehikkälän ja Vironlahden ylikunnallisessa yhteistyössä lähtökohdaksi kumpaakin kuntaa tasavertaisesti hyödyttävän mallin löytämisen. Kunnat yhdistivät sivistys- ja hyvinvointipalvelunsa ja sen myötä liikuntatoimensa vuonna 2008. Toinen avaintekijä on ollut kuntien välinen luottamus, joka myös Keravan ja Sipoon monitoimihallihankkeessa on osoittautunut tärkeäksi. Luottamuksen rakentaminen on lähtöisin kuntien välisestä ratahankkeesta, jossa Kerava ja Sipoo toimivat yhteistyössä jo ennen monitoimihallihankkeen alkutahteja. (H1, H2.)

Valtion liikuntapaikkarakentamiseen myöntämä avustus on hankkeen toteutumisen kannalta tärkeä kummallekin kunnalle. Valtionavustuksen myöntämisellä ylikunnalliselle hankkeelle on samanlainen merkitys kuin yhden kunnan toteuttamissa liikuntaolosuhdehankkeissa. Avustuksen myöntämisellä on liikuntahankkeille usein käynnistävä vaikutus, eikä merkittävää osaa liikuntapaikkahankkeista olisi käynnistetty ilman sitä (Valtion liikuntaneuvosto 2014, 53). Avustuksen merkitys konkretisoituu Keravan ja Sipoon hallihankkeessa, kunnat eivät

toteuta monitoimihallia ilman avustuksen myöntämistä. Koronapandemian vaikutukset sekä veikkausvoittovarojen vähentyminen asettavat haasteita avustusjärjestelmän ylläpitämiseen tulevaisuudessa, mikä kannustanee kuntia yhä enemmän etsimään liikuntaolosuhdehankkeilleen kumppaneita paitsi muista kunnista, myös muiden sektorien toimijoista.

Ylikunnallinen yhteistyö näyttäytyy tutkielman tulosten valossa vaihtoehdolta, joka kuntien tulisi selvittää aina harkitessaan merkittävien liikkumisolosuohdehankkeiden toteuttamista. Yhdistämällä resurssinsa kunnat pystyvät tarjoamaan liikkujille laadukkaampia ja taloudellisesti kannattavampia liikuntaolosuhteita sekä vastaamaan paremmin liikuntakulttuurin monipuolistumiseen sekä eri lajien suorituspaikkoja koskevaan vaatimustason nousuun. Kahden kunnan väliset prosessit voivat viedä enemmän aikaa selvitysten, valmistelun ja päätöksenteon suhteen. Kuntien resurssit yhdistämällä on mahdollista toteuttaa suurempia, alueellisesti merkittäviä liikuntahankkeita. Eri lajien tarpeita on mahdollista tarkastella laajemmassa kuvassa, mikä mahdollistaa kattavamman sekä monipuolisemman olosuhdetarjonnan. Kuntien väliselle yhteistyölle on luonnollisesti mahdollista löytää myös olosuhdehanketta kevyempiä toimintamalleja, kuten tiedonvaihto sekä strategiatyö. (kts. luku 4.2) Lähikuntien liikuntapäätäjät yhdistävän verkoston tai kuntarajat ylittävän alueellisen strategiatyön avulla on mahdollista löytää kaikkia osapuolia hyödyttäviä yhteistyömahdollisuuksia. Kuntien molemminpuolinen toimintamallien jakaminen ja yhteinen alueellinen liikuntasuunnittelu on arvokasta laajempien, paremmin optimoitujen liikkumisympäristöjen luomiseksi.

Ylikunnallisten hankkeiden voidaan odottaa lisääntyvän tulevaisuudessa. Keski-Uusimaalla väestönkasvu on voimakasta väkiluvun kasvaessa alueen kaikissa kunnissa. Sipoon väkiluku kasvoi lähes 2 prosenttia pelkästään vuoden 2021 kahden ensimmäisen kvartaalin aikana. (Helminen 2021). Kuntalaisten määrän kasvaessa myös liikkujien määrä kasvaa. Olosuhdetyö voidaan nähdä kuntien vetovoimatekijänä, monipuoliset liikkumismahdollisuudet lisäävät kuntien houkuttelevuutta asuinpaikkana. Ylikunnallinen yhteistyö on mahdollisuus myös Suomen asutukseltaan väljemmillä alueilla, jossa resurssien yhdistäminen voi olla ainoa mahdollisuus liikkumisverkoston ylläpitämiseen. Maaseutukunnissa kuntarajat ylittävä yhteistyö voi olla keino ylläpitää liikkumismahdollisuuksia edullisemmin.

Kuntien viranhaltijat kokivat ylikunnallisen yhteistyön mahdollisuudet laaja-alaisiksi. Kahden kunnan yhteinen koulu, yhteistyö liikuntapaikkojen ylläpidossa sekä sote-uudistuksen myötä laajempi yhteistyö alueellisessa hyvinvointityössä nousivat esiin haastatteluaineistosta. Muuallakin Suomessa kuntien on tulevaisuudessa pohdittava kuntarajat ylittäviä toteutusmalleja ja selvitettävä lähikuntien intressit säilyttääkseen ja kehittääkseen liikkumisympäristöjään. Mahdollisuuksia yhteistyöhön muiden kuntien kanssa tulisi selvittää ennakkoluulottomasti.

”Ylikunnallisessa yhteistyössä on ihan järjettömästi mahdollisuuksia ja kun me mietitään kuntataloutta, niin se on oikeasti todella järkevää. Ja siihen meidän pitäis pystyä ryhtyyn. Se vaatii toisenlaista kulttuuria mikä meillä tällä hetkellä on, mutta mä uskon, että se pikkuhiljaa syntyy.” (H2)

Kritiikkiä tutkimukselle voi antaa siitä, että ylikunnallisen hankkeen kaikkia vaiheita ei ollut mahdollista kuvata gradututkielman aikana. Tämä johtuu siitä, että hanke on vielä kesken. Alkuvuonna 2022 Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy:tä ei vielä ollut perustettu, vaikka molempien kuntien päätöksentekoelemististä oli saatu perustamiselle myönteinen päätös vuoden 2021 puolivälissä. Osakeyhtiön toimintaan, monitoimihallin rakennuttamiseen tai käytännön toimintaan liittyviä vaiheita ei ollut mahdollista tutkia. Halliyhtiön perustamisprosessi kuvaa ylikunnallisessa yhteistyössä vaadittavaa kärsivällisyyttä, mutta myös koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi hankkeen etenemiseen. Toisaalta hankkeen viivästyminen mahdollisti hankkeen taustan, ylikunnallisen yhteistyön lähtökohtien ja päätöksentekovaiheiden kattavamman dokumentoinnin. Kritiikkiä voidaan kohdistaa myös hankkeen talousperustan sekä käyttötalouslaskelmien analysoinnin jättämisestä pois tutkielmasta. Analysointi olisi tuonut tietoa paitsi taloudellisista lähtökohdista, myös monitoimihallia hallinnoivan osakeyhtiön tulosperustasta. Myös haastateltavien valinta vaati useamman soittokierroksen kumpaankin kuntaan. Haastateltaviksi olisi voinut valikoitua myös eri henkilöitä, mutta hallihankkeen edetessä tietoja pyrittiin täydentämään puhelimitse tapahtuneiden lisähaastattelujen avulla.

Jatkotutkimus kuntien liikuntaviranhaltijoiden kokemista esteistä kuntien välistä yhteistyötä kohtaan on tulevaisuudessa tärkeää. Keravan ja Sipoon kohdalla molemmat kunnat suhtautuivat myönteisesti yhteishankkeeseen, mikä ei ole itsestäänselvyys. Toisena ehdotuksena on ylikunnallisen yhteistyön mahdollisuuksien selvittäminen pienemmissä Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutukunnissa, joissa etäisyydet ovat pitemmät ja joissa olisi tarvetta uusille palvelutuotannon muodoille. Monitoimihallihankkeen tutkiminen kohdistui muuttovoittoisiin kuntiin. Suomessa on myös vuoden 2022 alussa käyty historian ensimmäiset aluevaalit ja uudet hyvinvointialueet aloittavat toimintansa vuoden 2023 alussa. Uusi rakenne tuo uusia mahdollisuuksia liikkumisen ja hyvinvoinnin kentille, joiden tutkiminen muutosprosessin aikana ja sen jälkeen on tärkeää. Kolmantena mielenkiintoisena jatkotutkimuksen kohteena olisikin tutkia monitoimihallin toimintaa sen aloitettua toimintansa. Se antaisi tietoa kahden kunnan omistaman halliyhtiön käytännön toiminnasta ja yhteistyön sujumisesta jatkossa.

LÄHTEET

- Aho, O. 2021. Blackbirds 10 vuotta - Blackbirds liittää oikeaan suuntaan 2021. Viitattu 16.11.2021. <https://www.blackbirds.fi/uutiset.html?a100=194860>.
- Ahonen-Walker, M. 2021. Kunnat ja liikunta 2021. Liikunta & Tiede -Lehti 3/2021.
- Ahonen-Walker, M. 2017. Liikunnan asema lainsäädännössä 2021. Viitattu 3.9.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/opetus-ja-kulttuuri/liikuntapalvelut/liikunnan-asema-lainsaadannossa>.
- Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 312–329.
- Alastalo, M., Vaittinen, T. & Åkerman, M. 2017. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 181–197.
- Alasuutari, P. & Alasuutari, P. 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Ala-Vähälä, T., Jämsä, J., Mäkinen, J. & Pusa, S. 2021. Liikunnan talous suomessa vuonna 2018. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Bennie, J. A., Pedisic, Z., Suni, J. H., Tokola, K., Husu, P., Biddle, S. J. H. & Vasankari, T. 2017. Self-reported health-enhancing physical activity recommendation adherence among 64,380 finnish adults. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 27 (12), 1842-1853.
- Borodulin, K., Paronen, O. & Männistö, S. 2011. Aikuisten vapaa-ajan liikuntaympäristöt. Teoksessa Husu, P., Paronen, O., Suni, J. & Vasankari, T. (toim.) Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010: Terveysttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset. Helsinki: Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15, 61–69. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

- Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Eskelin, J. & Hannonen, M. 2017. Keravan Pallo -75 Ry:n lausunto Keravan jalkapallohalliesitykseen 11/2017. Kerava: Keravan Pallo -75 Ry.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Finni Juutinen, T. & Pesola, A. 2017. Liikunta ja liikkumattomuus vaikuttavat terveyteesi - Yhdessä ja erikseen. Liikunta ja tiede, 54(5), 32–37. Liikuntatieteellinen Seura ry. Viitattu 27.11.2021. https://www.lts.fi/media/liikunta-tiede-lehden-artikkelit/5_2017/lt-5-17_32-37_lowres.pdf.
- Haapala, P., Eloranta, J., Hannikainen, M., Häkkinen, A., Lamberg, M., Koivuniemi, J., Lloyd, C., Nenonen, M., Nummela, I., Ojala, J. & Peltola, J. 2018. Suomen rakennehistoria: Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000). Tampere: Vastapaino.
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 2016. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsinki: Gaudeamus.
- Hagerlund, T. 2022. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. Kuntaliitto. Viitattu 21.4.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot>.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S & Salasuo, M. 2019. Oikeus liikkua: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Hakari, K. 2013. Uusi julkinen hallinta - kuntien hallinnonuudistusten kolmas aalto? Tutkimus Tampereen toimintamallista. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 1.10.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94535/978-951-44-9263-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Hannikainen, M. & Eloranta, J. 2019. Palveluiden ja tulonsiirtojen yhteiskunta. Teoksessa: Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen. 2019. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta –

- muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 119–134.
- Helminen, J. 2021. (26.7.2021) Keski-uudenmaan väkiluku jatkaa kasvu-uralla – useassa kunnassa kasvua enemmän kuin Helsingissä. Keski-Uusimaa. Viitattu 12.12.2021. <https://www.keski-uusimaa.fi/paikalliset/4236017>.
- Hennink, M., Hutter, I. & Bailey, A. 2020. Qualitative research methods. Second edition. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore; Washington DC; Melbourne: SAGE Publications Ltd.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Huhtanen, K. & Pyykkönen, T. 2012. Valtion liikuntahallinto terveyttä edistävän liikunnan kokonaisuudessa. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto: Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä.
- Husu, P., Sievänen, H., Tokola, K., Suni, J., Vähä-Yypä, H., Mänttari, A. & Vasankari, T. 2018. Suomalaisten objektiivisesti mitattu fyysinen aktiivisuus, paikallaanolo ja fyysinen kunto. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 9–38.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. 2021. Haastattelut. Teoksessa Vuori, J. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.8.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>.
- IF Sibbo Vargarna R.F. 2018. Strategia 2022. Sipoo. Viitattu 2.11.2021. <https://sibbo-vargarna.fi/fi/strategia-2022/>
- Ilmanen, K. 1996. Kunnat liikkeellä: Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Studies in Sport, Physical Education and Health 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Itkonen, H. 2019. (16.1.2019) Asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle, liikuntapoliittinen selonteko. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Itkonen, H. 2021a. Liikkumisen sosiologia. Tampere: Vastapaino.
- Itkonen, H. 2021b. Liikuntapolitiikka uutta kohtaamassa. *Liikunta ja tiede*, 58(3), 53–55.
- Itkonen, H., Lehtonen, K. & Aarresola, O. 2018. Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvosto. Viitattu 12.6.2021.
https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Tutkimuskatsaus_liikuntapoliittiseen_selontekoon_2018.pdf.
- Juppi, J. 1995. Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917–1994. Jyväskylän yliopisto.
- Kaleva, O., Asikainen, J. & Antila, A. 2018. Vaasan kaupungin ja Mustasaaren kunnan kuntarakenneselvitys - selvitysraportti. Vaasan Kaupunki & Mustasaaren kunta.
- Karimäki, A. 2020. Kuntien liikunta- palveluiden tulevaisuus: Laaja-alainen yhteistyö korostuu. *Liikunta & Tiede -Lehti* 4/2020, 54–57.
- Keravan kaupunki. 2017. Kerava liikkuu - Keravan kaupungin liikuntasuunnitelma 2017–2021. Kerava.
- Keravan kaupunki. 2018. Vastaus valtuustoaloitteeseen jalkapallo/monitoimihallin toteuttamisesta. Kerava.
- Keravan kaupunki. 2020a. Keinukallion monitoimihalli, Asemakaava (2359). Kaupunginvaltuusto. Pöytäkirja ote 1/2020. Kerava.
- Keravan kaupunki. 2020b. Keravan kaupungin talousarvio 2021 ja taloussuunnitelma 2021–2023. Kerava.
- Keravan kaupunki. 2021a. Kerava ja Sipoo perustavat yhtiön yhteisen monitoimihallin toteuttamiseksi. Viitattu 9.8.2021.
<https://www.kerava.fi/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Kerava-ja-Sipoo-perustavat-yhtion-yhteisen-monitoimihallin-toteuttamiseksi-.aspx>.

- Keravan kaupunki. 2021b. Kerava-Sipoo Liikuntahallit Oy (Kervo-Sibbo Idrottshallar Ab) -nimisen osakeyhtiön perustaminen. Perustamissopimus. Viitattu 28.11.2021.
- Keravan Urheilijat ry. 2021. Keravan urheilijat ry - tietoa seurasta 2021. Viitattu 27.11.2021. <https://keravanurheilijat.fi/yhdistys/tietoa-seurasta/>
- Keski-Suomen Liitto. 2012. Keski-Suomi liikunnan ja urheilun huippumaakunnaksi. Keski-Suomen liikunta- ja urheilustrategia – visio 2020. Jyväskylä.
- Kokkonen, J. 2010. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 165. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Kokkonen, J. 2013. Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Helsinki: Suomen Urheilumuseo.
- Kokkonen, J. 2015. Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat. Helsinki: Suomen Urheilumuseo.
- Koski, P. & Mäenpää, P. 2018. Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Kuntaliitto. 2021. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot 2021. Viitattu 2.1.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot>.
- KUUMA-seutu liikelaitos. 2021. Yhteistyö ja vaikuttaminen 2021. Viitattu 19.12.2021. <https://www.kuuma.fi/seutuyhteistyo/yhteistyo-ja-vaikuttaminen/>.
- Laakso, T. 2017. Uimahallipalveluiden tuottamismallit kuntaorganisaatioissa esimiesnäkökulmasta. Jyväskylän yliopisto.
- Laine, A. 2015. Liikunta ja urheilualan yrityscenttä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä: Jyväskylän yliopisto. 77–98.
- Laine, A. 2017. The importance of the private sport sector has increased in the 2000s. Teoksessa A. Laine & H. Vehmas (toim.) The private sport sector in Europe. Cham: Springer International Publishing, 107–124.
- Laitinen, H. 1998. Tapaustutkimuksen perusteet. Kuopio: Kuopion yliopisto.

- Lassfolk-Feodoroff, C. 2021. (26.10.2021) Sipoon kunnanhallitus päätti halliyhtiön perustamisesta Keravalle – noin 16 miljoonan euron hanketta vastusti vain Marketta Mattila. Sipoon Sanomat.
- Liikuntalaki 2015. 10.4.2015/390.
- LIPAS. 2021. Liikuntapaikat. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 13.6.2021.
<https://www.lipas.fi/liikuntapaikat>.
- Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry. 2022. Rajattomasti liikuntaa -yhteistyö jatkuu ja laajenee. Viitattu 20.3.2022.
<https://www.liiku.fi/yhteystiedot/kuntayhteistyo/rajattomasti-liikuntaa/>.
- Melin, H., Blom, R. & Kiljunen, P. 2007. Suomalaiset ja työ: Raportti ISSP 2005 Suomen aineistosta. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja; 3. Tampereen yliopisto.
- Miettinen Ville. 2019. (13.6.2019) Järvenpää, Tuusula ja Kerava selvittävät liikuntapaikkarakentamista yhdessä. Kuntalehti. Viitattu 11.12.2021.
<https://kuntalehti.fi/uutiset/tekniikka/jarvenpaa-tuusula-ja-kerava-selvittavat-liikuntapaikkarakentamista-yhdessa/>.
- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2018. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin: PS-Kustannus, 43–61.
- Mäenpää, P., Norra, J., Nieminen, M. & Lämsä, J. 2017. Liikunta- ja urheiluseurojen olosuhdetilanne - kysely maakuntien keskuskaupunkien seuroille. Jyväskylä: KIHU.
- Mäenpää, P., Pekkala, J. & Norra, J. 2020. Ylikunnalliset liikuntaolosuhteet - selvitys tarpeista ja toteuttamismahdollisuuksista. SmartSport – Osuuskunta.
- Nikander, J., Haapamäki, J. & Tuominen-Thuesen, M. 2020. Vierivä kivi ei sammaloidu - liikunta-ala murroksessa. Liikunta-alan osaamisen ennakointityön loppuraportti. Opetushallitus.
- Norra, J., Karimäki, A. & Pekkala, J. 2020. Kuntien liikuntapalveluiden tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet - kysely (2020). SmartSport – Osuuskunta.

- Norra, J., Nieminen, M. & Lämsä, J. 2017. Urheilun olosuhdetilanne isoissa kaupungeissa - kysely maakuntien keskuskaupunkien liikuntajohdolle. Jyväskylä: KIHU.
- Oittinen, A. 2016. Rajattomasti liikuntaa Turun seudulla - seudullisella yhteistyöllä/ kuntakumppanuudella tasapuolisempaa, laadukkaampaa, tehokkaammin tuotettua liikuntapalvelua. Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry.
- Olympiakomitea. 2019. Olympiakomitean olosuhdetyön suuntaviivat. Powerpoint-esitys 8.5.2019. Viitattu 12.10.2021.
<https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/05/93009107-olosuhdetyon-suuntaviivat.pdf>.
- Olympiakomitea. 2021a. (17.10.2021) Liikuntaleikkausten peruminen oikein – rahoitukseen seuraavaksi vakautta 2021. Tiedote. Viitattu 19.11.2021.
<https://www.olympiakomitea.fi/2021/10/17/liikuntaleikkausten-peruminen-oikein-rahoitukseen-seuraavaksi-vakautta/>.
- Olympiakomitea. 2021b. (19.10.2021) Suomen Olympiakomitean lausunto valtion talousarvioesityksestä. Viitattu 14.1.2022.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-400568.pdf>.
- Olympiakomitea & KIHU. 2017. Urheilun olosuhteet -selvitys. Tiivistelmä päähavainnoista ja johtopäätöksistä. Viitattu 13.10.2021.
<https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/05/45765866-paahavainnot-johtopaatokset-urheilun-olosuhteet-selvitys-2017.pdf>.
- Opetusministeriö. 2007. Liikunta valintojen virrassa: Kansallista liikuntaohjelmaa valmistelevalle toimikunnan väliraportti. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:13. Viitattu 14.9.2021.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79923/tr13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Esitys uudesta liikuntalaista. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:14.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Liikunnan tiedolla johtamisen suunta-asiakirja 2020–2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:42.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. (24.4.2020) Liikuntapaikkojen rakentamiseen ja avustamiseen yli 28 miljoonaa euroa 2021. Tiedote. Viitattu 21.11.2021.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/liikuntapaikkojen-rakentamiseen-ja-avustamiseen-yli-28-miljoonaa-euroa>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. (12.10.2021) Rahapelitoiminnan tuottojen vähenemä kohdennettu. Tiedote. Viitattu 1.12.2021. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/rahapelitoiminnan-tuottojen-vahenema-kohdennettu>.
- Osborne, S. P. 2006. The New Public Governance? *Public Management Review*, Vol. 8, No. 3, s. 377–387.
- Pfadenhauer, M. 2009. At eye level: The expert interview — a talk between expert and quasi-expert. Teoksessa B. L. Bogner & M. Wolfgang (toim.) *Interviewing experts*. London: Palgrave Macmillan UK, 81–97.
- Pirhonen, A. 2006. Erityisliikunnan kehittämishanke Keski-Karjalassa 2004–2006. Viitattu 12.8.2021. <https://www.pkkansanterveys.fi/wp-content/uploads/2014/09/erika.pdf>.
- Pulli, V. & Saarilaakso, M. 2021. Ylikunnallinen yhteistyö liikuntapalveluissa. Case: Kaakon kaksikko. Powerpoint-esitys SmartSport – osuuskunnan olosuhdeseminaarissa 7.-8.10.2021.
- Puroila Anna-Maija & Sarvela Hannakaarina. 2007. Erityisvarhaiskasvatusta yli kuntarajojen - SYKE-hankkeen loppuraportti. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.
- Pyykkönen, T. 2019. Maailman istuvin urheilukansa – ihmettelyjä liikuntapolitiikan labyrinteissa. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro 30. Viitattu 18.11.2021.

https://www.lts.fi/media/lts_julkaisut/impulssit/impulssi_nro30_maailman_istuin_kansa_2019.pdf.

- Pyykkönen, T. & Rikala, S. 2018. Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvosto: Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2. Viitattu 19.10.2021. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Valtio_soveltavan_liikunnan_raportti.pdf.
- Risku, M. & Forsell, P. 2021. Ylikunnallinen yhteistyö Kerava-Sipoo monitoimihallihankkeessa. Esitys SLA olosuhdeseminaarissa 7-8.10.2021.
- Rouvinen, M. 2019. (17.10.2019) Kerava ja Sipoo valmistelevat kahden urheiluhallin rakentamista: hintalappu 10 miljoonaa. Helsingin Sanomat. Viitattu 27.8.2021. <https://www.hs.fi/kaupunki/kerava/art-2000006276235.html>.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 356–362.
- Saarela-Kinnunen Maria & Eskola Jari. 2015. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle: PS-Kustannus, 180–190.
- Salonen, M. 2019. Olympiakomitean olosuhdelausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle 2019. Helsinki: Olympiakomitea. Viitattu 1.11.2021. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/08/6518dfc4-olympiakomitean-olosuhdelausunto-okmlle-2019-2.pdf>.
- Simula, M., Itkonen, H. & Matilainen, P. 2014. Ympäristöasioiden hallinta kuntien liikuntatoimissa ja valtakunnallisissa liikuntajärjestöissä. Valtion liikuntaneuvosto. Viitattu 12.10.2021. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Ymparistoasioiden_hallinta_kuntien_liikun.pdf.
- Simula, M. & Oja, S. 2019. Liikuntakulttuuri ei pääse karkuun ympäristöpolitiikkaa. Liikunta & Tiede -Lehti 5/2019, 26–29.
- Sipilä, V. 2019. Kuntien tukimuodot liikunta- ja urheiluseuroille ja liikunta-alan yhdistyksille kaikille avoimen liikunnan toteuttamiseksi. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

- Sipoon kunta. 2018. Sipoon strategia 2018–2021. Sipoo. Viitattu 17.11.2021.
https://www.sipoo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Sipoon_Strategia.pdf.
- Sipoon kunta. 2019. Kerava-Sipoo monitoimihallin esiselvityksen käsittely. Sipoo.
- Sipoon kunta. 2021a. Kerava-Sipoo Liikuntahallit -Osakeyhtiön perustaminen / Grundande av aktiebolaget Kervo-Sibbo Idrottshallar - Kunnanhallituksen kokous 25.10.2021. Sipoo.
- Sipoon kunta. 2021b. Kunnanvaltuuston kokous 24.5.2021. Kokoustallenne. Viitattu 11.12.2021.
https://www.youtube.com/watch?v=mvPiK2DVuMM&ab_channel=Sipoonkunta-Sibbokommun.
- Sipoon kunta. 2021c. Valtuuston kokous 14.6.2021 ja 17.6.2021 - pöytäkirjat. Sipoo.
- Sipoon kunta. 2021d. (14.06.2021) Kerava ja Sipoo päättivät perustaa yhteisen liikuntahalliyhtiön. Uutinen. Viitattu 17.9.2021. <https://www.sipoo.fi/uutiset/kerava-ja-sipoo-paattivat-perustaa-yhteisen-liikuntahalliyhtion/>.
- Sippola, H. 2016. (19.12.2016) Vaasassa avustusautomaatti varmistaa plussatuloksen. Ilkka-Pohjalainen.
- Skille, E. Å. 2011. Sport for all in Scandinavia: Sport policy and participation in Norway, Sweden, and Denmark. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 3:3, 327–339.
- Suomi, K., Sjöholm, K., Matilainen, P., Nuutinen, L., Myllylä, S., Glan, V., Pavelka, B., Vehkakoski, K., Vettenranta, J. & Lee, A. 2012. Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasarvo: Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009 Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 11.10.2021. https://explore.openaire.eu/search/other?orpid=od_____1222::9496500a937c6958479fb491d3df0190.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Sote-uudistus - mikä sote-uudistus?
- Tiihonen, A. 2014. Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.

- Tuomasjukka, T. 2016. (14.7.2016). Mustasaarelaisilla on valtaa Elisa-stadionin toimintaan. Ilkka-Pohjalainen.
- Tuomi, J. & Sarajärvi Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaasanseudun Areenat. 2021a. Vaasanseudun areenat kuntayhtymä. Viitattu 12.10.2021. <https://vaasanseudunareenat.fi/vaasanseudun-areenat/kuntayhtyma/>.
- Vaasanseudun Areenat. 2021b. Kuntayhtymän hallitus. Pöytäkirja 01/2021. Viitattu 17.12.2021. <https://vaasanseudunareenat.fi/wp-content/uploads/2021/03/poytakirja-01-2021-18032021.pdf>.
- Vakimo, S. 2010. Periaatteista eettiseen toimijuuteen - tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä, J., Järviluoma, H. & Vakimo, S. (toim.) Vaeltavat metodit: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. Kultaneito VIII. Joensuu. 79–113.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2013. Arviointi valtion liikuntatoimen määrärahojen kasvun tuloksista hallituskaudella 2007–2011. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:8.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2014. Liikuntapaikkarakentamisen suunta. Valtion liikuntaneuvoston Julkaisuja 2014:4 4.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2015. Valtionhallinto liikunnan edistäjänä 2011–2015. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2021. (22.3.2021) 10 toimenpidettä liikunnan lisäämiseksi kunnassa – Valtion liikuntaneuvoston viesti kuntavaaleihin 2021. Lausunto. Viitattu 27.9.2021. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2021/03/Valtion-liikuntaneuvoston-viesti-kuntavaaleihin-2021.pdf>.
- Valtioneuvosto. 2018. Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta. VNS 6/2018.
- Valtioneuvosto. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki: Valtioneuvosto.

- Valtiovarainministeriö. 2017. Tulevaisuuden kunnan skenaarit ja visiot 2030.
Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017.
- Valtiovarainministeriö. 2020a. Peruspalvelujen tila 2020. Ikä- ja aluerakenteen muutoksessa, kysynnän ja kustannusten paineessa. Kunta-asiat. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:26. Helsinki.
- Valtiovarainministeriö. 2020b. (16.9.2020) Vuoden 2021 talousarvioesitys rakentaa tietä ulos koronakriisistä. Tiedote 580/2020. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 19.9.2021.
<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/vuoden-2021-talousarvioesitys-rakentaa-tieta-ulos-koronakriisista>.
- Valtiovarainministeriö. 2020c. Budjettikatsaus 2021: Katsaus valtion talousarvioesitykseen, lokakuu 2020. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:67. Helsinki:
Valtiovarainministeriö.
- Valtiovarainministeriö. 2021. Budjettikatsaus 2022: Katsaus valtion talousarvioesitykseen, syyskuu 2021. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:55. Helsinki:
Valtiovarainministeriö
- Vasara, E. 1992. Toiminnan ja ohjauksen kilpajuoksu. Teoksessa Heikkinen, A. & Pyykkönen, T. Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Vasara, E. 2004. Valtion liikuntahallinnon historia. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Viitanen, E., Forsell, P., Kuusisto, J., Risku, M., Vähätörmä, E. & Kivinen, L. 2021. Hankesuunnitelma - Kerava-Sipoo jalkapallo- ja monitoimihallit. 23.3.2020 / Päivitetty 28.4.2021.
- Visuri, R. 2020. (16.9.2020) Olympiakomitea budjettiriihen tuloksesta: "Nyt voimme hengittää vapaammin". Yle. Viitattu 17.11.2021. <https://yle.fi/urheilu/3-11548021>.
- Vuori, J. 2021a. Tapaustutkimus. Teoksessa Vuori, J. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/tapaustutkimus/>.

Vuori, J. 2021b. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Vuori, J. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 15.9.2021.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>.

Yliherne, U. 2020. (2.5.2020) Tältä Talmassa voisi tulevaisuudessa näyttää – suunnitteilla kerrostaloja 2 000 asukkaalle. Sipoon Sanomat. Viitattu 23.12.2021.
<https://www.sipoosanomat.fi/paikalliset/1286315>.

LIITTEET

LIITE 1. TIETOSUOJAILMOITUS HAASTATELTAVILLE

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

17.9.2021

- ***Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tie: (679/2016) 13, 14, 30 artikla)***

1. Tutkimuksessa ”Ylikunnallinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden luomisessa - Tapaustutkimus Keinukallion monitoimihallista” käsiteltävät henkilötiedot

Tutkimuksessa tavoitteena on selvittää ylikunnallisen yhteistyön syntyä ja Kerava-Sipoon monitoimihallihankkeen vaiheita. Kyseessä on tutkimus, jossa aineisto kerätään yksilöllisesti tehtävien teemahaastattelujen avulla, sekä saatavilla olevista julkisista asiakirjoista.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: Nimi, sähköpostiosoite, puhelinnumero, äänitallenne, haastattelumuistiinpanot. Tämä tietosuojailmoitus on toimitettu haastateltavalle sähköpostitse.

2. Tutkimuksen toteuttaminen käytännössä

Tutkimus sisältää yksilöllisen haastattelun jokaisen haastateltavan kanssa. Haastattelun ajankohta sovitaan yksilöllisesti jokaisen haastateltavan kanssa. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujalla on oikeus peruuttaa osallistumisensa myös haastattelun jälkeen.

3. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa/arkistoinnissa

Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun *yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden* (tietosuojain 4 §:n 3 kohta). Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

4. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Henkilötietojasi käytetään ja luovutetaan vain historiallista/ tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten (tilastointi) sekä muutoinkin toimitaan niin, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

5. Tunnistettavuuden poistaminen

Aineisto anonymisoidaan perustamisvaiheessa.

6. Tutkimuksessa käsiteltävien henkilötietojen suojaus

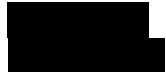
Henkilötiedot suojataan käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Henkilötiedot ja kaikki haastateltavasta kerätty aineisto suojataan tunnuksen ja salasanan taakse fyysiselle kovalevylle, jota säilytetään tutkijan kotona lukitussa tilassa.

7. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkielman julkaisemisen jälkeen.

Tutkimuksen toteuttamisen ja henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten noudattamisen vastuuhenkilö:

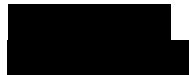
Ilari Leskelä

Vain tutkijalla sekä tutkimuksen ohjaajalla (Ari Karimäki) on tutkimuksen kuluessa oikeus käsitellä henkilötietoja.

Ohjaajan tiedot:

Ari Karimäki

8. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa:

Ilari Leskelä

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

LIITE 2. TIEDOTE JA SUOSTUMUSLOMAKE

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA JA SUOSTUMUS OSALLISTUA TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Tiedote tutkimuksesta

Tämä Jyväskylän yliopiston liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma käsittelee ylikunnallista yhteistyötä liikuntaolosuhteiden luomisessa. Teoriaosuudessa paneudutaan kunnallisen liikuntahallinnon historiaan sekä liikunnan olosuhdetyön ja kuntayhteistyön kenttään. Tutkielmaosuudessa selvitetään Keravan ja Sipoon ylikunnallisen olosuhdehankkeen syntyä ja etenemistä teemahaastattelun keinoin. Haastateltaviksi tutkimukseen on valittu hankkeen kannalta merkittäviä henkilöitä, joilta haastattelusta saadun aineiston perusteella pyritään muodostamaan kokonaiskuva ylikunnallisesta olosuhdehankkeesta.

Haastattelussa käydään läpi seuraavia teemoja:

1. Tarvenäkökulma
2. Ylikunnallisen yhteistyön lähtökohdat ja synty
3. Hallihankkeen eteneminen

Suostumus osallistumisesta tieteelliseen tutkimukseen

Minua on pyydetty osallistumaan pro gradu -tutkielmaan: ”Ylikunnallinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden luomisessa – Tapaustutkimus Keinukallion monitoimihallista”.

Olen ymmärtänyt, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia. Keskeyttämiseen asti minusta kerättyjä tutkimusaineistoja voidaan edelleen hyödyntää tutkimuksessa, siihen liittyvissä esitelmissä sekä mahdollisissa tutkielmaan liittyvissä artikkeleissa.

Olen saanut riittävät tiedot tutkimuksesta ja henkilötietojeni käsittelystä. Olen saanut tiedotteen tutkimuksesta tutkittavalle sekä tietosuojailmoituksen. Olen ymmärtänyt saamani tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tiedotteessa ja tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen tutkittavaksi.

_____ *Allekirjoitus* _____
Päiväys

_____ *Nimenselvennys*

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus ja nimenselvennys:

_____ *Allekirjoitus* _____
Päiväys

_____ *Nimenselvennys*

Tutkijan yhteystiedot:

Ilari Leskelä /

LIITE 3: KYSELYLOMAKE ENSIMMÄISEEN HAASTATTELUUN

Tutkielman esittely ja tutkimuksen tiivistetty kuvaus:

Tällä haastattelulla kerätään aineistoa ”Ylikunnallinen yhteistyö liikuntaolosuhteiden luomisessa - Tapaustutkimus Keinukallion monitoimihallista” – pro gradu -tutkielmaa varten. Haastattelu koostuu kolmesta eri teemasta, jotka ovat: Tarve, ylikunnallisen yhteistyön lähtökohdat ja synty sekä hallihankkeen eteneminen. Aineistoa käytetään ainoastaan tutkimustarkoituksessa sekä siihen liittyvissä mahdollisissa artikkeleissa sekä esitelmissä. Tutkimusluvan mukaisesti tutkielmasta ei ole tunnistettavissa osallistuvia henkilöitä. Haastattelu nauhoitetaan äänen osalta.

Oleelliset tiedot

- Oletko ymmärtänyt haastatteluun liittyvät oleelliset tiedot? Onko sinulla mitään kysyttävää ennen haastatteluun siirtymistä? Oletko valmis aloittamaan?

Teema 1: Tarve

- Miksi hallihanke on saanut alkunsa? Minkälainen näkemys sinulla on?
- Miten tarve hallin rakentamiselle ilmeni? (Millainen tarve?)

Lisäkysymykset:

- Miksi juuri yleisurheilu ja jalkapallo valikoituivat hallihankkeen päälajeiksi?
- Mitkä tahot olivat alun perin aktiivisia uusien olosuhteiden luomisen osalta?

Teema 2: Ylikunnallisen yhteistyön lähtökohdat ja synty

- Millaista yhteistyötä Kerava on tehnyt Sipoon tai muiden kuntien ja kaupunkien kanssa aiemmin ennen hanketta? Entä liikunta-asioissa?
- Miten yhteistyö Sipoon kanssa sai alkunsa monitoimihallihankkeessa?
- Miksi ylikunnalliseen yhteistyöhön ryhdyttiin?
- Mitä etuja tai positiivisia puolia näet ylikunnallisen yhteistyön tuovan hankkeeseen?
- Minkälaisia haasteita ylikunnallisen yhteistyö tuo mukanaan?
- Millaisia muita toteutusmalleja harkittiin jalkapallo/yleisurheiluolosuhteiden luomiseksi?

Lisäkysymykset:

- Hankesuunnitelmassa mainitaan, että ”Lähtökohtana oli, että hankkeeseen osallistuvat Keravan kaupunki ja Sipoon kunta. Lisäksi on selvitetty muiden lähikuntien halukkuutta osallistua hankkeeseen”. Minkälaista kiinnostusta hanke herätti muissa kunnissa?
- Ketkä henkilöt tai mitkä tahot ovat arvioisi mukaan olleet hankkeessa oleellisessa osassa edistämässä kuntien välistä yhteistyötä?

Teema 3: Hallihankkeen eteneminen

- Minkälaisia vaiheita hanke on sisältänyt?
- Monitoimihallihanketta on käsitellyt kuntien välinen yhteistyöryhmä. Mikä tuon ryhmän rooli on ollut ja miten se toimi?
- Hankkeessa päädyttiin kahden kunnan omistamaan halliosakeyhtiöön. Miksi se valikoitui toteutustavaksi?
- Minkälaisissa asioissa ylikunnallisena olosuhdehankkeena toteutettu projekti eroaa perinteisestä yhden kunnan hankkeesta?
- Mitä mahdollisuuksia näet ylikunnallisessa yhteistyössä?
- Kyseessä on ainutlaatuinen hanke, jollaisia ei ole aiemmin tehty Suomessa. Jos nyt hanke aloitettaisiin alusta, mitä tehtäisiin eri tavalla?
- Mitä vinkkejä antaisit kunnille, jotka harkitsevat toteutusmallia liikuntahankkeelleen?

Lopuksi:

- Haluaisitko vielä palata johonkin aiheeseen tai sanoa vielä jotakin haastatteluun liittyen?
- Voinko vielä tarvittaessa soittaa ja tarkentaa jotakin asiaa jälkikäteen?